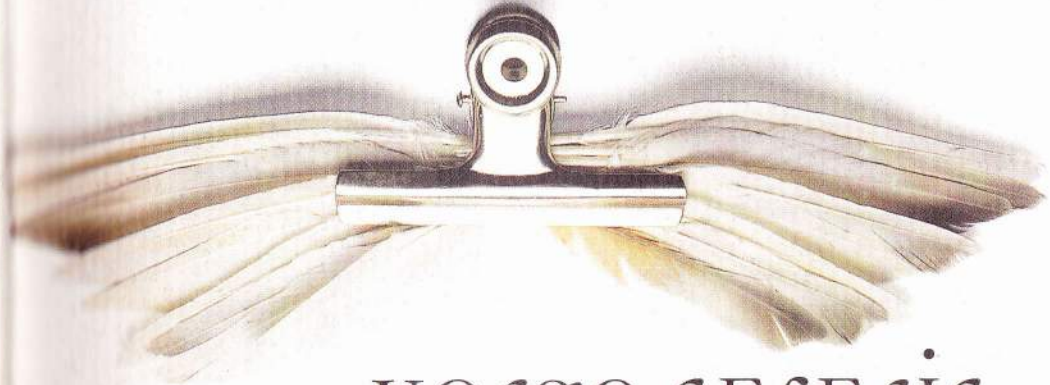

YORGO SEFERİS

BÜTÜN ŞİİRLERİ

TÜRKÇESİ: ÖZDEMİR İNCE, HERKÜL MİLLAS

VARLIK ŞİİR

YORGO SEFERİS, 1900 yılında İzmir’de doğdu. Birinci Dünya Savaşı başladığında ailesiyle birlikte Atina’ya göç etti. 1918 - 1924 yılları arasında Sorbonne Üniversitesi’nde hukuk eğitimi gördü. İlk şiir kitabı *Dönemeç*’i 1931 yılında yayınladı.

Yaşamı boyunca çeşitli diplomatik görevlerde bulundu. 20 Eylül 1971’de öldü.

Bu kitapta, izleksel düşüncesinin kapsam ve çapı, şiirinin ılımlı ve dikkatli yenilik atılımı, hellenizmden kaynaklanan tinsel tasarımı ve her bakımdan Yunan olan imgesel evreniyle çağımız dünya şiirinin en büyüklerinden biri olan Seferis’in bütün şiirleri yer alıyor.

Şiirler, Yannis Ritsos, Varlık Yayınları

Erotika, Yannis Ritsos, Varlık Yayınları

Rumluk, Yaşlı Kadınlar ve Deniz, Yannis Ritsos, Varlık Yayınları

Bütün Şiirleri, Yorgo Seferis, Varlık Yayınları

Bütün Şiirleri, Konstantinos Kavafis, Varlık Yayınları

YORGO SEFERİS

B Ü T Ü N Ş İ İ R L E R İ

Türkçesi:

Herkül Millas - Özdemir İnce

“Küçük Asya Felaketi” (1922) Yunanistan için hem ruhsal ve düşünsel bir darbe, hem de “Megali İdea”nın sona ermesidir. Artık, arada bir yaşanan bir ölçüde sakin evrelerin dışında, 1950’ye kadar siyasal planda rahat yüzü görmeyecektir: Cumhuriyet, hükümet darbeleri, diktatörlük (5.8.1936), İtalyan saldırısı (Ekim 1940), Alman işgali (Nisan 1941), kuruluş (Ekim 1944), İngiliz müdahalesi (Aralık 1944), ve İç Savaş (1947-1949). Bir örnek olarak, Anadolu bozgunundan sonra bir buçuk milyon Rum’un Yunanistan’a göçerek (zorunlu mübadele) bir alt-proletarya kuşağı oluşturduğunu; bir başka örnek olarak da Alman, İtalyan ve Bulgar üçlü işgalinin ilk kışında günde ortalama iki bin insanın açlıktan öldüğünü düşüncecek olursak, çeyrek yüzyıl (1922-1950) içinde Yunan’ın yazgısını yenilginin, siyasal çalkantının, yoksunluk ve yoksulluğun belirlediğini kavramakta güçlük çekmeyiz. Bu tabloya 1967-1974 yılları arasında yaşamış olduğu Albaylar Cuntası dönemini eklersek, bütün ekonomik ve toplumsal gelişme göstergelerine karşın Yunan neden sürekli tedirgindir, kolayca anlarız. Tarih Yunan’ı tedirgin ve inatçı, komşusu Türk’ü ise ketum ve fevri yapmıştır. Bu ulusal özellikler kuşkusuz sanat yapıtlarına da yansacaktır.

1922 Anadolu bozgunu yalnızca toplumsal istikrarsızlığa değil, aynı zamanda, savunduğu şoven ülküsü yenilgiye uğrayarak yürürlükten kalkan 1880 kuşağının kabul ettiği bütün değerlerin tartışılmasına yol açtı. Yorgo Seferis’in de içinde yer aldığı 1930 kuşağı şairleri, tıpkı 1920 kuşağı gibi, yaşadıkları yenilmişlik ve başarısızlık duygusunun yarattığı yoğun umutsuzluğa katlanmak zorunda kaldılar; Hristiyanlıktan komünizme uzanan bir inanç yelpazesinde (içe kapanışın yol açtığı kozmopolitizme uzanan bir başka boyutta) bir yüzü umutsuz “humour”, öteki yüzü iyimserlik olan bir ikilemde kaldılar, yoğunluğu değişen bir yaşama bunalımında yaşamaya ve içinde bulundukları ruhsal-zihinsel travmayı aşmaya çalıştılar. Tarihsel boyutları içinde 1880 kuşağı bir tez ise 1920 kuşağı bir antitezdir. Sentezi, Varnalis, Karyotakis, Seferis, Ritsos, Elitis, Vrettakos ve Nikos Gatsos’un içinde yer aldığı 1930 kuşağı başarmıştır (1920-1945). Ama bu sentezin temelinde Kavafis’in harcının bulunduğunu da unutmamak gerekir. Denis Kohler’in dediği gibi, Yunan şiri Kostis Palamas (1853-1943) ile inanç (iman) çağını kapatmış ve Kavafis ile kuşku çağına girmiş; ve ge-

ne Kavafis ile, tıpkı Solomos'la (1798-1857) olduğu gibi, bir niteliksel aşama yapmıştır.

1900 yılında İzmir'de doğan ve I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Atina'ya göçen, 1922 bozgununu Paris'te yaşayan Seferis, 1930 kuşağının öteki şairlerine göre, bir bakıma, "çifte kavrulmuş" sayılabilir. 1930 kuşağının yaşadığı duygusal ve düşünsel depremi yaşayan Seferis, bu yaraya başka bir yarayı da eklemiştir: Çünkü, doğduğu "karşı kıyı"nın "öteki yaşamı"ını ve öteki yaşamdaki "ev"i hiçbir zaman unutmamıştır. Bu üç olgu Seferis'in şiirinin temel izlekleri arasında yer almaktadır.

Seferis'in 14 yaşında İzmir'den ayrılması, daha sonra aradan 4 yıl geçmeden, 1918'de Paris'e göçmeleri, 1924 yılına kadar Yunanistan'dan uzak kalması; daha sonra diplomasi mesleğine girerek (1926-1962) dış ülkelerde çalışması; II. Dünya Savaşı sırasında sürgündeki Yunan hükümetiyle birlikte Mısır, Güney Afrika ve İtalya'yı dolaşması, şiirinde belli bir göçebelik ve göçerlik duygu ve düşüncesinin yer etmesine yol açmış ve buna koşut olarak "ev" ve "yurt" tutkusunu bir denge ögesi olarak kullanmıştır.

Seferis, çağdaş Yunan şairlerinin çoğunda görüldüğü gibi Helen-Grek-Yunan geleneğine bağlıdır; ama onda "Greklik" daha ağır basar. Biçim ve üsluptan çok öz ve içeriği, izlekleri ilgilendiren "gelenek" sözcüğü, nedense, bazı yazarların genellikle bir açıklamada bulunmaksızın, bir can kurtaran simidi, bir maynuncuk gibi kullandıkları, sorumsuzca altını çizdikleri tehlikeli bir kavramdır. Bir açıklama yapmaksızın bu kavramı kullanan yazarlar, böylece, inceledikleri şairlerin saygınlık ve ciddiyetini vurgulamak isterler. Oysa firesiz, brüt bir gelenek durağan ve tutucudur; devinim kazanabilmesi için dönüşmesi, gelişmesi ve safra atması gerekir. Toplum ve sanat bağlamında geleneğe sahip çıkmak kadar ona karşı çıkmak da önemlidir. Belki ikincisi daha önemlidir. Seferis'in nedense hep gelenekten yararlandığı belirtilir de, izlek ve biçim planında "yenilikçi" yanı gölgede bırakılır. Şiiri bir bireşim (sentez) süreci olarak düşünürsek, geleneğin elbette yadsınmaz bir önemi vardır. Ne var ki gerçek ve yeni bir şiirin en önemli özelliği bu değildir. Yeni şiir, geleneği göz ucuyla süzerken, bireşimi parçalamak ve gelenekten kopmak ister.

Gelenek ve "büyük" şiir ilişkisi mi? "Yeni"yi içermeyen hiçbir şiir büyük olamaz. Şairin işi geleneğe bağlanmak, yamanmak, ona tutsak olmak değil, ondan yararlanarak, onu atlama tahtası gibi kullanarak, ona eklenmek, ona eklenmektir.

Peki, Yunan şiiri bağlamında gelenek nedir? "Yunan Antologyası" şa-

irlerinin izinden gitmek midir, yoksa klasik şairleri yeniden üretmek midir? Bir de biçimsel planda 15 heceyle şiir yazmak var. Seferis'in bunlardan yararlanmadığını sanmak çağdaş Yunan şairlerini tanımamak olur. Fakat Seferis'in gelenek çevresinde asıl kaynakları Homeros ve Yunan mitolojisidir. Bu iki kaynağa, çoğu Yunan şairinde olduğu gibi, Yunan tarih ve coğrafyasını, Ortodoksluğu, Yunan florasını (bitki örtüsü) ve Yunan insan manzaralarını ekleyebiliriz. Bu satırlarda dile getirdiklerimiz "Ulusal şiir nedir?" sorusunun da yanıtı olabilir. Belli bir düzeyin üstündeki her Yunan şairinde duyumsanan ve "İşte bu bir Yunan şiiridir" dedirten ulusal imge düzeni ve yapısı Seferis'in şiirinin en önemli dayanaklarından biridir. Seferis için "gelenekçi" demek biraz aşırı kaçır; en doğrusu, onun "geçmiş"e her bakımdan dikkatli bir şair olduğunu söylemek olabilir. Seferis "Yunan acısı"nı yansıtmak için yalnızca geçmiş ve tarihe eğilmemiş, bu dikkati Fransız ve İngiliz şiirinin yeniliklerine de açmıştır.

Seferis çağımızın doruklarından biri sayılan şiirini yalın ve özentsiz bir Yunanca'yla yazdı. Bu şiir halk dilinin (demotik), konuşma dilinin zafer anıtı sayılabilir.

İzleksel düşüncesinin kapsam ve çapı, şiirinin ılımlı ve dikkatli yenilik atılımı, hellenizmden kaynaklanan tinsel tasarımı ve her bakımdan Yunan olan imgesel evreniyle Seferis yalnızca Yunan şiirinin değil, aynı zamanda çağımız dünya şiirinin en büyükleri arasında yer alır. Bu şiirde geçmiş ve bugün yan yanadır, birbirine göndermeler yapar: Seferis günümüzün acılarını antik heykellerin yanında görür; antik heykellere bakınca gördüğü bugün yaşanan acılardır.

Herkül Millas'ın 1970-1979 yılları arasında tek başına yürüttüğü, benim 1979-1989 arasında katıldığım bir ortak çalışmanın ürünü olan elinizdeki çeviri, Yorgo Seferis'in "Kara Çalılar Üzerinde" adlı son şiiri dışında, 1990'a kadar yayınlanmış olan "bütün" şiirlerini (172 şiir) kapsamaktadır.* Bununla ilgili ayrıntılı bilgi, kitabın sonunda "Yorgo Seferis'in Yapıtı" bölümünde yer alıyor.

Şiirlerin bilgisel açıdan anlaşılmasına bir ölçüde yardımcı olmak ve tarihsel, dinsel, kültürel göndermeleri açıklamak amacıyla, "Ardıç Kuşu"yla ilgili olan bir deneme boyutlarında olmak üzere, kitabın sonuna 158 notun eklenmesi gerekli görülmüştür.

“Yunan Antologyası”nda yer alan şairlerden Saydalı Antipatros epigrammasında “Homeros İçin” şunları yazar:

*Şuracıkta, şu dalgaların dördüğü
Kumsalın altında yatıyor, yabancı,
İkinci güneşi Yunan dünyasının.*

Yorgo Seferis ise bu güneşin ısıttığı bir ölümsüz zeytin ağacıdır. Onun şiirinin duygusal ve düşünsel dünyasını kavradıktan sonra Lautréamont’a hak veriyor insan:

“İnsanlığı avunduran şairdir!”

Özdemir İnce
İstanbul, 10.2.1990

(*) İkinci baskıya “Kara Çalılar Üzerinde” adlı şiir ile şairin 29 Mart 1969 günü Albaylar cuntasına karşı yayınladığı bildiri de eklendi (Ö.İ.).

- 1900 – Ozan İzmir’de doğdu. Babası Stelios Seferyadis (doğ. 1873) Fransa’da hukuk okumuş ve Paris’te Hukuk Fakültesi’nde öğretim üyeliği yapmıştı. Babası İzmir’de avukatlıktan başka şiirle de ilgilenmiş ve Fransız ozanlarından ve eski Yunan edebiyatından çeviriler yapmıştır. Annesi Despo (doğ. 1874), Naksos adasından olan Tenekidis soyundandı. Yorgo Seferis çocukken, babası Yorgakis Tenekidis’in Urla’daki (Skala-İskele) evine, yazlığa giderdi.
- 1902 – Stelios Seferyadis şiir dalında ödül alır. Yorgo’nun kızkardeşi İona doğar.
- 1905 – Erkek kardeşi Angelos doğar.
- 1910 – On yaşında ilk kez İzmir’in “Sporting Club”ında *Oidipus Tiranos* trajedyasını izler. Eski Yunanca’dan çeviri babasıdır.
- 1914 – Ozan’ın ilk şiir denemeleri. Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla ailece Atina’ya yerleşirler.
- 1917 – Liseyi bitirir. Öğretmeni D.N. Gudis on yıl sonra öğrencileri Yorgos ve Angelos Seferyadis’lerin kompozisyonlarını yayımlayacaktır.
- 1918 – Ailece Paris’e göçerler; Ozanın babası Stelyos, Paris’te avukat olarak çalışmaktadır. Y. Seferis, Jules Laforgue’nin şiirini tanır.
- 1919 – Aile Atina’ya döner; ozan 1924 yılına kadar Paris’te Sorbonne Üniversitesi’nde hukuk okuyacak ve Fransız edebiyatını inceleyecektir. Mayıs ayında Yunan ordusu İzmir’e çıkmaktadır.
- 1920 – Babası Dışişleri’nde hukuk danışmanı olarak çalışmaktadır. Ama Venizelos yanlısı (ve krallığa karşı) olduğundan işine son verilir. Venizelos seçimleri kaybedip Yunanistan’ı terk eder.
- 1921 – Öğrenci dergisi “Vomos”ta Yorgos Skalyotis adıyla yazar. “Jean Moreas” konulu ilk konuşmasını Yunan Öğrenciler Derneği’nde yapar. Gittikçe edebiyata yönelmektedir.
- 1922 – Yunan ordusu bozguna uğrar. Ozanın doğum yeri İzmir’de büyük yangın; göç dalgası Atina’ya varır.
- 1923 – Fransızca şiirler yazar. Babası gene üniversiteye kabul edilir.

- 1924 – Hukuk diplomasını alır. Londra'ya gidip İngilizcesini geliştirir.
- 1925 – Kış; Atina'ya döner. 1975 yılında yayınlanacak olan “Gün-lük”üne başlar.
- 1926 – İlk kez Makriyanis'in *Anılar*'ını okur. 1821 Yunan Devrimi sa-vaşçılarından Makriyanis'in anılarını Yunan edebiyatının en önemli yapıtı sayar; yaşamı boyunca ondan ayrılmaz. Bu yapıt Yunan halk dilinin en güzel örneği sayılır. Sonra *Akropol'de Altı Gece* adını ala-cak olan romanına başlar. Annesi ölür. Dışişleri Bakanlığı'nda görev alır.
- 1928 – *Nea Estia* dergisinde, Seferyadis imzasıyla Paul Valery'den *Bay Test ile Bir Akşam* çevirisini yayımlar. Babası Lahey Uluslararası Hu-kuk Akademisi'nde öğretim üyesi olarak çalışır. Venizelos seçimleri farklı kazanıp son hükümetini kurar.
- 1929 – Ozan K. Tsatsos ile birlikte büyük Yunan ozan Kostis Palamas'ı ziyaret eder. Ozanın gençlik arkadaşı K. Tsatsos 1930 yılında kız-kardeşi İoana ile evlenmiş ve 1978 yılında Yunanistan cumhurbaşka-nı olmuştur.
- 1931 – *Dönemeç*'i, ilk şiir kitabını Yorgos Seferis adı ile yayımlar. Eleştiri-ler hem ozandan yana hem de karşıdır. K. Palamas ve A. Karan-donis ozanı överler. Londra'ya konsolos yardımcısı ve sonra konso-los olarak atanır; 1934 yılına kadar orada kalacaktır. T.S. Eliot okur.
- 1932 – “Pantum” şiirini *Nea Estia* dergisinde yayımlar ve yalnızca elli nüsha olarak *Sarnıç*'ı çıkarır.
- 1933 – *Roman*'ı yazmaya başlar; bu yapıtını Aralık 1934'te bitirecektir.
- 1935 – T.S. Eliot ve Ezra Pound'dan çeviriler yayımlar. *Roman* yayımla-nır. *Yinnopedia*'yı tamamlar.
- 1936 – 1941'de evleneceği Maro ile ilişki kurar. Arnavutluk'a konsolos olarak gider ve 1937 yılına dek kalır.
- 1937 – Dergilerde halk dili ve üstgerçekçilik (sürrealizm) üzerine yazar, Henri Michaux'nun çevirilerini yayımlar. *Revue International des études Balkaniques*'de şiirlerinin ilk Fransızca çevirileri yayımlanır.
- 1938 – Dışişleri Basın ve Enformasyon Müdürü olur. Archibald Macle-ish, Roland de Reneville, Eluard çevirir. Oxford'un *The Link*'inde

şüirlerinin ilk İngilizce çevirileri yayımlanır. Şiirle ilgili bir deneme yayımlar.

- 1939 — André Gide ile tanışır. Romanya'ya seyahat eder. Atina'da L. Durrell ve H. Miller ile arkadaşlık kurar. Miller *The Colossus of Maroussi* adlı kitabında ozandan söz eder. Pierre-Jean Jouve, Ezra Pound, D.H. Lawrence ve Marianne Moore çevirir. *Nea Gramata* dergisinde şiirleri yayımlanır. Metaksas sansürü "Son Gün" şiirini yayımlatmaz.
- 1940 — Mart ayında *Alıştırmalar Defteri* (1928-1937) yayımlanır. Nisan'da *Seyir Defteri I*'i yayımlar. Mayıs'ta *Şiirler* yayımlanır; bu kitapta *Dönemeç*, *Sarnıç*, *Roman* ve *Yimnopedya* yer alır. Otuz üç genç yazarla birlikte İtalyan faşizmine karşı bir manifesto imzalar.
- 1941 — 6 Nisan: Alman işgali. 10 Nisan'da Maro Zanu ile evlenir. Nisan-Eylül aylarında Yunan hükümetiyle birlikte Girit'e, İskenderiye'ye, Güney Afrika'ya geçer. Nisan 1942'ye kadar Pretorya'da kalır. Kavafis üstüne yazılar yazar.
- 1942 — İskenderiye'de Seferis'in önsözüyle Kalvos'un *Lir*'i yayımlanır. Kahire'de sürgün Yunan hükümetinin basın ataşeliğine atanır.
- 1943 — Kahire'de iki kez Makriyanis ve ölen Palamas üstüne konuşur. Yunan Kurtuluş Birliği'nin (EAS) çalışmalarına katılır ve yöneticilerinden olan Stratis Tsirkas ile tanışır.
- 1944 — Kahire'de konuşmalarını ve düzyazılarını içeren *Denemeler*'i ve *Seyir Defteri II* (75 nüsha olarak çok özel bir baskı) yayımlanır. G. Papandreu hükümetiyle İtalya'ya geçer ve Atina'ya ulaşır. 6 Aralık'ta iç savaş başlar.
- 1945 — Kral naibi Damaskinos'un politik bürosunun müdürlüğünü üstlenir. Robert Levesque, *Seferis* adıyla ozanın şiirlerini Fransızca yayımlar. *Alıştırmalar Defteri* ve *Seyir Defteri* yeniden yayımlanır.
- 1946 — Erotokritos (Giritli Kornaros'un XVII-XVIII yüzyıl epik şiiri), Seferis'in incelemesiyle birlikte yayımlanır. Poros adasında iki ay kalıp *Ardıç Kuşu*'nu yazar. "Kavafis-T.S. Eliot Karşılaştırması" adlı konuşmasını yapar. Atina'da Paul Eluard ile tanışır.
- 1947 — Palamas Ödülü'nü alır. *Ardıç Kuşu* yayımlanır. Sidney Keyes çevirir.
- 1948 — Seferis konsoloslukta danışman olarak Ankara'ya gelir ve 1950

yılına kadar kalır. John Lehmann ozanın şiirlerini İngilizce olarak yayımlar.

- 1949 – Ozanın çevirdiği T.S. Eliot’un *Çorak Ülke*’si Yunanca ve Seferis’in dört şiiri İtalyanca yayımlanır.
- 1950 – Kardeşi Angelos Amerika’da ölür. *Life and Letters* dergisinde Kenneth Young’un, Seferis’in İngiliz ozanlarından Lawrence Durrell ve Bernard Spencer’i ne denli etkilediğini açıklayan yazısı yayımlanır. Ezra Pound incelemesi İngilizce çıkar. Temmuz ayında İskele’yi, Ayvalık’ı ve Kayseri’yi gezer. Ağustos’ta İstanbul’dadır.
- 1951 – Londra’ya elçiliğe danışman olarak atanır. Babasının ölümü.
- 1952 – “Kayseri Kiliseleri” adlı konuşması. Büyükelçi olarak Lübnan, Suriye, Ürdün ve Irak’ta bulunur.
- 1953 – Beyrut’a gider ve 1956’ya kadar kalır. Yunanca ve sonra Fransızca olarak “Kayseri Manastırlarında Üç Gün” adlı yazısı yayımlanır. İlk kez Kıbrıs’ı gezer.
- 1954 – Karısıyla Kıbrıs’a ikinci kez gider. Kıbrıs’la ilgili şiirleri dergilerde çıkar. Artık Seferis’in şiirleri üzerine sık sık yazılar ve araştırmalar yayımlanmaktadır. Ozan da dergilerde sonraları kitap haline getireceği şiirlerini bastırmaktadır.
- 1957 – Kıbrıs görüşmeleri için Birleşmiş Milletler’in toplantılarına katılır. Saint-John Perse ile tanışır. Londra’ya büyükelçi olur ve 1962’ye kadar kalır.
- 1960 – Cambridge Üniversitesi ozana edebiyat fahri öğretim üyesi payesini verir. Kalvos üzerine yazılar yazar. Şiirleri Bulgarca’ya çevrilir.
- 1961 – İlk kez Foyle Ödülü yabancı bir ozana, Seferis’e verilir. Şiirleri İspanyolca’ya çevrilir. Mikis Teodorakis’in Seferis şiirleri üzerine bestelediği müzik ilk kez çalınır.
- 1962 – Atina’ya döner ve bu kente yerleşir. *Şiirler*’i ve *Denemeler* yeniden yayımlanır.
- 1963 – Nobel Edebiyat Ödülü’nü alır. Stockholm’de “Çağcıl Yunan Geleneginin Bazı Noktaları” adlı konuşmasını yapar.
- 1964-1965 – T.S. Eliot’un *Katedralde Cinayet*’ini ve Tevrat’tan “Neşideler Neşidesi”ni Yunancaya çevirir. Princeton Üniversitesi’ne fahri üye seçilir. Ekim 1965: *Roman* adlı kitabı *Destansı Öykü* başlığıyla ve Cevat Çapan çevirisiyle “de Yayınevi” tarafından yayımlanır.

- 1966 – *Üç Gizli Şiir* yayımlanır. American Academy of Arts and Sciences’e fahri üye seçilir. İncil’den “Yuhannanın Vahyi”ni günümüz Yunancasına çevirir.
- 1968 – İtalya’yı ve Amerika Birleşik Devletleri’ni gezer. Harvard, Princeton, Rutgers, Pittsburgh, Washington ve Newyork’ta şiirlerini okur.
- 1969 – 29 Mart’ta Seferis’in Yunan askeri cuntasını yeren bildirisi yayımlanır. Resmi çevrelerce pasaportu alınır ve dolayısıyla seyahat etme özgürlüğü kısıtlanır. Bu karar zamanın Dışişleri Bakanı P. Pipinelis tarafından (P 7 S-5965 sayılı belge ile) alınmıştır; Pipinelis gelecekte Seferis’le birlikte herhalde hep bu kapsamda anılacaktır.
- 1970 – “Ay Nikola’nın Kedileri” şiiri ve İngilizce olarak “İgor Stravinsky’nin *Şiirsel Müzik*’ine Önsöz”ü yayımlanır.
- 1971 – 7 Şubat’ta “Her Şey Tanrılarla Doludur” adlı son denemesini; 31 Mart’ta son şiiri “Kara Çalıların Üzerinde”yi yazar. *Nisan*: Şiir, deneme ve anı derlemesinden oluşan *Üç Kırmızı Güvercin* Cevat Çapan çevirisiyle Altın Kitaplar Yayınevi tarafından yayımlanır. 11 Mayıs’ta anı defterine son notlarını yazar. 22 Temmuz günü hastaneye yatırılır ve 20 Eylül günü ölür.
- 1983 – Ocak: “Yazko Çeviri” dergisinin 10. sayısında Herkül Millas’ın bir inceleme ve eleştirisiyle birlikte *Ardıç Kuşu* yayımlanır.

ŞİİRLERİ

Ozanın ilk kitabı 1930 yılında yayınlanan *Dönemeç*'tir. Öteki şiir kitapları *Sarnıç* (1932), *Roman* (1935), *Alıştırmalar Defteri 1928-1937* (1940), *Seyir Defteri I* (1940), *Seyir Defteri II* (1944), *Ardıç Kuşu* (1947), *Seyir Defteri III* (1955) ve *Üç Gizli Şiir* (1966)'dir.

Seferis kimi zaman şiirlerini önce dergilerde yayınlamış ve sonra yukarıda andığımız kitaplarında yeniden okurlarına sunmuştur. 1940 yılında *Şiirler* adı altında *Dönemeç*'i, *Sarnıç*'ı, *Roman*'ı ve *Yimnopedya*'yı bir kitap olarak yayınlamıştır. 1950 yılında gene *Şiirler* başlığı ile o güne kadar yayınlamış olduğu tüm kitaplarını (ve şiirlerini) yayımlatmıştır. Yaşadığı dönemde yapılan her yeni baskıda ozanın o güne kadar yayınlamış olduğu şiirler de yer almıştır.

Y. Seferis'in "bütün şiirleri" dendiğinde *Şiirler* adı altında yayımlanan tek ciltlik kitabı anlaşılmaktadır. Bu kitap temelde on kitaptan oluşmakta ve kısa ya da uzun 172 şiiri kapsamaktadır: *Dönemeç* (14), *Sarnıç* (1), *Roman* (24), *Yimnopedya* (2), *Alıştırmalar Defteri* (52), *Seyir Defteri I* (17), *Seyir Defteri II* (13), *Ardıç Kuşu* (3), *Seyir Defteri III* (18), *Üç Gizli Şiir* (28).

Ozanın yazınsal kişiliğini kuran, yaygınlaşmasını sağlayan, elbette, *Şiirler*'deki dizeleridir; bu 172 şiirdir. Ancak Yorgo Seferis'in ayrıca iki cilt olarak basılmış olan denemeleri/konuşmaları/gezi notları ve ayrıca çevirileri de vardır. Ama ilginç olan, ozanın ölümünden sonra yayımlanan ve yayımlanacak yazılarıdır; yeni şiir kitapları, politik anılar, ciltlerle günlükler, roman(lar?) "hoş sürprizler olarak" her yıl hâlâ yayımlanmakta ve Seferis'i yaşatmaktadırlar. Kısaca *Şiirler*'den ayrı en önemli kitapları şunlardır:

DENEMELERİ

Ozan, konuşmalarını, araştırmalarını, denemelerini, gezi notlarını *Denemeler* başlığı altında ("denediklerim" anlamında *Dokimes* sözcüğünü kullanmıştır) sekiz yüz sayfayı geçen iki ciltte toplamıştır. Birinci cilt 1936-1947, ikincisi ise 1948-1971 yıllarını kapsamaktadır. Ozanın ilgi alanını, ele aldığı ve işlediği konuları göstermesi bakımından belli başlı "denemeleri"ni şöyle sıralayabiliriz:

-
- T.S. Eliot İçin Giriş (30 sayfalık bir inceleme)
  - Pirandello'nun Bir Tümcesi Üstüne
  - Kalvos'u Okurken Sorular
  - Yunan Dili
  - Şiir Üstüne Bir Diyalog (23 sayfa)
  - Şiir Üstüne Bir Monolog (55 sayfa)
  - Çocuklar İçin Bir Konuşmadan Notlar
  - Kostis Palamas
  - Bir Yunan-Makriyanis
  - Sanat ve Zaman
  - Erotokritos
  - Kavafis, T.S. Eliot-Bir Paralellik (42 sayfa)
  - Gene İskenderiyeli (Kavafis) İçin (30 sayfa)
  - Teofilos (Yunan Halk Ressamı)
  - "Ardıç Kuşu"nın Sahnelenmesi
  - Kayseri Manastırlarında Üç Gün
  - Angelos Sikelyanos
  - Kalvos
  - Şiirimizde Dil
  - T.S. Eliot ve Bir Not Defteri
  - Homeros Dizeleri Üstüne
  - Dante'nin 700. Yılında

ÇEVİRİLERİ

Seferis'in Yunanca'ya çevirmiş olduğu (ve herhalde sevmiş olduğu) ozanlar şöyle: T.S. Eliot ("Çorak Ülke" ve Başka Şiirler), W.B. Yeats, André Gide, Paul Valéry, D.H. Lawrence, Ezra Pound, Pierre-Jean Jouve, Marianne Moore, Archibald MacLeish, Paul Eluard, Henri Michaux, Cecil Day Lewis, W.H. Auden, Lawrence Durrell, Sidney Keyes, Blaise Pascal, Edward Lear, Charles Cros, P.J. Toulet, Paul Claudel, Leon-Paul Fargue, Tristan Dereme, Eugene J. McCarthy.

Ayrıca İncil'in Yunancasından güncel Yunancaya *Terrat*'tan *Neşideler Neşidesi*'ni ve *Yeni Ahit*'ten *Yuhanna'nın Vahyi*'ni çevirmiştir.

ÖLÜMÜNDEN SONRA YAYIMLANAN ŞİİRLERİ

Şiir kitabı olarak *Alıştırmalar Defteri II*, Mayıs 1976'da yayımlanmıştır. Bu kitapta yetmiş şiir ("Ay Nikola'nın Kedileri" tekrar ediliyor) ve dört şiir çevirisi görüyoruz. Şairin yayımlanacak yeni bir şiir kitabından söz ediyor. Adı *Edepsiz Dizeler* olacak kitabın erotizmi ile deprem etkisi yaratacağı söyleniyor. Bu yeni kitabın Yunanca adı *Edepsizika* olacak; yani Türk kökenli bir sözcük kullanılacakmış.

ROMANI

1974 yılında Y. Seferis'in bir romanı yayımlandı: *Akropol'de Altı Gece*. Kendi yaşamından ve çevresindeki dostlardan esinlenen olaylar bir anı-şiir biçiminde veriliyor. Kimi bölümler anı kitaplarından hemen hemen kopya edilmiş. 250 sayfalık bu roman yirmi yaşlarındaki Seferis'i ve dünyasını canlandırıyor.

POLİTİK GÜNLÜKLERİ

Ozanın yoğun politik bir yaşamı vardı. Notları 1979 ve 1985 yıllarında iki cilt olarak yayımlandı... Birinci cilt 1935-1944 süresini, ikinci cilt ise, aralıklarla, 1945-1952 yıllarını kapsamaktadır. Yunan iç politikası ve tanınmış politikacıların bilinmeyen yanları Seferis'in kaleminden çarpıcı bir biçimde sergilenmiştir. Türk okuru, herhalde, Türkiye ile ilgili bölümleri de ilgiyle okuyacaktır.

GÜNLÜKLERİ

Y. Seferis 1925 yılından başlayarak herhalde bir gün yayımlayacağını düşündüğü bir günlük tutmuştur. Önemli olaylar, onu sarsan ve etkileyen karşılaşmalar, düşünce kıvılcıkları, şiirlerini doğuran esinlemeler, ayrıca birçok şiir ve şiir denemeleri bu anıların temelini oluşturuyor. İçten bir anlatım, o an yazmanın canlılığı ve dolaysızlığı, yazılanları taptaze olarak korumuş geçen zamana karşı.

Ozanın anıları *Günler* genel başlığı altında yayımlanmaktadır. Birinci cilt 1924-1931 yıllarını, ikincisi 1931-1934 yıllarını, üçüncü ve dördüncü ciltler ise 1934-1940 ve 1945-1951 yıllarını kapsamaktadır. Bu kitaplar 1973, 1975 ve 1977 yıllarında basılmıştır.

Ozanın son yıllarla ilgili anıları herhalde gelecekte yayımlanmaya devam edecektir. Ancak bu anı kitaplarının kimi kişileri ve hatta politik çevreleri tedirgin ettiği söylenmektedir. Seferis'in son yıllarla ilgili değerlen-

---

dirmelerinin böylesine geciktirilmesinin bir nedeni de, sanırım, bundan kaynaklanmaktadır.

Ölümünden hemen hemen yirmi yıl sonra bile Y. Seferis'in yazdıkları hâlâ yayımlanmaktadırlar. Ozanın yapıtının tümü okunuyula henüz buluşmamıştır.

Y. Seferis'in Yunanistan'da olduğu gibi bütün dünyada da en çok okunan ve üzerinde en çok yazı yazılan ve incelenen ozanlardan biri olduğunu da ekleyeyim. Bir araştırmacı, yalnızca 1979-1986 yılları içinde ozanla ilgili olarak otuzdan fazla kitap ve iki yüzden fazla inceleme yazısı saptamıştır. Bunların arasında ozanın dostlarına yazdığı mektupları ya da aşk mektuplarını içeren kitaplar da vardır.

D Ö N E M E Ç

“Kayranla”¹

DENİZ KABUKLARI, BULUTLAR

*“Ama her şey yanlış bence, her şey altüst
doğa yeniden doğdu bana.”*

EROTOKRİTOS²

Bir zamanlar tutkuyla sevdiğim
bir elin gönderdiği an,
tam günbatımında
kara bir güvercin gibi yetiştin bana.

Beyazlaşıyordu önümde yol:
uykunun hafif buğusu
bitiminde bir son şölenin³ ...
Kum tanesi an,
tek başına sen dilsizleştirmiştin
o trajik kum saatini,
göğün bahçesinde
görmüşçesine İdra'yı⁴.

Ağır ağır konuşurdun güneşin önünde
şimdiyse karanlık ortalık
sen alınyazımın argacıydın
sen, Bilyo adını verdiğimiz.

Beş an; ve neler olmuştu
dünyanın çevresinde?
Yazılmamış bir sevginin silinişi
ve bir kuru testi

ve karanlık şimdi... Nerede o yer
ve nerede beline dek çıplaklığın senin,
Tanrım, en gözde yerim
ve ruhumun yöntemi!

Akşama doğru
oturdum sabır taşına,
bütün acım konuşurken
gözünün karasında;

dudaklarında bir çizgi
çıplak ve titrek
ruhı savrulup
hıçkırık yakarırken;

aklında gözyaşını başlatan
o dürtü vardı
ve yemişe duran gövdeydin
işte sonunda;

ama inlemedi yırtınışı
yüreğinin ve yıldızlı göğün
bir anlam oldu
dünyaya verdiği.

Bir pergelin kucağı gibi
iki kollu bir otoyolda,
yelin parmakları saçlarda
ve kilometreler karında,

gidiyorduk ikimiz, içimiz boş,
bir kırbaç darbesi yumuşak bakışa;
akıl bir makyaj, kan bir makyaj
çıplak! çıplak! çıplak!

*“... Bir yatakta yastık
kalın ve hafif,
nasıl kayıp giderdi uzaklara
denizde balık gibi, başdönmesi...”*

İki dallı bir otoyolda
gidiyorduk — yalnızca gövdelerimiz—
ama yüreklerimiz ayrı dallarda
biri sağda, öteki solda.

Susadık öğleyin
o gizli
o güvercin gibi ak kıyıda;
su acıydı ama.

Sarı kumun üzerine
yazdık onun adını;
ama bir güzel esti imbat
ve silindi yazı.

Nasıl bir yürek, nasıl bir ruhla
nice bir istek ve tutkuyla
asıldık hayata; yanlış, ne yanlış!
Ve değiştirdik yaşamımızı.

*"Güneş tanrının sığırlarını yemiş budalalar
Yücelerin oğlu da kapatmış onların dönüş yolunu"*
ODYSSEIA⁵

Nasıl da aptallıktı
daha peksimetimiz varken
gövdeye indirivermek o kıyıda
Helios'un o ağır kanlı sığırlarını

uğruna kırk yıl savaşıacağını
birer kale her biri,
bu yolda bir kahraman
bir yıldız olur insan!

Karnımız açtı dünyanın sırtında,
ama tıkabasa doyurunca karnımızı
bu aşağılara düştük
karacahil ve tok.

Say it with a ukulele⁷

“Bir ukulele ile söyle ona...”
diye kafa ütüler bir gramofon;
Tanrım, ne diyeyim ben ona,
şimdi artık yalnızlığa alıştım.

Sıkılan akordeonlarla
iki dirhem bir çekirdek yoksullar
durmadan melekleri çağırırlar
ve derttir melekleri onların.

Melekler açtı kanatlarını sonunda
ama sisler yere yayıldı
Tanrı’ya şükürler olsun, yoksul ruhlarımızı yoksa
ardıç kuşları gibi yakalamışlardı.

Balık soğukluğudur yaşamın soğukluğu
–Böyle mi yaşıyorum?– Evet, başka ne yapayım?
Bunca insan boğulup kaldı
denizin dibinde.

Ağaçlar bir yerlerde
renklerini unutmuş mercanlara benzer
at arabaları da tıpkı
yalnız kalmış batık gemiler...

“Bir ukulele söyle ona...”
lâf olsun diye lâf, ve daha lâf;
Ey aşk, tapınağın nerede senin,
bıktım artık manastırların yalnızlığından.

Ah, yaşamımız dümdüz olsaydı
nasıl da yaşardık o zaman
ama başka buyurdu alınyazısı,
bir köşeden sapman gerek.

Ama hangi köşeden? Kim bilebilir?
Işıklar yamıyor, ışıklar
soluk! konuşmuyor bizimle giy
ve yüreğimiz ağzımızda.

Avunç bulacak mıyız acaba?
Gün giyindi geceyi,
her şey gece, her şey gece,
bir şeyler bulacağız araya araya...

“Bir ukulele ile söyle ona...”
Kırmızı tırnaklarını görüyorum;
nasıl da parlıyorlar ateşe karşı
ve anımsıyorum onu böyle öksürürken.

Londra, Noel 1924

*"We plainty saw that not a soul lived
in that fated vessel!"²⁵*

EDGAR ALLAN POE

On yıl önce yaşadığımız bir günün ruh hali bir yabancı ülkede
bir Tanrı meleği gibi kanat çırpıp kaybolan çok eski bir anın yeli
umutulan bir kadının sesi nice nice dikkat ve nice güçlkle
avuncu olmayan bir son, mermerleşen günbatımı bir Eylül'de.

Yeni evler, tozlu klinikler, harap pencereler,
cenaze levazımatçıları...
Gece nöbetine kalan duyarlı bir eczacının hiç düşündünüz mü
neler çektiğini?
Bir oda karmakarışık: Ağzlarını açar yabanıl hayvanlar gibi
çekmeceler, kapılar, pencereler;
kâğıt falı açar, arar, yıldız falına bakar, yoklar bir yorgun insan.

Camı sıkılır: Kapıyı çalsalar kim açacak? Bir kitap açsa
kime bakacak? Ruhunu açsa kim bakacak? Zincir.
Nerede şimdi, o zaman ikiye bölen ve onu şaşırtan sevgi?
Yalnızca lâf ve el kol hareketleri. Tekdüze bir monolog
bir aynanın önünde bir kırılgın altında.
Bir mendilde bir damla mürekkep benzeri yayılıyor sıkıntı.

Herkes öldü gemide, başlayan düşüncesini izliyor
gemi limandan çıkarken
nasıl da uzadı kaptanın tırnakları... traşı uzamış
her limanda üç sevgilisi olan lostromonun...
Ağır ağır kabarıyor deniz, gururla çekiliyor geminin arması
ve yumuşamaya başlıyor gün.
Karamsı parıldıyor üç yunus, gülümsüyor denizkızı ve dalgın dalgın
elini sallıyor serene binmiş bir tayfa.

Karanlık çöktü balkona
acelenin kanat çırpışı başucumuzda
bir itiraf dillenmişti
karşılıklı, iki yürekte.

Soldu semeresiz ses
yanlışlar kovan gibi dudaklarımızda
ve yalnızca derinliklerinden bedeninin
Tanrım, bir kutsama beklerdik.

Karanlık uğulduyordu evin içinde
ve çoban yıldızının ışığından
saçlarının müknatısına kadar,
birden düşen

hızlı yüzükleriyle
anımsa o yaklaşılmaz meleği
İncil gibi alçakgönülle okuduğumuz
ustaki o iki yelpazeyi.

Kadın, ruhumun yabancı
senden bir şaşkınlık kaldı bende
sevgili, güzel kadın,
bu akşam, anlamsız akşam, bugün

ve gözlerinin kara halkaları
ve gecenin havasında duyulan dehşet...
Eğil sokul gene kılıfa
sen sessizliğimin kaması, düşüm.

Ne denizdir
ne de dünya
bu mavi renk
parmaklarımızda

gözkapaklarının altında
bin bir anten
baygınca arar
gökyüzünü

kırmızı karanfil
saksıda tek başına
ben yazarken dikildin
sevda gibi karşıma

bir dişi geyik vardı
kükürt gibi sarı
ve bir kale vardı
altından yapmışlardı

yıllarını saydı
beş kara karga
boğuşup dağıldılar
büyülü simge gibi

güzelim saçlarını
aklaştırdı zambaklar
güzelim bedenini
yazdım kitaplarda

Yaşayamam ben
yalnızca tavuslarla,
denizkızının gözlerinde
gece-gündüz dolaşamam.

Sönecek olan sevginin bekçileri, dudaklar,
eller, geçecek olan gençliğimin bağları
doğada yiten bir yüzün rengi
ağaçlar... kuşlar... av...

Beden, üzüm gibi kara, kızgın güneşin altında
beden, zengin gemim benim, nerelerde dolaşırsın?
Akşamın boğulduğu saattir şimdi
ve yorgun düşerim ararken karanlıkları...

(Her gün kısalmakta hayatımız).

Tanrısal sessizliğin
ve aktın piring gibi
ama hep geri gelmekte
ürpertili kaçış

bizi kuyudaki
acıya bırakan
merkezkaçın ruhuna
burgaca kapıldın.

Yapraklara bakarım akşam olunca
Dostların gözleri kapalı.

Kırda çiçek açıyor
tek enekliler
Çift enekliler

söylemişlerdi falında
ve kavuşan dudaklarda
duyduk bunu, Malamo.

AŞK SÖZÜ

*“İnsanlar arasında, dünyaya ait şeyleri
beğenmeyerek, gözlerini uzaklara diken,
tembel umutlarla var olmayanları kovalayan
bir insan kesimi var...”*

PİNDAROS

Yazgının gülü, bizi yaralamaya bakardın
ama eğilirdin kurtuluşa giden giz gibi
ve güzeldi o seçtiğin buyruk
ve hazır kılıç gibi gülüşün.

Çevriminin yükselişiyle canlanırdı doğa
senin dikeninden çıkardı yolun düşüncesi
sana egemen olmak için uyanırdı hızımız
ve kolaydı dünya: Basit bir yürek atışı.

II.

Denizin sırları kıyılarda unutulur
köpüklerde unutulur dipteki karanlık
birden balkır belleğin mercanları...
Şaşırma sakın... dikkat et, usulea dinle

yola koyuluşunu... elma yüklü ağaca dokundun
el uzandı, işaret ediyor ip, şimdi yolu gösteriyor sana...
Hey! kökteki, yapraktaki karanlık ürperiş
sen olsaydın keşke unutilan tanı getirecek olan!

Ayrılışın ovasında gene açar zambaklar
günler olgunlaşıp açar, göğün bağı"
bir o gözler parıldar ışıltının içinde
yazılır tertemiz ruh kavalın türküsü gibi...

Gece miydi gözlerini kapatan? Kül kaldı
boşanan yaydan kalan boğuk uğultu gibi,
kara kıyıda biraz kül, bir başdönmesi
ve yakarısta kapanmış sürekli kanat çırpışları.
Yelin gülü, biliyordun ama bilmeden aldın bizleri
düşüncenin köprüler kurduğu bir çağda
parmaklar örülüp iki yazgı meleği geçsin
yakın ve dingin ışığın yüreğine aksın diye...

Hey kökteki, yapraktaki karanlık ürperiş!
Ortaya çık kalabalık sessizlikte uykusuz beden
kaldır başımı eğik kollarından başlayarak
dileğin olsun ve gene söyle bana

o kucaklaşma gibi kana kavuşan, kana karışan sözleri;
ve tutkun bir ceviz gölgesi gibi dalsın derinlere
ve savrulan saçların taşım üzerimizden
öpüşün havından yapraklarına yüreğin.

Gözlerini eğmiştin ve dudaklarında
eski ressamların gösterişsizce çizdikleri gülüş.
Unutulmuş bir yazı ve hafif bir ses
konuşmada, eski bir incilden kalma:

“Zamanın geçişi ağırdır ve dünya dışıdır
ve yumuşacık yüzerek ilerler ruhumda acı
göğü yarar tan, düş batmadan kalır
ve sanki geçmekte güzel kokulu çalılar.

Gözün ürkmesiyle, al basmasıyla bedenim
uyanır bir güvercin sürüsü aşağı iner
şaşırp kalırım beni kuşatan kanat çırpışlarıyla
bağrımda yıldızların insanca dokunuşları.

Sanki deniz kabuğunda kulağım, uğulduyor
aykırı ve karmaşık dünyanın ağıdı
ama kısa bir an, sesler yitiyor sonra
ve kalıyor isteklerimin çift dallı düşüncesi, tek başına.

Sanki yitik bir anıdan yeniden doğmuşum çıplak
sen gelince sevgilimi, tanık ve yabancı;
sunarak uzanıp yanıma yelin seslerinde
aramış olduğum sonsuz kurtuluşu bana...”

Azalıp yok oldu kırık günbatımı
ve sanırım yanıştı gökten armağan dilemek.
Eğdin gözlerini. Yeşerdi ayın dikenini
ve ürkütün sen dağın gölgelerinden.

*(... Nasıl da azalıyor aynada aşkımız
uykuda düşler, unutuşun okulu
zamanın derinliklerinde, yabancı bir kuşağın
sallanışında nasıl da daralıp yitiyor yürek.)*

İki yılan, güzel, bambaşka, ayrılığın dokunaçları
sürünüp ararlar ağaçların gecesinde
bir gizli aşkı gizli sığınaklarda
uyumadan ararlar, yemeden, içmeden ikisi de.

Çevresel dönüşler, eğilip bükülmelerle
örer kanmaz amaç, döner, bedene çember çeker
yaldızlı göğün yasası sessizce yönetir bu bedeni
ateşi kızıştırır ve yenilmez bahaneyi.

Geceyi tutan bir titrek direktir orman
ve sessizlik, içine anların düştüğü bir gümüş tas
açık seçik yankılar, hepsi, bir dikkatli neşter,
kabullenirler yontulmuş çizgileri...

Birden doğar yontu. Ama çoktan yitti beden
denizde, yelde, güneşte, yağmurda.
İşte böyle doğar doğanın güzelliği
ama kim bilebilir dünyada bir ruhun ölüp ölmediğini.

Düşe döneceklerdi ayrı düşen yılanlar
(Kuşlar, filizler, çiçeklerle pırıl pırıl orman)
dalgalı araştırmaları bekler hâlâ,
aynı acıya düşen çemberin dönüşleri gibi.

Nerede o her şeyi değiştiren çift ağızlı gün?
Batmayacağımız bir ırmak yok mu acaba?
Lotusun uyuşturup beslediğı ruha
birazcık çiy damlatacak bir gök var mı?

Bir tansık bekleriz, sabır taşında,
göğü açacak ve her şeyi mümkün kılacak,
meleğı bekleriz eski oyunlardaki gibi tıpkı
akşamın açılmış güllerinin yittiğı

saatte... Yalnızca anılarda kaldın, yelin
ve yazgının kızıl gülü, sen ağır ezgi
gecenin gülü, gelip geçtin, sen al fırtına
denizin fırtınası... Basittir dünya.

Atina, Ekim 1929 – Aralık 1930

S A R N I Ç

Yorgo Apostolidis'e

“Don Juan Tavera hastanesini bir model gibi yerleştirmek gereğini duydum, çünkü Visagra kapısını örtmekle kalmıyor, üstelik kubbesi de kentin çok üstüne çıkıyordu; ve model gibi yerleştirip gerçek yerinden kımıldatmışken bir başka yanı yerine ön cephesini göstermeyi uygun buldum. Kent içindeki gerçek yeri ise haritada gösterilmektedir.”

DOMENİKOS TEODORAKOPOLOS¹⁰

Burada, bir sarnıç kök saldı toprağa,
biriken gizli suyun ini.
Tavanı, yankılanan ayak sesleri. Yüreğine
erişmiyor yıldızlar. Çoğalıyor, açılıp kapanıyor
her geçen gün, dokunmuyor ona.

Yelpaze gibi açılıyor yukarı dünya
ve oynaşıyor esen rüzgârla
günbatımında can veren bir ezgide
umutsuzca kanat çırpıyor ve vuruyor
bir yazgılı acının ışıyla.

Acımasız gecenin kemerleşen kubbesinde
dertler yürür, sevinçler gelip geçer
yazgının aceleci takırtısıyla
bir an ışıdayıp aydınlanıyor yüzler
sonra sönüyorlar bir abanoz karanlıkta.

Uzaklaşan yüzler! tesbih tanesi gözler
bırakılmışlar acının oluğuna, akarlar
ve yüce günün izleri
alıp yaklaştırır onları
fidye istemeyen kara toprağı.

Toprağa uzanır insanın bedeni
susamış sevgi kalır geriye,
zamanın dokunuşuyla mermerleşmiş
yontu yaslanır
onu yavaş yavaş tatlılaştıran
çıplak, olgun göğsüne.

Gözyaşı arar sevginin susuzluğu
eğilir güller — ruhumuz;
yapraklarda seslenir doğanın yürek atışı
akşam yaklaşır bir gezgin gibi
sonra gece, sonra mezar.

Ama burada, bir sarnıç kök saldı toprağa
sıcak, gizli bir in, birikmekte
havada her beden iniltisi
geceyle savaş, gündüzle savaş
çoğalıyor dünya, ilerliyor, dokunmuyor ona.

Geçmekte saatler, güneşler, aylar
ama su kabuk bağladı tıpkı ayna gibi;
gözlerini açmış bekleyiştir bu
bütün yelkenler batınca
onu besleyen denizin sonunda.

Yapayalnız, ve yüreğinde bunca kalabalık
yapayalnız, ve yüreğinde bunca emek
ve bunca acı, damla damla yapayalnız
atarak ağlarını uzaklara, acı bir
sallanışla yaşayan dünyaya.

Kucaktan uzaklaşınca dalga
bari bitiverse kucakta
bari verse bize sevgisini
deniz kıyısında çizgisini kırmadan
kumda köpük gibi kalan dalga...

Post gibi uzamış sıcaklık;
sıcaklık sessiz, kaygıdan uzaklaşıp
gümüşün damladığı bahçeyi bulmak için
uykunun kapısını çalan
ve uyuyan yabanıl hayvan gibi uysal.

Ve bir gizli beden, ölümün
mağarasından çıkmış haykırış,
oynak su gibi dere yatağındaki
otların üzerinde parıldayan su gibi
yalnız, konuşarak kara köklerle...

Ah! düşünceden de tasadan da
daha yakın hayatımızın köküne!
Ah! kapalı gözlerle bize bakan
sert kardeşimizden de yakın
ve böğrümüze dayalı süngüden!

Ah! bir an gevşese dokunma duyumuzda
bizi sıkan bu sessizliğin teni!
unutsak, Tanrım, durmadan çoğalan
ve bizi ezen günahı,
kurtulsak bilgiden ve açlıktan!

Toplayarak yaramızın acısını
kurtulsak yaramızın acısından
toplayarak bedenimizin acılığını
kurtulsak bedenimizin acılığında
güller açılrsa yaramızın kanında.

Her şey yeniden olsun, ilkmış gibi
parmaklarda, gözlerde, dudaklarda
fırlatıp atalım kocamış hastalığı
yılanların soyunduğu o sarı gömleği
yeşil yoncaların içinde.

Yüce ve arı sevgi, dinginlik!
Bir gece diri sıcaklığın içinde
alçakgönüllü eğildin, çıplak kavis:
Sürünün üstünde ak kanat
alna değen bir yeğni avuç gibi.

Seni getiren deniz, çiçek açmış
limon ağaçlarına götürdü seni
şimdi, usulca uyanırken ecel perileri –
Epitaf'a eşlik etsinler diye konmuş¹¹
üç sıradan kırışıklı binle sayılan yüz.

Eşlik edenlerin ağıtları duyulur,
baharın zorlamasıyla ter dökmüş
kör toprağı aydınlatan
yalımlarla birlikte gözlere dolan
insanların umudu izlesin diye gideni.

Öte dünyanın yalımları, mumlar
bugün fışkıran baharın üzerinde
ölü çelenklerde yazlı gölgeler
ayak sesleri... ayak sesleri... karanlık
bir zincir açar ağır çan –

“Ölüyoruz! Ölüyor Tanrılarımız!..”
kurbanın üstünden ak tanyeri gibi
bakan mermer yontular biliyor bunu
gözkapağı dolu yabancı, yıkıntılar,
ölümün kalabalığı gelip geçerken.

.....
.....
.....
.....

Uzaklara göçtüler, sıcaktı acıları
küçük kilise mumlarının yanında;
silinince büyüler ve yıldızlar
yazardı mumlar eğilen alınlarına
ögleyin mutluluk dolu yaşamı.

Ama inanmaz tan ağartısına gece
ve ördüğü ölümü yaşar sevgi
böyle: Özgür bir ruh gibi,
sessizliği öğreten bir sarmış
alevlerin sardığı bir kentte.

ROMAN¹²

---

*Si j'ai du goût, ce n'est guères
Que pour la terre et les pierres.*

ARTHUR RIMBAUD¹³

Gözetleyerek durmadan
çamları, kıyıları ve yıldızları,
haberciyi
bekledik, dikkat kesilip, üç yıl boyunca.
Gene ilk tohumu bulmak istiyorduk
birleşip saban demiriyle, gemi omurgasıyla
yeniden başlasın diye o çok eski oyun.

Bitkin döndük evlerimize
tutmuyordu elimiz kolumuz, pas ve tuz tadıyla
parçalanmış ağzımız.
Kuzeye doğru yol aldık uyanınca,
yitik yabancılardık
bizi yaralayan kuğuların ak kanatlarının pusunda.
Çılgına dönerdik Doğu'nun amansız yeliyle kış geceleri
yazları yiterdik can vermeyen günün acısında.

Dönüşte, yanınızda getirdik
bu kabartmalarını alçakgönüllü bir sanatın.

Bir mağarada bir başka kuyu daha.
Bir zamanlar putlar ve takılar çekmek kolaydı
sevindirmek için bize hâlâ sadık kalan dostları.

İpler koptu şimdi; yalnızca izleri var kuyunun ağzında
bize anımsatan yitik mutluluğumuzu:
Ozanın dediği gibi, “pervazda parmaklar.”¹⁴
Taşın serinliğini duyuyor bir an parmaklar
ve bedenın sıcaklığı yayılıyor taşta,
ve pey sürüp kumarda mağara ütölüyor ruhunu
her an, koyu bir sessizlik içinde, tek damla damlatmadan.

*Unutma öldürüldüğün hamamı*¹⁵

Ellerimde bu mermer başla uyandım,
dirseklerimi yoruyor, nereye koysam acaba?
Ben düştten çıkarken o yuvarlanıyordu düşe,
birleştii böylece yaşamlarımız, çok güç artık ayrılmaları.

Gözlere bakıyorum: Ne açık, ne kapalı,
hep konuşmaya çalışan ağıza sesleniyorum,
tutuyorum deriyi zorlayan elmacık kemiklerini.
Elimden gelen bu, başka gücüm yok;

yitiyor ellerim
sonra budanmış olarak yaklaşıyorlar bana.

*Argonotlar*¹⁶

Ve ruh
 tanıyacaksa kendini
 bakması gerek
 yine bir başka ruha:
 Aynanın içinde gördük yabancıyı ve düşmanı.¹⁷

Yiğit çocuklardı yoldaşlarımız, yakınmazlardı
 ne işten, ne susuzluktan, ne de dondurucu soğuktan,
 ağaçların ve dalgaların huyu vardı onlarda:
 Rüzgârı ve yağmuru kabul eden,
 güneşi ve geceyi kabul eden,
 değişim içinde değişmeden.
 Yiğit çocuklardı, gözlerini indirip
 günlerce ter döktüler kürek çekerek,
 soluyarak bir düzen içinde,
 ve ala boyardı uysal tenlerini kanları.
 Gün oldu şarkı söylediler, gözleri hep aşağıda,
 o frenkincirli ıssız adayı geçerken
 hani köpeklerin havladığı burundan sonra,
 gün batarken.
 Tanıyacaksan kendini, diyorlardı,
 bir ruha bakmalı,
 ve gün batarken
 kürekler vuruyordu denizin altın sarısına.

Nice burun geçtik, nice ada...
Bir başka denize ulaşan denizi, martıları, fokları...
Bazen hıçkırarak mutsuz kadınlar
yitmiş çocuklarına ağlardı
ve öfke içinde başkaları Büyük İskender'i
ve Asya'nın derinliklerine gömülen utkuları arardı.

Demirledik, gecenin kokularıyla
kuş cıvıltılarıyla dolu kıyılarda
büyük bir mutluluğun sanısını
ellerimize bırakan sularda...
Ama hiç sonu gelmiyordu bu yolculukların.
Kürekle, iskarmozlarla bir olmuştu ruhları yoldaşların
ağırbaşlı yüzüyle pruvanın,
dümen suyuyla birlikte
yüzlerini parçalayan suyla.
Gözleri aşağıda
bিরer birer öldü yoldaşlar.
Yattıkları yeri göstermekte kürekleri
deniz kıyısında.

Kimse anımsamıyor onları. Adalet.

Tanınamıştık onları.

Bir umut vardı içimizde
onları çocukluğumuzdan beri tanıdığımızı söyleyen.
İki kez görmüştük belki, gemilerine binip gitmişlerdi sonra;
kömür yüklü, tahıl yüklü gemiler, ve dostlarımız
yitmişler okyanusun ötesinde bundan böyle.
Yorgun lambanın yanında buldu bizi tan vakti
gemiler, deniz kızları ya da deniz kabukları
çizerken güçlkle bir kâğıda, beceriksizce;
ırmak boyuna iniyoruz akşamleyin
denize giden yolu gösteriyor çünkü bize,
ve sabahlıyoruz katran kokan mahzenlerde.

Gitti artık dostlarımız,

belki hiç görmedik onları,
soluk alan dalgaya yaklaştırdığı zaman belki de
uyku bizi, karşılaşmıştık onlarla
belki de öteki yaşamı aradığımız için arıyoruz onları,
yontuların ötesinde.

M.R.¹³

Şadırvanlı bahçeyi yağmurda
o alçak pencereden görebileceksin ancak
arkasından buğulu camın. Yalnızca
ocak ateşiyle aydınlanacak odan
ve bazen, o uzak şimşeklerin ışığında
görünecek ahındaki kırıksıklıklar, eski Dostum.

Şadırvanlı bahçe senin elinde
ahengiydi öteki yaşamın, kırık
mermerlerin, trajik sütunların ötesinde,
bir rakstı zakkımların içinde,
yakınında yeni taşocaklarının:
Onu saatlerinden ayırmış olmalı buğulu bir cam.
Soluk alamayacaksın; dış dünyadaki
yağmurun dövdüğü bu cama vuracak durmadan
belleğinden saldıran
toprak ve ağaçların özsuğu.

Lodos

Batiya doğru sıradağlarına kavuşuyor açık deniz.
 Çıldırıyor bizi solumuzda esen lodos,
 bu, eti kemiğinden ayıran rüzgâr.
 Çam ağaçlarımın, harnupların arasında evimiz.
 Kocaman pencereler. Kocaman masalar
 yazmak için sana seslendiğim mektupları:
 Aylar boyu yazdığımız ve ayrılığı dengelemek için
 ayrılığın yüreğine attığımız mektupları.

Sabah yıldızı, gözlerini indirince sen,
 yaraya sürülen yağdan daha tatlıydı,
 daha neşeliydi damağa değen soğuk sudan
 daha durgundu kuğunun kanadından
 saatlerimiz.

Senin avucundaydı yaşamımız.
 Acı ekmeğinden sonra gurbetin,
 ak duvarın önünde durursak geceleyin
 yoluna bağlanan umut gibi yaklaşır bize sesin
 ve bu rüzgâr gene biler
 sinirlerimizin üzerinde bıçağını.

Hepimiz aynı şeyleri yazıyoruz sana
ve susuyor ötekinin karşısında herbirimiz
bakarak herkes kendi adına o aym dünyaya
karanlığa, sıradağlardaki ışığa
ve sana.

Kim sökecek yüreğimizden bu acıyı?
Bir sağnak boşandı dün akşam ve bugün
gene bulutlu gökyüzü. Dünkü
sağnağın çam pürenleri gibi düşüncelerimiz
yığılmışlar kapımıza, yararsız,
yeniden dikmek istiyorlar bir yıkılmış kuleyi.

Bu yıkık köylerde
lodosu açık bu burunda
seni gizleyen sıradağlarla önümüzdeki,
kim hesaplayacak unutmama kararımızı bizim için?
Kim kabul edecek sungularımızı bu güz bitiminde?

Neyi arıyor ruhlarımız böyle çıktığı yolculuklarda
 hurda gemilerin güvertelerinde
 sıkışarak solgun kadınların, ağlayan çocukların arasına,
 ki ne kırlangıç bahkları, ne de direklerin
 uçlarıyla gösterdiği yıldızlar avutabilir onları.
 Yıpranarak silinmiş gramofon plaklarından
 var olmayan tapınmalara istemeden bağlı
 yabancı dillerde kırık dökük düşünceler mırıldanarak
 neyi arıyor böyle çıktığı yolculuklarda ruhlarımız?

Neyi arıyor böyle yolculuklarda ruhlarımız
 gürük teknelerde
 dolaşarak bir limandan öteki limana?

Taşıyarak parçalanmış taşları, her geçen gün
 biraz daha güçlkle soluyarak çamların serinliğini,
 yüzerek sularında kâh şu denizin
 kâh bu denizin
 ilişkisiz
 kimsesiz
 artık ne bizim
 ne de sizin olan bu yurttta.

Biliyorduk, güzeldi adalar
 rastgele gittiğimiz yerin yakınlarında bir yerde,
 biraz aşağıda ya da biraz yukarda,
 belki de burnumuzun dibinde.

Liman eski, bekleyemem artık
ne çamlık adaya giden dostu
ne çınarlı adaya giden dostu
ne de denize açılmış olanı.

Pas tutmuş toprakları okşuyorum, kürekleri okşuyorum
gövdem dirilsin de karar verebilsin diye.
Yalnızca öteki fırtınanın
tuzuyla kokuyor branda bezleri.

Tek başıma kalmak istedimse, yalnızlıktı
aradığım, böyle bir bekleyişi aramadım,
ne ruhumun ufuklarda parçalanmasını,
ne de bu çizgileri, bu renkleri, bu sessizliği.

Geri götürüyor gecenin yıldızları beni
çirışotları arasında ölüleri umutla bekleyen Odisseus'a.¹⁹
Çirışotları arasında demir atınca burada
bulmak istiyorduk yaralı Adonis'i gören geçidi.

Ülkemiz kapalı, hep dağ dört bir yanımız
 çatı olarak basık bir gökyüzü, gece-gündüz.
 Irmaklarımız yok, kuyularımız yok, pınarlarımız yok,
 yalnızca bir kaç sarnıç, üstelik boş,
 ses yankılanır içlerinde, taparız onlara.
 Kof, ölü bir ses, tıpkı yalnızlığımızın benzeri,
 tıpkı sevdamız gibi, gövdelerimiz tıpkı.
 Şaşıyoruz, evlerimizi, kulübelerimizi, ağılarımızı
 bir zamanlar nasıl yaptık diye acaba.
 Taze çelenklerle, yüzüklerle düğünlerimiz²⁰
 gözülmez bilmeceler oluyorlar ruhumuza.
 Nasıl doğdu, nasıl büyüdü çocuklarımız acaba?

Ülkemiz kapalı. İki Simplikades²¹
 kapıyor onu, kapkara. Hava almaya
 inince pazar günleri limanlara,
 çürümüş teknelerini görürüz bitmemiş yolculukların
 parıldarlar batan güneşin aydınlığında,
 görürüz bu artık sevişmeyi unutmuş vücutları.

Bir zamanlar ay gibi donardı kanın;
tükenmez gecede kanın
açardı ak kanatlarını
kara kayaların, ağaç gölgelerinin, evlerin üzerine
çocukluğumuzdan artakalan azıcık ışıkla.

Açık denizde bir şişe

Üç kaya, birkaç yanmış çam ve küçük bir kilise ıssızlıkta.
 Ve daha yukarıda
 yeniden başlayan aynı manzara, ötekinin sureti,
 kapı biçiminde üç pahlı kaya
 birkaç yanmış çam, kara ve sarı,
 ve kirece gömülmüş küçük bir ev, dört köşe,
 ve daha yukarıda, gene kaç kez,
 yeniden başlayan aynı manzara, kat kat,
 ufuklara, kararan göğe kadar.

Buraya demir attık onarmak için kırık kürekleri,
 su almak, uyumak için.
 Bizi örseleyen, derin ve sonsuz deniz
 yayıyor şimdi uçsuz bucaksız sessizliğini.
 Burada, gümüş bir sikke bulduk çakılların arasında
 ve zar attık.
 En gencimiz kazandı onu ve bir daha görünmedi ortalıkta.²²

Kırık küreklerimizle yeniden açıldık denize.

*İlâra*²³

Yunuslar, bayraklar, top sesleri.
 ruhunu bir zamanlar nice acılara boğan deniz
 alıp götürdü renk renk, pırıl pırıl gemileri,
 eğilirdi, sallardı onları fırtınasında, masmavi ak kanatlarla,
 bir zamanlar ruhunu nice acılara boğan deniz
 şimdi, binbir renkle donanmış, güneşin altında.

Ak yelkenler, ışık ve ıslak kürekler,
 durgunlaşmış dalgaya bir davul gibi vuran.

Güzelleşecekti gözlerin bir baksaydın
 ellerin parıldayacaktı uzatsaydın
 eskisi gibi canlanacaktı dudakların
 böylesine bir tansık karşısında;
 Onu arıyordun,
 neyi arıyordun küllerin önünde
 ya da yağmurun içinde, rüzgârda, siste,
 ışıkların gevşediği saatlerdi,
 kent gömülürken ve kaldırım taşlarından
 yüreğini gösterirken sana Nasıralı²⁴
 Neyi arıyordum? Neden gelmiyorsun? Neyi arıyorsun?

Üç kırmızı güvercin ışığın içinde
bir zamanlar sevmiş olduğumuz insanların
renkleriyle, davranışlarıyla yazgımızı çizen
üç kırmızı güvercin ışığın içinde.

*Quid platanon opacissimus?*²⁵

Uyku bir ağaç gibi sarmıştı seni, yeşil yapraklarla,
soluyordun bir ağaç gibi erinçli ışıktaki
bir saydam pımda yüzüne baktım;
kapalıydı gözkapakları, suları çiziyordu kirpikler.
Parmaklarımı parmaklarımı buldu yumuşak otlarda
nabzını tuttum bir an
ve başka yerde duydum yüreğindeki acıyı.

Çınarın altında, su kıyısında, defnelerin içinde
alıp götürüyordu uyku, parçalıyordu seni
çevremde, yanıbaşında, dokunamadan ben bütünlüğüne senin,
kendi sessizliğiyle bir olmuş sana;
gölgenin büyüyip küçüldüğünü görüyordum
öteki gölgelerle kaybolduğunu, seni
bırakan ve tutan öteki evrenin içinde...

Yaşadık yaşayalım diye bize verdikleri yaşamı.
Acı bunca sabırla bekleyenlere
kara defnelerin arasında, çınarların ağırlığı altında yitenlere
ve yapayalnız, sarnıçlara ve kuyulara konuşanlara
ve sesin halkalarında boğulanlara.
Acı yoldaşa: Kıtlığı ve teri bizimle paylaşıp
mermer yıkıntıların ötesinde, güneşe bir kavga gibi dalan
alacağımız ödülün tadını çıkarmak umudundan yoksun yoldaşa...

Uykudan öte, dinginliği ver bize.

*Orestes adı*²⁶

Arenalara, yeniden arenalara, arenalara,
daha kaç tur, daha kaç dolaşımı kanım,
kaç kara sıra, bana bakan yüzler... bana bakan kalabalık
ben savaş arabasındayken bana bakmış olanlar,
elim kaldırdım, pırl pırl, kükreyip alkışladılar beni.

Kırbaçlıyor beni atların köpüğü, ne zaman yorulacak
atlar? Gıcırıyor dingil, ısırmıyor dingil, ne zaman tutuşacak dingil?
Ne zaman kopacak dizginler, ne zaman bütün genişliğiyle
toprağa basacak nallar, ne zaman basacaklar
yumuşak ota, baharda
aralarından bir papatya kopardığım gelinciklere?

Gözlerin güzeldi ama sen bilemezdin nereye bakacağımı
ben de bilemezdim nereye bakacağımı, buralarda değişen ben
bir yurttan yoksun durumda kaç tur, kaç dolaşım?
ve dingilin üzerinde duyumsuyorum büküldüğünü dizlerimin,
tekerlerin üzerinde, korkunç pistte.
Tanrılar isterse kolayca bükülür dizler,
kaçamaz kimse; bir işe yarar mı sanırsın gücün?
Kaçamazsın seni beşiğinde sallamış olan denizden:
Ne kadar ararsan ara, bulamazsın,
şu savaşım anında, otların soluğunda,
güzleri Lidya makamında şakıyan kamışlarla
nice aradığım denizi, bulamazsın.
Canı sıkılan o kara Eumenislerin önünde²⁷
ne kadar döntüp dursan da bağışlanmadan.

*Astianaks*²⁰

Madem ki ayrılıyorsun şimdi, o çınarın altında
ışığı görmüş olan çocuğu da al yanına,
o, boruların çaldığı, silahların parıldadığı,
terli atların suyun yeşil yüzüne
dokunmak için terli burun ve kulaklarıyla
yalağa eğildikleri bir günde doğmuş olan çocuğu.

Atalarımızın buruşuklarını taşıyan zeytin ağaçları
atalarımızın bilgeliğinde kayalar
ve kardeşimizin taze kanı, toprakta:
Güçlü bir sevinç, verimli bir düzendi bütün bunlar
onların yakarışlarını tanıyan ruhlara.

Madem ki ayrılıyorsun, madem ki doğuyor
hesap günü, madem ki kimse bilmiyor
kimi öldüreceğini ve nasıl olacağını sonunun,
yanına al o çınar yaprakları altında
gün ışığını görmüş olan çocuğu
ve ağaçları okumayı öğret ona.

Üzgünüm, daha bir damla bile içmeden
göz yumduğum için geniş bir ırmağın
akıp gitmesine parmaklarımın arasından.
Taşa gömülüyorum şimdi.
Kızıl toprakta küçük bir çam ağacı
biricik yoldaşımdır benim.
Sevdiğim her şey yok oldu geçen yaz
güz yeliyle yıkılan yeni evlerle birlikte.

Esse de serinletmiyor bizi rüzgâr
ve servinin altında ipince kalıyor gölge
ve çevrede her şey dağlara yokuş mu yokuş;

Ağırlıkları göküyor üstümüze
artık nasıl öleceklerini bilemeyen dostların.

*Andromeda*²⁹

Yeniden açılıyor göğsümde o yara
yıldızlar alçalıp dokunurken gövdeme
sessizlik düşerken insan adımının altına.

Nerelere sürükleyecek beni yıllara gömülen bu taşlar?
Denizi, kim tüketebilir denizi?³⁰

Doğana, akbabaya sallanan eli görüyorum, her sabah,
acı sayesinde benim olan kayaya bağlı dururken ben,
ölülerin kara erincini soluyan ağaçları görüyorum
ve değişmeyen gülümsemelerini yontularım.

Kırık yontulara baktık
bu kutsal yolculuğa çıkan bizler,
dalgınlığa gelip
öyle kolayca yokolmaz yaşam, dedik;
ölümün daha keşfedilmemiş yolları
ve kendine özgü adaleti var, dedik;

Taşın kardeşliğinde birbirimize karışmış
sertlik ve güçsüzlükle bir olmuş durumda
ayakta dimdik ölürken bizler
tuhaf bir dinginlikle gülümseyerek
çemberlerden kurtulup dirildi eski ölümler.

Öylesine çok şey geçti ki gözlerimizin önünden
sonunda hiçbir şey görmez oldu gözlerimiz, ama
bellek vardı, daha ötede değilse daha beride,
bir mandıradaki şu beyaz perde gibi tıpkı,
bir gece, bir avluda, bir karabiber ağacının
kımlıtsız yaprakları arasından
bir çıkıp bir kaybolan, garip, senden de garip,
hayaller görmüştük hani;

öylesine iyi öğrendik ki kendi yazgımızı
üç ya da altı bin yıl kırık taşların arasında dolaşa dolaşa,
eşeleyerek belki de evlerimiz olan yapıları,
anımsamaya çalışarak tarihleri ve kahramanlıkları;
üstesinden gelebilecek miyiz acaba?

Çünkü bağlandık ve dağıldık
ve boğuştuk —dedikleri gibi— var olmayan güçlerle,
yittik, yeniden bulduk kör tümenlerle dolu yolu,
bataklıklara gömüldük, Marathon gölüne,
ölebilecek miyiz acaba sıradan bir ölümle?

Biraz daha, az kaldı,
göreceğiz, çiçeklendiğini badem ağaçlarının
güneşte parıldadığını mermerlerin
denizin dalgalandığını.

Biraz daha, az kaldı,
çıkalım biraz daha yükseğe.

Burada bitiyor denizin yapıtları, sevginin yapıtları.
Bir gün yaşayacak olanlar bu bizim ömrümüzün sona erdiği yerde,
bir gün kan kararıp taşarsa belleklerinde,
unutmasınlar bizi, çirişotları arasındaki bu güçsüz ruhları,
Erebus'a çevirsinler kurbanlarının başlarını;³¹

Her şeyden yoksun olan bizler, öğreteceğiz onlara dinginliği.

Aralık 1933-Aralık 1934

Y İ M N O P E D Y A

---

*Thira*³², jeolojik açıdan, süngertaşı ve kaolinden oluşmuştur: körfezinde adalar ortaya çıkmış, sonra kaybolmuştur. Burası, “Yimnopedya” adıyla anılan, ağırbaşlı ve ağır ritimli lirik dansların yapıldığı çok eski bir dinsel merkezdi.

YUNANİSTAN KILAVUZU

Eğil eğilebilirsen karmaşık denize, unutup
öteki, batık yaşamdaki uykunu dolaşmış olan
çıplak ayaklara eşlik eden flüt sesini.

Yaz yazabilirsen son deniz kabuğuna
günü, adı, yeri
ve fırlat at onu denize, orada yitsin.

Çıplak bulduk kendimizi süngertaşının üzerinde
denizden doğan adalara bakarken
uykularında, bizim uykumuzda
batan kızıl kayalara bakarken
çıplak bulduk kendimizi burada
elimizde kefesi haksızlıktan yana
ağır basan terazi.

Gücün topuğu, eksiksiz istek, aydınlık sevgi,
öğle güneşinde olgunlaşan tasarılar,
genç avucum omuza vuruşunda
yazgının yolu;
şu dağılmış, karşı koymayan ülkede
biz zamanlar bizim olan bu ülkede
pas ve kül, sulara gömülen adalar.

*

Yıkılmış sunaklar
unutulmuş dostlar
çamurda hurma yaprakları.

Bırak, bırakabilirsen ellerini, gezsınler
zamanın bu köşesinde
ufka değen gemiyle.

Döşeme taşına çarptığı zaman zar
kılıç zırha çarptığı zaman
göz yabancıyı tanıdığı
ve sevgi kuruduğu zaman
delik ruhların içinde;
çevrene bakıp, dört bir yanda
biçilmiş bacaklar gördüğün zaman
biçilmiş eller gördüğün zaman
ölü gözler gördüğün zaman;
artık seçecek bir şey kalmayınca
o çok istediğin ölümü bile,
dinleyecek bir güçlü haykırışı
kurdun ulumasını hatta,
hakkını;

bırak, bırakabilirsen ellerini, gezsınler,
kopar kendini şu vefasız zamandan
ve bat,
nasıl batarsa ağır taşları taşıyanlar.

Ver bana ellerini, ver bana ellerini, ver bana ellerini.

Dağın sivri doruğunu gördüm
gecenin içinde;
uzaklarda taşan ovayı gördüm
görünmeyen ayın aydınlığında
yığılmış kara taşları
gördüm, başımı çevirince,
ve bir tel gibi gerilmiş yaşamımı,
başlangıç ve sonu,
en son ânu;
ellerimi.

“Nasıl batarsa ağır taşları taşıyanlar.”
Gücüm yettiğince kaldırdım bu taşları
gücüm yettiğince sevdim bu taşları
bu taşlar, alınyazını.
Yaraladı beni kendi toprağım
kendi gömleğim işkence etti bana³⁴
kendi tanrılarım mahkûm etti beni,
bu taşları...
Bilmediklerini biliyorum onların, oysa
katilden kurbanda
kurbandan cezaya
cezadan yeni cinayete giden yolu
kaç kez yürümüş olan ben
el yordamıyla yoklayarak
o sonsuz kızıllığı
bir avuç otun üzerinde
ışık çalmaya başlayınca Semmesler³⁵
o dönüş gecesinde
lanetlenmiş soyun üzerine çöreklenmiş

---

birbirine girmiş yılanları engerekleri gördüm,
kendi alınyazımızı.

Taştan, uykudan gelen sesler
daha da ağır dünyanın karardığı bu yerde,
unutulmuş
ayaklarla toprağa vurmuş olan
ritme kök salmış uğraşın anısı.
Çıplak, öteki zamanın temellerine
gömülmüş bedenleri. Dikilmiş gözler,
ne kadar çabalasan da göremeyeceğin
bir noktaya dikilmiş gözler;
ruhun olmaya can atan
ruh.

Sessizlik bile senin değil artık
değirmen taşlarının dönmez olduğu bu yerde.

Ekim 1955

ALİŞTİRMALAR DEFTERİ³⁶

(1928-1937)

VERİLMİŞ OLANLAR

Kifisya'ya¹⁷ inen güzelim serinliği hiçbir zaman bilemeyecek
Newyork'un gökdelenleri
ama gurbetteyken fundalıkların ötesinde sevmiş olduğum
o iki bacayı anımsıyorum durmadan
ateş ve dumanla işkence edilen günahkârların tasvirleri olan
o bildik kilisenin üzerinden görünen iki serviye ne zaman baksam.

O güzelim belinin canına okudu bütün mart boyunca romatizma
ve yaz gelince Edipso'ya³¹ gittin.
Tanrım! yaşamak için nasıl da çırpıp durur hayat,
iğne deliğinden geçen ırmak sanki diyesin gelir.
Ağır ve sıcaktır hava geceye kadar, tatarcık atar yıldızlar, içirim
ekşi gazozları ve gene susarım;
Dolunay ve sinema, hayaletler ve boğucu, vebalı limanlar.

Verina, mahvetti bizi hayat, Atik'in gökleri ve
kendi kafalarına tırmanan aydınlarla birlikte,
bir monokl takmak uğruna ruhlarını satan delikanlılar gibi
ayçiçeklerini emerek zambaklaştıran genç kızlar gibi
açlık ve kuraklık yüzünden pozlar takıman manzaralarla birlikte
mahvetti bizi hayat.

Ağır geçiyor günler; yelkovanı yedeğe alarak
saatlerin içinde gezinir benim günlerim.
Anımsar mısın, nasıl da soluk soluğa dönerdik sokak köşelerini
deşmesin diye karınlarımızı otomobillerin farları.
Sarardı bizi yabancı dünyanın düşüncesi, daralırdı bir ağ gibi
ve uzaklaşırdık içimizde saklı bir kamayla ve sen
"Armadios ve Aristoyiton"³⁹ derdin.

Eğ başım, Verina, görebileyim seni, ama seni görsem de
ötelere bakmak isteyecektim yine.
Nedir insanın değeri, ne ister insan ve nasıl haklı gösterebilir
varlığını Yargı Günü'nde?
Ah! batık bir teknede yitmiş olsaydım Pasifik Okyanusu'nda, deniz
ve yel karşısında tek başıma,
tek başıma ve telsizden yoksun ve doğayla dögüşecek
güçten de yoksun durumda.

Kokkinaras, 5 Ağustos 1928

Her yıldızın bir kendi dünyası vardır
alevleri sürerek geçer gemiler uzaktan
ruhum, karanlığın kısıkaçlarını kır,
acılı, yanmış, sevgiyle yakaran.

Alevleri sürerek geçer gemiler uzaktan
gece daralıyor, bir yabancı gibi duruyor,
acılı, yanmış, sevgiyle yakaran,
bağlayıcı yasayı ruhum da duyuyor.

Gece daralıyor, bir yabancı gibi duruyor
kapkara ipekte karardı donanma
bağlayıcı yasayı ruhum da duyuyor
ne kalacak sende, ne bırakacak sana?

Kapkara ipekte karardı donanma
yalnız onlar duyulmakta, zamanın çingirakları
ne kalacak sende, ne bırakacak sana
patlarsa surların sessiz silahları?

Yalnız onlar duyulmakta, zamanın çingırakları
acımnın ucunda bir demir direk
patlarsa surların sessiz silahları
bir düş bile yok gözyaşı dökcek.

Acımın ucunda bir demir direk
havada bıçak gibi yükseliyor an
bir düş bile yok gözyaşı dökcek
görünmez kalabalığında yılanca sıkan.

Havada bıçak gibi yükseliyor an
neyi bekler dinginlik gelmek için?
Görünmez kalabalığında yılanca sıkan
ne cennettir bu ne de mutluluktur bir melek için.

Neyi bekler dinginlik gelmek için?
Suskun insanlar acılarını sayıp durmaktadır
ne cennettir bu ne de mutluluktur bir melek için
her yıldızın bir kendi dünyası vardır.

*Onu keşfeden Yorgo Teotaka'ya*¹¹

Yenince seni
yanbaşında soluk alan gülümseme; eğilir gibi olup da
kabullenmeyince

kitapların içinde gezinmekten arta kalan baş dönmesi
beyninden kopup iki yandaki akasyalara gidince

Dibe doğru yol alan donanımı yıkılmış gemiyi
mücevher dolu kamarayı
kaygıyla daha da darlaşan sütunları bıraktığın zaman

bırakınca sen, saymak ve zenginleşmek için
özel olarak yontulmuş bedenleri
bütün çabana karşın ruhunla uyuşmayan ruhu,
verginin elini,
kundakta, güneşle parlayan o küçük dişi yüzü

bırakınca yüreğinle düşüncenin kaynaşmasını
gerilen, kasılan ve bırakıp giden kara nehirle birlikte:

Kopar Ariadne'nin¹² ipini ve bak!
Deniz kızının mavi bedeni.

Ellî'ye, 1931 Noeli

Mutludur, Odysseus'un¹³ yaptığı yolculuğu yaptığı için.
Mutludur, yola çıkarken, bir sevginin sağlam donanımını
içinde duyduysa: Kanla uğuldayan damarlar gibi
bütün vüenduna yayılmış.

Müzik gibi yenilmez ve sonsuz, bozulmaz ahenkli bir sevginin...
çünkü biz doğunca doğdu ve biz ölünce ölür mü ölmez mi,
ne biz biliyoruz ne de bir başkası.

Yardım etse de bu aşkın nasıl bir şey olduğunu söylesem diye
yakardım tanrıya, büyük bir mutluluk anında;
bazen gurbetle kuşatılmış durumda, oturup uzak uğultusunu
duyarım: Tıpkı, açıklanmayan, fırtınayla karışan denizin sesi.

Ve durmadan karşıma çıkar Odysseus'un görüntüsü, gözleri
kızarmış: Dalgaların tuzundan
ve harlı ocağından yükselen dumarı, kapının yanında beklemekten
yorulmuş köpeğini bir kez daha görmek için iyice bilenmiş
özleminden kızarmış gözleri.

Koca gövdesiyle dikiliyor, bizim dilimizde sözcükler fısıldayarak
ak düşmüş sakallarının arasından - üç bin yıl önce
konuştuğumuz gibi dilimiz.

Uzattı halatların ve dümenin nasır sıvıdığı avucunu, derisi kuru
poyrazdan, kavurucu sıcaktan, kardan yıpranmış.

Kovmak istiyor sanki aramızdan tek gözlü insanüstü Kiklops'u,
seslerini duyunca her şeyi unuttuğum Sirenler'i, Skila'yı
ve Harivdi'yi¹⁴;

öylesine karmaşık canavarlar ki bunlar, düşündürmüyorlar bize
onun da ruha ve bedene karşı savaşmış bir insan olduğunu
bu dünyada.

Yüce Odysseus o; tahta atın yapılmasını öneren ve
Truva'yı kazandıran Akalar'a.

Tahta atı nasıl yapacağımı, nasıl fethedeceğimi kendi Truva'mı,
öğretmek için bana gelmiş galiba.

Alçakgönüllü ve sakın konuşuyor çünkü; çabasız, sanki beni
babamış gibi tanırçasına
ya da kış bastınca, yelin kudurduğu saatlerde ağlarına yaslanıp
yaşlı gözlerle Erotokritos'un şarkısını söyleyen yaşlı denizcileri¹⁵
gibi çocukluğumun;
mermer basamakları inen Aretis'in¹⁶ haksız alınyazısını öğrenip
uykumda korkuğum o bir zamanlar.

Bana o yaman acıyı anlattı: Gemi yelkenlerinin anılarla şiştiğini,
ruhunun dümene dönüştüğünü duymak
Ve tek başına olmak gece karanlığında ve harmanyerinde
bir at denli başıboş.

Doğaya gömülüşlerini görmenin acısını anlattı yoldaşların;
dağılmışlar birer birer.
Ve nasıl da bir tuhaf yürekleniverirsin ölümlerle konuşunca,
yaşayanlar artık yetmeyince sana.

Konuşuyor... pruvadaki denizkızının iyi yontulup yontulmadığını
nasıl anlayacağımı bilen ellerini görüyorum hâlâ,
dalgasız masmavi denizi sunuyorlar kışın yüreğinde bana.

"Bizden gelen bu..."
Marcus Aurelius¹⁷

I

Bir damla
şarap damlat göle,
söntüverir güneş.

II

Bir tane bile olsa
dört yapraklı yonca yok kırdı;
kusur üçünden hangisinde?

III

Müzenin bahçesinde

Sandalyeler boş
öteki müzeye
geri döndü yontular.

IV

Ölü dostların
sesi mi
yoksa gramofon mu acaba?

V

Parmakları
deniz rengi mendilde
bak: Mercan.

VI

Düşünceli
göğsü ağrır
aynanın içinde.

VII

Tekrar giyindim
ağacın yapraklarını
ve sen, meliyorsun.

VIII

Gece, rüzgâr
yayıyor ayrılık
ve dalgalanıyor.

IX

Yeni yazgı

Çıplak kadın
yıldız doluydu
patlayan nar.

X

Kaldırıyorum şimdi
bir ölü kelebeği
süssüz, beyazsız.

XI

Toplayabilsem
binlerce parçacığımı
her insanım.

XII

Yararsız yön

Nesi var dümenin?
Daireler çiziyor sandal
ve bir tek olsun martı yok.

XIII

*Hasta Erinis*¹⁸

Gözleri yok
ellerini parçalıyor
tuttuğu yılanlar.

XIV

Bir delik var
bu sütunda, görmüyor musun
Persefoni'yi¹⁹ orada?

XV

Dünya batıyor,
bir yere tutun, seni bırakacak
güneşle tek başına.

XVI

Yazıyorsun;
mürekkep azalıyor
yükseliyor deniz.
Bir ağaç dalı gibi çiçek açmayı

Bir ağaç dalı gibi çiçek açmayı,

Bir ağaç dalı gibi çiçek açmayı,

meyve vermeyi ve don zamanı kavala dönüşmeyi

umut eden bu bedeni

uğultulu bir arı kovanına soktu imgelem

ona işkence etsin diye her geçişinde ezgili zaman

Başka bir şey değildi aşkımız;
giderdi, geri gelirdi gene,
getirirdi bize, kapalı, uzak mı uzak,
bir mermerleşmiş gülümseme getirirdi, yitmiş
sabahın otunda;
ve tuhaf bir deniz kabuğu
ruhumuzun açıklamaya çalıştığı, inatla.

Başka bir şey değildi aşkımız, usulca
yoklardı bizi saran şeyleri,
açıklamak için
neden ölmek istemediğimizi bunca coşkuyla.

Tutunduysak başka bellere, sarıldıysak
bütün gücümüzle başka boyunlara
ve kattıysak soluğumuzu
bir başkasının soluğuna,
ve yumduysak gözlerimizi eğer, başka bir şey değildi
bu derin acıydı yalnızca: Tutunmak yalnızca
kaçışımızda.

Yontulmuş ele yaklaşıyor, buğulu gözlerle,
yekeyi tutmuş olan ele
kalemi tutmuş olan ele
yele uzanmış olan ele,
susmasına karşı her şey.

Bir dalgacık kayar çamlardan denize
oynar yelin alçakgönüllü soluğu ile
ve onu engeller iki kara Simpligates.⁵⁰
Yüreğimi açıp derin bir soluk aldım!
Açık denizde ürperiyordu altın post.
Onundu renk, onundu titreme ve onundu deri
onundu avucumun ufkunda dağ gölgeleri.
Açtım yüreğimi
hemen doldu sönüveren resimlerle: Proteus'un tohumu.⁵¹

Burada baktım
genç bir dişi kurdun
kanında boyanmış aya.

Speçes, Ağustos 1934

*D.I.Andoniu 'ya*³²

Yüzümüzü değiştiren şeyler
düşünceден de derin hatta daha fazla
kendi kanımız gibi kanımız hatta daha fazla
gemi direklerinin arkasında
battılar yazın sıcağına.

Kimse anımsamıyor
zincirlerin, buyrukların arasında.

Başka günler başka geceler
bedenler, acı ve zevkler
paramparça insan çıplaklığının acısı
tozlu sokaklardaki akasyalardan da kısa
ve bunca çekicilik ve bunca simge
en son dalda;
yüce geminin gölgesinde
anılar bir gölge.

Bizim değil, bize değmiş olan eller, yalnızca
daha derinde, kararırken güller
bir ezgi dağın gölgesinde ağustos böcekleri
sessizliğimizi ıslatır gecenin içinde
okyanusun uykusunu arayarak
okyanusun uykusuna doğru kayarak.

Yüce geminin gölgesinde
ışık çalınca gemi bucurgatları
sevencenliği bıraktım sarraflara.

Pilyo, 15 Ağustos 1935

Nereyi gezsem yaralar beni Yunanistan.

Pilyo'da⁵³ kestane ağaçları arasında
yaprakların içinden kayardı
bedenime sarılmak için Sentavr'ın gömleği,
yokuşu çıkardım, deniz izlerdi beni:
Tırmanırdı tıpkı termometrenin cıvası gibi
dağ sularına ulaşmaya kadar biz.
Sürtünerek geçerken batan adalara Sandorini'de
dinlerken sünger taşları arasında çalan flütü
elimi küpeşteye çiviledi
yitik bir gençliğin uzaklarından
ansızın fırlatılan bir ok.
Büyük taşları ve Atpidonlar'ın hazinesini kaldırırdım Mikine'de
ve yanlarında yattım "Menelaos'un Güzel Helen'i Oteli"nde;
ancak güneş doğarken uzaklaştılar
ötünce kara boynuna bir horoz asılı Cassandra.
Speges'te, Poros ve Mikono'da
midemi bulandırdı gemici türküleri.
Ne ister peki Atina ya da Pire'de
bulunduklarını söyleyen bu insanlar?
Salamina'dan gelip biri
"Nereden teşrif böyle, Omonia'dan mı?" diye sorar ötekine
"Hayır Sintagma'dan geliyorum" diye yanıtlar öteki, hoşnut,⁵⁴
"Yanni'ye tesadüf ettim, dondurma ikram etti bana."
Geziliyor Yunanistan bu arada
hiçbir şey bilmiyoruz, gemisiz denizciler olduğumuzu bilmiyoruz
bütün gemiler denize açılmışken limanın duyduğu acıyı bilmiyoruz;
ve alay ediyoruz bu acıyı yaşayanla.

Tuhaf insanlar! Attik'te bulunduklarını söyleyen
ama hiçbir yerde olmayan insanlar;
şeker alırlar evlenmek için⁵⁵
ellerinde saç ilaçları resim çektirirler
bugün kumrulu çiçekli perdenin önünde otururken gördüğüm adam
gökteki bütün kuşların
yüzüne bıraktığı kırıksıklıkları perdahlarken
ses çıkarmadı yaşlı fotoğrafçıya.

Bu arada geziyor Yunanistan, durmadan geziyor,
ve eğer “cesetlerden çiçek açmış Ege'yi görürsek”⁵⁶
yüzerek büyük gemiye ulaşmak isteyenlerdir bunlar,
artık demir alamayan gemileri beklemekten usananlar:
ELSİ'yi, SAMOTRAKİ'yi, AVRAKİKOS'u.
Pire'de akşam olurken vapur düdükleri öter
durmadan öter, öter ama hiçbir bucurgat kımıldamaz rıhtımda
hiçbir zincir ıslanıp parıldamaz batan güneşin ışığında,
altın ve gümüşle süslenmiş, bir mermer yontu gibi durur kaptan.

Nereyi gezsem yaralar beni Yunanistan,
dağ perdeleri, takımadalar, çıplak granitler...
AG ONİA 937 demir alan geminin adı.⁵⁷

*M/S Aulis, demir almayı beklerken
1936 yazı*

Nice sürüler geçti, nice yoksul
ve zengin süvari; hendeklerde geceledi
uzak köylerden gelenler
kurtlara karşı ateşler yakıp. Görmüyor musun
külleri? Kapanmış yaralar gibi kara halkalar.
O da yara izleriyle kaplı, yol gibi, yaşlı adam;
Daha yukarlarda kuduz köpekleri atarlardı
kör kuyulara. Gözleri yok, yara izleriyle
donanmış, ağırlığı yok, hafif: Rüzgâr esiyor.
Hiçbir şey göremiyor, her şeyi biliyor
tan vaktini, günbatımını, yıldızları biliyor
kanları beslemez onu, ölü bile
değil, ırkı yok, ölmeyecek,
unutulacak böylece, soysuz sopsuz.
Yel buğulu estikçe
çürümüş anıların üzerine haçlar çiziyor
parmaklarındaki yorgun tırnaklar. Kar yağıyor.

Sabah çiğini gördüm yüzlerin çevresinde
ıslak dudakları gördüm, donmuş gözyaşlarını
göz kıyılarında; acının çizgisini gördüm
burun deliklerinin yanında ve elin
köklerinde çabayı, yıkılan bedeni gördüm.
Tek başına bağlanmadı, şu
hiçbir zaman eğilmeyen
uzanıp yatamayan sopaya bağlı gölge;
iskeletini dağıtacaktı uyku
oynasınlar diye çocuklara.
Buyruklar veriyor,
şu, geceleyin rüzgâr çıkınca vadilerde
kırlan kuru dallar gibi tıpkı;
buyruk veriyor insan gölgelerine, ama
yazgının sesiyle buluştukları yerde
yalnızca denizin ve toprağın fısıltılarını duyan
gölgesindeki adama değil. Dimdik duruyor ayakta,
kıyıda, kemik yığınları arasında,
ölü yaprak yığınları arasında:
Ateşin saatini bekleyen
boş kafes.

Drenovo, Şubat 1937

SRATİS TALASİNOS⁵⁸

*“Ve bağürmaya hazırlanıyordu ölmediğini
göstermek için.”*

SOLOMOS, Zakintoslu Kadın

I. HAMPEAD

Yıllarca rüzgârın içinde dolaşmış
kanadı kırık bir kuş gibi
iniyor akşam
rüzgâra ve fırtınaya
dayanamamış bir kuş gibi.
Yeşil otların üzerinde
gün boyu raksetmişti üç bin melek
çelik gibi çıplak
iniyor solgun akşam;
tüylerini topladı
üç bin melek ve
bir köpek oldu
unutulmuş
havlayan
ve sahibini arayan
ya da Kıyamet'i
ya da bir kemik...
Biraz dinginlik arıyorum şimdi,
bir tepede bir kulübe yeterdi bana
ya da bir deniz kıyısında
yeterdi bana pencerenin önünde
çivitlenmiş bir çarşaf
deniz gibi serilmiş
yeterdi olsaydı saksımda
bir tek yapma karanfil
kırmızı bir kâğıt bir telin ucunda
ve rüzgâr
hiç güçlük çekmeden yöneltsin onu rüzgâr
istediği kadar.

Akşam olacaktı,
yankılanacaktı sürüler inerken ağıllarına
çok yalın ve mutlu bir düşünce gibi
ve ben uzanacaktım uyumak için
bir mum bile olmayacaktı
çünkü yakacak
ne de ılık
okumak için.

1931

II. RUHBİLİM

Ölü denizin sularında⁵⁹
bu bay
yıkanır her sabah
acı bir gülümseme giyer sonra
işi ve müşterileri için.

III. HER ŞEY GEÇER

Unuttuk Evmenideslerle⁶⁰ yaptığımız yiğitçe kavgaları
uyuyakaldık, ölü samp gittiler
“Yiu! Yiu! Puuuu... paks!” diye bağırarak
sövüp sayarak bizi koruyan tanrılara.

IV. AYA YANI⁶¹ ATEŞLERİ

Yazgımız, dökülmüş kurşun, değişmez,
elden gelmez bir şey.

Kurşunu döktüler suya, yıldızların altında ve varsın ateşler yansın.

Çırılçıplak durursan aynanın karşısında geceyarısı, görürsün...
görürsün aynanın dibinden geçen insanı
alinyazısında gövdene egemen olacak insanı
yalnızlığında ve suskunluğunda
yalnızlığın ve suskunluğun insanı
ve varsın ateşler yansın.

Günün bittiği ama yenisinin başlamadığı saatte
zamanın koptuğu saatte
bulmalısın
o gün bu gündür ve başlangıçtan beri egemen olanı gövdene
aramalısın onu; ölümünden sonra
bir başkası bulsun diye onu hiç olmazsa.

Ateşleri yakanlar bunlar ve sıcak gecede yalımlara karşı bağırان
çocuklar (Zaten çocukların yakmadığı ateş mi var,
hey Herstrates)⁶²

ve tuz atarlar yalımlara patlasın diye (Nasıl birden tuhaf tuhaf
bakıyor bize evler, potaları insanların, onları okşayınca
yansıyan bir ışık).

Ama denizin dövdüğü kayanın üzerinde taşın büyüsunü öğrenmiş
olan sen

dinginliğin indiği akşam saatinde,
uzaktan duydun gövdenin derinliklerinde
yalnızlığın ve sessizliğin insancıl sesini,
bütün ateşler sönünce
o Aya Yani gecesinde
ve kavrayınca anlamını yıldızların altındaki külün.

Ocağında yanan akkor kömürlere bakarken ben, göründü bana. Kocaman bir kibrit kutusu vardı elinde. Komşunuzun burnundan yumurta çıkaran bir hokkabazmış gibi kutuyu gösterdi bana. Kutuyu tutuşturdu bir kibrit çakıp, devsel bir yalının ardında kaybolup sonra tekrar dikildi karşımda. Anımsıyorum vişne gülümsemesini ve cam gözlerini. Hep aynı ezgiyi çalıyordu bir laterna sokakta. Söylemeyeceğim nasıl giyindiğini. Durmadan bir erguvan selvi ağacını amımsatıyordu bana. Ağır ağır ayırmaya başladı kollarını kasılmış bedeninden, haç biçiminde. Nereden gelip toplandı bunca kuş? Kanatlarının altında gizlemişti sanki onları. Ace-mice uçuşuyorlardı, aptalca, hızlı; dar odanın duvarlarına, camlara tosluyorlardı ve döşemeye düşüyorlardı vurulmuş gibi. Kuş tüyünden, yürek atışından, kalın bir döşegün kabardığını duyumsuyordum ayaklarımda. Bakıyordum ona, dolaşım gibi bedenimi saran tuhaf bir ateşle. Kollarını kaldırıp avuçları birbirine değince, sıçradı birden; sanki saatin zembereği kırılıvermişti önünde. Tavana vurdu, tok bir zil sesi çıkardı tavan; ampulün telini yakaladı sağ elini uzatıp, sallandı bir saniye, bıraktı kendini ve sekiz sayısını çizmeye başladı bedeniyle, karanlığın içinde. Başımı döndürdü bu görüntü ve örttüm yüzümü iki elimle. Karanlığa bastırıyordum gözkapaklarımın üzerine, hâlâ aynı ezgiyi çalan laternayı dinlerken, ama birden sustu bu ezgi. Birden çıkan dondurucu bir rüzgâr içine aldı beni. Donduğumu duyumsadım ayaklarımmın. Hafif, kadife gibi bir kaval sesi duydum ayrıca ve boğuk, sürekli bir gürültü ardından. Açtım gözlerimi. Gene gördüm onu. Odanın ortasında, billûr bir kürenin üzerinde duruyordu parmaklarının ucunda, ağzında tuhaf yeşil bir kaval ve kavalın üzerinde koşan yedi parmak. Yaşama dönüyordu şimdi kuşlar, olağanüstü bir düzen içinde, havalanıp toplanıyorlardı bir arada. Kocaman bir kuş katarı olup –ki kucaklayabilirdi insan– geceye dalıyorlardı her nasılsa açık kalmış pencereden. Artık tek bir tüy bile kalmayınca ortalıkta –boğucu av hayvanı havasından başka– karar verdim onun yüzüne bakmaya. Yoktu yüzü; bir altın maske vardı sanki boynunu

vurulmuş erguvan bir gövdenin üzerinde, Mikine mezarlarından çıkarılara benzer bir maske ve ucu gerdana değen bir küçük sakal. Ayağa kalkmaya çalıştım, ama daha ben kımıldamadan olduğum yere mıhladı beni sağır edici bir gürültü, bir yığın tasın yuvarlanması gibi bir cenaze marşında. Düşen maske. Tekrar ortaya çıktı yüzü, tıpkı ilk kez görmüş olduğum gibi: Aynı gözler, aynı gülüş ve ilk kez şimdi farkettiğim şey: İki kara perçemin kulak hizasında ısırarak gerdiği ak teni. Sıçramaya çalıştı, ama yitirmişti başlangıçtaki çevikliğini.

Dahası, sanırım bir rastlantı, yere düşmüş bir kitaba takılıp çöktü diz üstü. Rahatça bakabilirdim şimdi ona. İnce ter damlalarının aktığı görüyordum teninden. Zorlukla soluk alıyordum. Bana neden bunca tuhaf göründüğünü anlamaya çalışıyordum gözlerinin. Yumdu gözlerini. Ayağa kalkmaya çalıştı ama herhalde korkunç güç gelmiş olmalı ki ayağa kalkmak, bütün çabasına karşın başaramadı. Tersine, iyice çöktü dizleri üzerine. Korkunç soluktu teni —sarı fildişine yakın— ve ölü gibiydi kapkara saçları. Bir can çekişme görünümüne tanık olmama karşın, şimdi daha iyiymişim gibi bir duygu vardı içimde, sanki yenmiştim bir şeyi.

Daha soluk almanmıştım ki, onun boylu boyunca uzanmış olduğunu gördüm yere, halıma işlenmiş yeşil budist tapınağında yiterken.

I.

Nesi var bu adamın?

Bütün bir öğle sonu (dün, önceki gün, bugün)

öyle kaldı gözerini bir aleve dikerek.

Akşam üzeri bana çarptı merdivenden inerken.

Şöyle dedi bana:

“Beden ölür, su bulanır, ruh

kararsız kalır

ve unutur yel, hep unutur

ama değişmez alev.”

Sonra ekledi:

“Biliyor musunuz, belki de öteki dünyaya göçmüş olan bir kadını

seviyorum ben; ama bundan değil böylesine terkedilmiş halim,

bir aleve tutunmaya çalışıyorum

çünkü değişmiyor alev.”

Sonra yaşam öyküsünü anlattı bana.

II. Çocuk

Büyümeye başladığım sırada, aklımdan çıkmazdı ağaçlar,

neden gülüyorsunuz? Yoksa küçük çocuklara

acımasız davranan ilkbahar mı geldi aklımıza?

Çok sevdim yeşil yaprakları;

Biraz okuma öğrendiğim sıranın üzerindeki kurutma kağıdı da yeşil

olduğu için öğrendim.

Çıkmazdı aklımdan ağaç kökleri, gelip bedenime sarılırlardı kışın

sıcağında,

başka düş görmezdim ben çocukken;

işte böyle tanıdım ben kendi gövdem.

III. Yeniyetme

Yazın, yabancı bir ses şarkı söyledi kulaklarımda, on altı yaşında,
deniz kıyısındaydım, anımsarım, kırmızı ağlar ve kumsalda sanki bir
iskelet gibi unutulmuş bir sandal arasında,
o sese yaklaşmak istedim kulağımı kuma dayayıp
yitti ses

ama bir akanyıldız

sanki ilk kez bir akanyıldız görüyordum

ve denizin tuzu dudaklarımda,

ağaçların kökleri gelmedi artık, o akşam.

Bir yolculuk açıp kapattı sayfalarını içimde ertesi gün

bir resimli kitap gibi;

deniz kıyısına gitmeyi düşündüm her akşam

önce deniz kıyısını öğrenmeyi ve sonra açılmayı denize;

üçüncü gün bir kıza aşık oldum bir tepede

bir beyaz evi vardı küçücük bir kilise gibi ıssızda

pencerede yaşlı bir ana, gözünde örgüsüne eğilmiş gözlükler, hep sessiz,

bir saksıda fesleğen, bir saksıda karanfil

adı; Vasso, Froso ya da Bilo'ydu galiba

böylece unuttum denizi.

Bir Pazartesi günü Ekim ayında

kırık bir testi buldum beyaz evin önünde

Vasso –böyle diyelim kısaca– göründü, üzerinde siyah bir entari,

saçlar dağınık, gözler kızarmış,

nedenini sorunca:

“Öldü, dedi, kara horoz kesmediğimiz için ölmüş temel atılırken,

böyle diyor doktor... Nerede bulacağız kara horozu buralarda...

yalnızca beyaz ve piliçler bile yolunmuş satılır pazarda...”

Acımın ve ölümün düşünmemiştim böyle olacağını

uzaklaştım oradan ve denize döndüm.

Gece, “Aya Nikola”nın güvertesinde

ağlayan çok yaşlı bir zeytin ağacı gördüm düşümde.

IV. Delikanlı

Bir yıl dolaştım Odiseas kaptanla⁶¹

mutluydum

güzel havalarda deniz kızının yanına kurulurdum geminin pruasında
kurlangıç balıklarına bakarak şarkı söylerdim al dudaklarına
bir köşeye sinerdim ambarda beni ısıtan geminin köpeğiyle birlikte
fırtınalı havalarda.

Bir yıl geçince minareleri gördüm bir sabah.

“Bu Ayasofya’dır, dedi lostromo,
seni kadınlara götüreceğim bu akşam.”

İşte böyle tanıdım çoraptan başka bir şey giymeyen kadınları,
hani şu seğmelik kadınları, evet, onları.

Tuhaf bir yerdi

bir bahçe, içinde iki ceviz ağacı, bir sarmaşık, bir kuyu,
ve çepeçevre üzeri kırık cam döşenmiş duvar
ve “Hayatımın akışında” diye şarkı söyleyen su harkı.

O zaman gördüm işte ilk kez o ünlü okla
delinmiş yüreği kömürle duvara çizili.

Asmanın sararmış yapraklarını gördüm
yerlerde

pis çamurda taşlara yapışmış.

Gemiye dönmek için davrandım.

Ama yakamdan tutup lostromo kuyuya attı beni;

ılık su ve teni saran bunca yaşam...

Sonra, dalgın dalgın sağ memesiyle oynayan kız:

“Rodosluyum, dedi, nişanladılar beni yüz para için on üçümde”
ve “Hayatımın akışında” diye şarkı söyleyen bir su harkı.

O serin öğle sonu gördüğüm kırık testi geldi aklıma

“Bu da ölecek bir gün, diye düşündüm,
nasıl ölecek acaba?”

Bir tek şunu söyledim kızı:

“Dikkat et, hırpalama onu, yaşamın ona bağlı...”

Akşam yanaşamadım deniz kızının yanına. Utandım.

V. Adam

Birçok yeni yer gördüm o zamandan bu yana; yeri göğe kavuşturan yeşil ovaları, karşı konulmaz nem içinde toprağı karıştıran insanı; çınarları, çamları; pörsümüş görünümlü gölleri ve seslerini yitirdikleri için ölümsüzleşen kuğuları —çözüp açar bu sahne dekorlarını gönüllü yoldaşımı; bu gezgin tiyatrocı, dudaklarını parçalayan uzun deniz kabuğı borusunu öttürerek ve kurabildiğim her şeyi Eriha'nın borusunununkine benzer bir tiz çığılıkla yıkarak. Birçok insanın hayranlıkla seyrettiğı bir eski resim gördüm, basık tavanlı bir salonda. Lazarus'un dirilişini betimleyen bir resim. Ne İsa'yı, ne de Lazarus'u anmıyorum. Anımsadığım bir köşede, sanki kokusunu almışçasına mucizeye bakan bir yüzde betimlenen tiksinti yalnızca. Başından sarkan kocaman bir bezin ucuyla korumaya çalışıyordu solhumun yollarını. Fazla bir şey beklememek gerektiğini öğretti bana bu "Rönesans" efendisi kıyametin Yargı Günü'nden...

Bize değerli, yeneceksiniz boyun eğdiğiniz zaman
Boyun eğdik ve külü bulduk
Bize derlerdi, yeneceksiniz sevdiğiniz zaman
Sevdik ve külü bulduk
Bize derlerdi, yeneceksiniz yaşamınızı bırakınca
Bıraktık yaşamınızı ve külü bulduk.

Külü bulduk. Artık elimizde hiçbir şeyin kalmadığı şu anda, çıkar yol yok bize yaşamı yeniden bulmaktan başka. Sanırım, bunca kâğıda, bunca duyguya, bunca tartışmaya ve bunca öğrenime karşın yaşamı yeniden bulacak insan, sizin, benim gibi biri olacak, belleğı biraz daha güçlü yalnızca. Bizim için güç, verdiklerimizi anmıyoruz hâlâ. O, her verişinde kazandıklarını anımsayacak yalnızca. Ne anımsayabilir bir yalım? Söner, eğer anımsarsa gerektiğinden biraz azını. Söner, eğer anımsarsa gerektiğinden biraz fazlasını. Ah bir öğretebilse bize, yanarken, doğru anımsamayı! Ben bittim; hiç olmazsa bir başkası başlasa benim bittiğim yerden! Gün olur, amacıma ermişim, her şey yerindeymiş, top-

luca şarkı söylemeye hazırmış gibi bir duyguya kapılıyım. Makine çalışmaya hazır. Onu devinim durumunda bile düşünebilirim hatta, canlı, inanılmaz bir yenilikte. Bir şey daha var ama! Küçük bir engel, bir kum tanesi, gittikçe küçülen ama hiç yok olmayan. Ne demeli, ne yapmalı, bilmiyorum. Orkestranın çarkları arasına sıkışmış ve kendisi yok olunca-ya kadar onun sesine engel olan bir gözyaşı damlası gibi gelir bana bu engel. Ve geriye kalan bütün yaşamın ruhumdaki bu damlayı yok etmeye yetmeyeceği gibi dayanılmaz bir duygu var içimde. Ve beni diri diri yakacak olsalar, en son teslim olanın bu inatçı an olacağı hiç çıkmaz aklımdan.

Kim yardım edebilir bize? Birinde, daha gemideyken, bir temmuz öğlesinde tek başıma buldum kendini bir adada, bitkin güneşin altında. Güzel bir meltem tath düşünceler getiriyordu aklıma; derken, ince ve diri ceylan vücudunun çizgilerini belli eden saydam bir entari giymiş bir genç kadınla onun gözlerinin içine bakan sessiz bir adam gelip oturdular biraz ötemde. Anlamıyordum konuştukları dili. Kadın, Jim diyordu adama. Hiçbir ağırlık yoktu ama sözlerinde ve gözlerini körleştirmişti kımıldısız ve birbirine karışmış bakışları. Hep onları düşünürüm: Çünkü bir tek onlarda rastlamadım ömrüm boyunca herkeste gördüğüm o yırtıcı, o ürkek bakışa. Bu, onları kurt sürüsüne ya da kuzu sürüsüne sokan bakıştı. Adanın, o dışına çıkar çıkmaz unutilan, o hep rastlantıyla keşfedilen küçük kiliselerinden birinde tekrar gördüm onları aynı gün. Hep aynı mesafeyi korudular yürürken, birbirlerine yaklaşıp öpüştüler sonra. Buğulu bir görüntü oldu kadın, kayboldu, zaten ufacıktı. Biliyorlar mıydı acaba dünyanın ağlarından kurtulmuş olduklarını?

Gitmeliydim artık. Denize eğilmiş bir çam biliyorum. Öğleyin, yaşamımız gibi ölçülü bir gölge sunar yorgun gövdeye ve akşamleyin, tuhaf bir şarkı tutturur rüzgâr pürenlerin arasından geçerken, yeniden deri ve dudak olmaya başlar başlamaz ölümü yürürlükten kaldıran ruhlar gibi. Bu ağacın altında sabahlamıştım bir zamanlar. Taşocağından yeni yontulmuşçasına yepyenyidim şafakta.

Ah, bari böyle yaşayabilmeli insan! Önemli değil.

Londra, 5 Haziran 1932

British grown daffodils

PAZARTESİ

Eğik zambaklar arasında uyuyor körler
eğilir bir körler kalabalığı ve zambaklar
kavrulup çiyyinden tan ağartısının.

(Çirişotlarını anımsıyorum, geçen kış
sıcağa kapatılmış.

Artiko vios)⁶⁵

Yastık yerine başlarına bozuk çalgılar,
kamburu çıkmış gramofonlar,
delik deşik akordeonlar,
diz çökmüş orglar;
ölmüşler mi acaba?

Devinimsiz bir körün kör olduğu anlaşılma kolayca
bazen canlanır düşleri, uyuyorlar diyorum bu yüzden.
Evlerin çevresinde donmuş melek giysileri işaretler yaparlar bana.
Akmaz ırmak, denizi unutmuş,
ama gene de var deniz ve kim bitirecek onu?⁶⁶

Uyuyor körler,
çıplak melekler koşuyorlar damarlarında,
kanlarını içerler, akıl verirler.
Ve korkunç gözleriyle hesap ederler
onun kuruyacağı anı.

İrmağa bakıyorum
belirsiz parıltılar geçiyor güçsüz güneşin altından,
başka hiçbir şey, bekliyor ırmak.
Başka hiçbir şey, bugünlük yeter bu kadar.

"I went to St. James Infirmary"
Jazz

Kayboldum kentin içinde.
Don Juan Tavera Hastanesi'ni kaplıyor bahçeleri.
Reklamları sarıyor yollar.
Başlıyor mu, bitti mi bilmeden
yürüyor herkes
annesine mi gidiyor, kızına mı yoksa yavuklusuna mı
yargılanacak mı, yoksa yargılanmayacak mı
kaçak mı, kaçtı mı,
bilmiyor.
Her köşede bir gramofon dükkâm
her dükkânda yüz gramofon
her gramofonda yüz plak
ve her plakta
bir canlı ile bir ölü birlikte çalmakta.
Al eline çelik iğneyi ve ayırdet onları
becerebilersen.

Ama hangi ozan, anımsar mısın hangi ozan
denedi çelik iğneyi
insan beyninin dikişlerinde?
Anımsar mısın şarkısını o gece?
Bir aspirin istemişti bizden, anımsıyorum
oynuyordu gözleri kara halkalar içinde
solgundu yüzü ve alnında iki
derin kırışık vardı. Sen miydin
yoksa? Yoksa ben mi? Omuzları
göğsüne büzülmüş
o suskun Antigone miydi yoksa?

Yanımda tuttum onu on gece
her tan vakti çocuğu için ağladı.
Anımsıyorum, bir eczane arıyordum.
Tümü kapalı. Kimin içindi bilmiyorum.
Kayboldum kentin içinde
kimse yerinden oynatamayacak
bana ya da beni izleyenlere
işaretler yapan sakat çocuklarla dolu hastaneyi.
Havada ilaç kokuları
çöker ağır ağır, âşık olurlar ve kavuşurlar
buharına otomobillerin
kent dışına giden sarışın çiftlerle birlikte:
Renkleri biraz uçmuş Rafael öncesi.

913 baharında banyosunda
ölüverdi yıldız Livia Rimini
ölü buldular onu güzel kokular içinde
su soğumamıştı daha.
Ama gene de sinemada
bakıyordu yararsız gözleriyle bana.

ÇARŞAMBA

ad vigilas albas

–Neden akşam olmuyor?
–İstersen bak, ay doğmuş olmalı bir yerde.
–Ne yapacaksın diye bakıyor herkes
ve sen sana bakan kalabalığa bakıyorsun;
dar bir çember çizer bakışlar
kırılmaz.
Çember genişleyecek biri doğsa
biri ölse çember daralacak
ama o denli az, o denli kısa süreli!
Ve aynı geometriyi izler öteki dört duyu.
Çemberler kırılacaktı sevseydik
yumacaktık gözkapaklarımızı bir an.
Ama seveniyoruz.

Güzeldi gözlerin, nereye bakacağımı bilmiyordun ama
ve hava karmaya başlayıp artık gidelim deyince sen
dönüp gözlerime baktın, ve bir yarasa
uçtu üçgenler çizerek.

Gene çalmaya başladı gromofon.
Yarasalar, bizimkiler bu kez,
uçtukça daralan çemberler çizerek,
insandan insana, öteki insana
kaçamaz kimse
ve zengindir yaşam çünkü çoğuluz biz
ve hepimiz aynı
ve yaşam zengin, gelişmiş makineler bulduk çünkü
duyular çökerken.
Kardeşler, ekmeği ve acıyı bölüştük.
Aç değil kimse, artık acı çekmiyor kimse
ve aynı boydayız hepimiz. Bakın bize!
Size bakıyoruz. Biz de! Biz de! Biz de!
Daha ötelere hiçbir şey.
— Ama deniz,
sanmıyorum bitirdiklerini.

PERŞEMBE

Sık sık öldüğünü gördüm
bazen koynumda ağlayarak
bazen bir yabancınnın kollarında
bazen tek başına ve çıplak;
işte böyle yaşadı yanımda.

Biliyorum şimdi artık başka bir şey yok ötede
ve bekliyorum.
Kederliysem eğer, bu bir kişisel sorun
hani şu aştık dedikleri
basit şeylerle ilgili duygular gibi;
ama gene de üzüliyorum hâlâ
olamadım diye sıram geldiğinde (çok istemiştin oysa)
büyüdüğünü kulaklarımla duyduğum şu ot gibi
bir gece bir çamın yanında,
çünkü izlemedim denizi
bir başka gece geri çekilirken sular
içerek usulca suyun acılığını,
ve çünkü parmaklarım dokunurken ıslak yosunlara
anlamadım hâlâ nice onur var insanın avucunda
geçti bütün bunlar son bir kez ve ağır ağır
şu isimleri silinmiş mavnalar gibi
ISPARTALI HELEN, ZORBA, GLORIA MUNDI

---

geçtiler köprülerin altından, bacalardan uzakta
pruvada ve kıçta, omuzları çökmüş iki adam
belden yukarı çıplak;
geçtiler, seçemiyorum hiçbir şey, sabahın sisinde
zar zor seçiliyor geviş getiren koyunlar
ırmağın üzerinde bekleyen ay da
seçilmiyor geceleyin
yalnızca, gömülmüş yedi süngü
uyuyan ve kan lekesiz suya
ve bazen, kederli ışıkla aydınlanmış kaldırımlarda
şası gözlü kulenin dibinde
kırmızı ve sarı tebeşirle çizilmiş,
yarasını gösteren Nasıralı⁶³
“Atmayın yüreğinizi köpeklere.”
Gömülüyor sesi çalan saatlere.
Buyruğunu senin, buyruğunu senin, buyruğunu aradım.

CUMA

O günden bu yana kaç kez bir kadın geçti gözlerimin önünden, saçları, gözleri ve memelerinden başka bir şeyi kalmamış bir kadının denizlerde gezen bir denizkızı saçları, gözleri ve memeleri arasında bir mavi kan gibi dolaşan tatlı yelle birlikte.

CUMARTESİ

—“Hiçbir şey unutmadım
her şey yerinde, düzen içinde, bekliyor segecek eli
bulamadım ama çocukluk yıllarımı
ne dram kahramanının doğduğu yeri
ne de ilk izlenimleri;
mutsuzluğun doruk noktasında
beşinci perdede anımsadığı izlenimleri.
Ötekilerin tümü, işte, sırasıyla
üç temel duygunun maskeleri
devinmeye hazır kıvrımlarıyla giysiler
perdeler, ışıklar
Midia’nın öldürülen çocukları;⁶⁹
zehir ve bıçak.

Bu kutunun içinde çekilmez olmaya başlayan yaşamı
soluğunu duyarsın kulak verirsene;
dikkat et ısıklık çalmadan Evmenidesler⁷⁰ açma onu sakın.
Gövdenin aşkı bulunur bu camın içinde
ruhun aşkı mavi olanda, ötekinde;
dikkat et bunları birbirine karıştırma sakın
ve Nessu’nun gömleği bu çekmecede
(beşinci perde, üçüncü sahne)
anımsarsın şöyle başlayan sözleri:
“*Arkito vivos! İo! İo!*”⁷¹

Saray yıkan borulardır bunlar
ve göründü kraliçe tüm bayağılığı içinde
işte burada mikrofonların düğmesi
dünyanın öteki ucundan duyacaklar seni
İleri! Sahne ışıkları! İyi şanslar!”

–“Bir saniye! Kim olacağım ben? Kimi öldüreceğim?
ve bana bakan bu insanlar
adaletin beni koruduğuna nasıl inanacaklar?
Nasıl inanacaklar?
Ah! Bir sevebilseydik
arılar gibi hiç olmazsa
güvercinler gibi değil
deniztarakları gibi hiç olmazsa
denizkızları gibi değil
karıncalar gibi hiç olmazsa
çınarlar gibi değil...
ama görmüyor musun, hepsi kör!
uyuyor körler...

–Güzel, devam edebilirsin...”

PAZAR

Ağır mı ağır giden iki at, yavaş giden bir araba, bu ya da
başka bir şey, bu güürültü, pencerenin altında, sokakta.
Akşam olacak birazdan; hâlâ bakıyor bana
                        üzeri sakat yontularla dolu bir ahnlık.
Ağırlıkları ne kadardır yontuların?
Yeğ tutarım bir bardak mürekkebe bir damla kamı.

Londra, yaz 1933

BİR YAZ İÇİN TASARILAR

Geri döndük güze, yazmaktan
yorulduğumuz bir defter gibi kaldı yaz:
Kenarında bir yığın karalama
soyut şekiller, soru işaretleri; geri döndük
elektrik ışığında aynaya
bakan gözlerin mevsimine
dudaklar sıkılmış ve insanlar yabancı
odalarda, sokaklarda, karabiber ağaçlarının altında,
otomobillerin farları öldürürken
binlerce soluk maskeyi.
Geri döndük; her zaman geri dönmek için çıkarız yola:
Yalnızlığa, bir avuç toprak, boş avuçlara.

Gene de sevmiştim Singru Bulvarı'nı bir zamanlar⁷²
ve bizi bir tansık gibi denize götüren
büyük yolun çifte sallanışını—
o ebedî denize; bizi günahlarımızdan arındırsın diye;
sevdim gün batarken karşılaştığım
yabancı insanları,
kendi kendilerine konuşurlardı
batmış bir donanmanın kaptanları gibi,
dünyanın büyüklüğünün belirtisidir bunlar.
Gene de sevdim buranın yollarını, bu sütunları,
öteki kıyıda doğmuş olsam da
sazlara ve kamışlara yakın, susuzluğunu
gidersin diye sandale
kumsallarında su saklayan adalara yakın;
doğmuş olsam da
yorgun düşünce parmaklarıma sarıp çözdüğüm denize yakın,
—bilmiyorum artık doğduğum yeri.

Durur hâlâ sarı öz; yaz,
ve ellerin denizalarına değince suyun yüzeyinde
birden açıldı gözlerin, ilk gözleri
dünyanın ve deniz mağaraları;
kızıl toprakta çıplak ayaklar.
Durur hâlâ mermerleşmiş sarışın delikanlı; Yaz;
bir kaya oyuğunda kurumuş tuz
birkaç çam püreni yağmurdan sonra
dağmık ve kırmızı, parçalanmış ağlar gibi tıpkı.

Anlamıyorum bu yüzleri, anlamıyorum,
ölümü öykünürler bazen ve sonra gene
çıkıp giderler sürüngen yaşamıyla bir ateşböceğinin
sınırlı bir çabayla, umutsuz,
sıkışmış gibi iki kırıksık arasında,
iki lekeli kahve masası arasında,
öldürürler birbirlerini, azalırlar,
öteki kavmin yüzlerini
pul gibi yapıştırırlar camlara.

Yan yana yürüdük, bölüştük uykuyu ve ekmeği
ve tattık ayrılık acısını
evlerimizi kurduk bulduğumuz taşlarla
gemilere bindik, gurbete gittik, geri döndük,
bulduk bizi bekleyen kadınlarımızı
zor tanıdılar bizi, artık kimse tanımıyor.
Ve dostlar giydirdiler yontuları
güzün boş ve çıplak sandalyelerini giydirdiler,
ve dostlar yüzlerini öldürdüler, anlamıyorum onları.

Durur hâlâ sarı çöl, yaz;
son halkaya kadar uzanan kum dalgaları
zonklayan bir davul ritmi, bitmeyen
kızarmış gözler, güneşe gömülen
göğü yaran kuş hızlı eller
beni aşan, beni yöneten bir noktada yitmiş,
ölü saflarını esas duruşta selamlayan eller,
özgür dalgaya dokunan ellerin.

Güz, 1936

Ay batışında çiçek açmış deniz ve dağlar
frenk incirlerine ve girişotlarına yakın büyük taş
gün bitiminde susuz kalmak istemeyen testi
ve servilere yakın kapalı yatak ve altın sarısı
saçların; Kuğu burcunun yıldızları ve Boğa yıldızı.

Bırakmadım yaşamımı, bırakmadım yaşamımı gezerek
sarı ağaçların arasında, yağmur yönüne göre,
meşe yaprakları yüklü sessiz yamaçlarda,
doruklarında yok hiçbir ateş; kararmaya başlıyor hava.
Bırakmadım yaşamımı. Sol elinde, bir çizgi,
dizinde bir çizik, belki hâlâ var bunlar
pöyrüzün estiği yerde, ben duyarken
o yabancı sesi donmuş gölün dolaylarında.
Soru sormaz bana gördüğüm yüzler
ne de yürürken çocuğunu emziren kadın.
Dağlara tırmanırım. Kararmış koyaklar; karla kaplı
ova, ufka kadar ova karla kaplı. Hiçbir şey sormazlar:
Ne sessiz kiliselerde tutsak zaman, ne
istemek için uzanan eller, ne de yollar.
Bırakmadım yaşamımı, fısıldayarak sonsuz sessizlikte.
Ne konuşmasını biliyorum artık, ne de düşünmesini; fısıltılar
servinin soluğu gibi, o gece
denizin insan sesi gibi, geceleyin, çakıl taşları üzerinde,
senin “mutluluk” diyen sesinin anısı gibi.
Gözlerimi yumuyorum arayarak suların gizli buluşma yerlerini:
Buzun altında denizin gülümseyişini, kapalı kuyuları;
arıyorum, nilüferlerin sona erdiği
ve sessizliğin karı üzerinde
şu adamın körlemesine yürüdüğü yere kaçan
damarları yoklayarak damarlarımla.

Bırakmadım yaşamımı, onunla birlikte, arayarak
sana hafifçe dokunan suyu
yeşil yapraklar üzerinde ağır damlalar, yüzünde
ıssız bahçede, durgun havuzda damlalar
bembeyaz kanatlı bir ölü kuşu döven damlalar
canlı ağaçlar ve kararlı gözlerin.
Bitmez bu yol, bu konaksız menzilsiz yol, sen
aradıkça çocukluk yıllarının anısını, gidenlerin anısını,
uykularında, deniz mağaralarında yitenlerin,
görmek istedikçe eğilirken sevdiklerinin bedenlerini
kuru çınar dalları altında
bir güneş ışığının çırılçıplak durduğu yerde
bir köpeğin sıçradığı, yüreğin titrediği yerde,
bu yol konaksız mensilsiz. Bırakmadım yaşamımı.

Kar

ve donmuş su, atların toynak izlerinde.

In memoriam E.A.P.

Kanatlar gibi yıllar. Ne anımsar kımıltısız kuzgun?
Ne anımsar ölümler ağaç köklerinin yanında?
Düşen elmanın rengi vardı ellerinde
ve şu durmadan geri dönen ses, şu alçak ses.

Yelkene ve yıldızlara bakar gezenler
yeli dinlerler, yelden öteyi dinlerler, öteki denizi:
Kapalı bir mührü boncuğu gibi yambaşlarında, duymazlar
başka bir şey, bir yitik yüz, bir sikke aramazlar
servilerin gölgesinde; düşünmezler neyi anımsadığını
kuru bir dalda bir kuzgun görünce.
Kımıldamadan durur, saatlerimin üzerinde, biraz yukarda,
gözsüz bir yontunun ruhu gibi,
bir kalabalık toplanmış bu kuşta
binlerce unutulmuş insan, silinmiş kırışıklıklar,
kopuk kucaklaşmalar, eksik gülüşler
bitmemiş yapıtlar, sessiz istasyonlar,
altın çisintili bir derin uyku.
Kımıltısız durur. Bakar saatlerine. Ne anımsar?
Nice yaralar var bu ondaki görünmez insanlarda,
Kıyamet Günü'ne ertelenmiş tutkular
toprağa yapışmış sıradan istekler
tan vakti öldürülen çocuklar ve yorgun kadınlar.
Ağır gelir mi kuru dala acaba, ağır gelir mi acaba
sarı ağacın köklerine, omuzlarına
öteki insanların, bir damla suya
dokunmaktan korkan, toprağa batmış tuhaf yüzlere.

Ağır gelir mi acaba herhangi bir yere?
Sudaki elin ağırlığında ellerin
deniz mağaralarında ya da, hafif bir ağırlık, kurtulmuş kaygılardan,
düzleştiren denizi ufka kadar, adalara kadar,
kötü bir düşünceyi bazen kovduğumuz davranıyla.
Ağırdır ova yağmurdan sonra, ne anımsar
o dik ve kara yahın külrengi gök hakkında,
sıkışmış insan ile insanın anısı arasına;
yara ile yaralayan el arasında, bu kara hançer?
Karardı ova içerek yağmuru, yel dindi.
Soluğun artık yetmez, kim kımılatacak onu?
Anıların arasında uçurum ürkmüş bir göğüs
yeniden erkek ve kadın olmaya çabalayan gölgelerin arasında
uyku ile ölüm arasında, durgun yaşam.

Her zaman denizin uykusuna doğru davrandı ellerin
okşayarak altın örümceğe usulca bastıran uykuyu
güneşe doğru çekerek yıldız katarlarını
kapalı gözkapaklarını, kapalı kanatları.

Koriça, 1937 kışı

Yeşil denizin önünde kaya çiçekleri

Yeşil denizin önünde kaya çiçekleri
damarları bana başka aşklar anımsatan
parıldar çiseleyen ince yağmurda,
kaya çiçekleri, kimse konuşmazken
ortaya çıkan ve benimle konuşan yüzler
ve sessizlikten sonra size dokunmama izin veren yüzler
çamların, yaban defnelerinin ve çınarların arasında.

*

Sıcak su her sabah, yanımda

Sıcak su her sabah, yanımda
başka canlı bulunmadığını anımsatır bana.

Yazıt

Yüreğine kök salmış güllerdi
siste kömürler
ve her sabah
yüzünü örterdi küller

Servi gölgeleri toplayarak
çekip gittin geçen yaz.

*

Soluk alacak vaktin bile yok...

Soluk alacak vaktin bile yok iki acı an arasında
yüzün ile yüzün arasında
belirir ve söner bir tatlı çocuk gövdesi.

Deniz mağaralarında

Deniz mağaralarında
bir susuzluk, bir sevgi var
bir coşku var
hepsi katı midye kavkuları gibi
tutabilirsin avuçlarında.

Gözlerinin içine baktım günlerce
deniz mağaralarında,
tanımadım seni
tammadın beni.

Yeter, artık arama denizi...

Yeter, artık arama denizi ve kayıkları iten dalgaların postunu
balıklar biziz gökyüzünün altında ve ağaçlar yosun.

SEYİR DEFTERİ I

Bulunduğumuz yerde emir bekliyoruz.

SEYİR DEFTERLERİ

*Ah, daha sevimli geliyor bana uyumak
böyle hummalı bekleyişten, yapayalnız uyanıklıktan...
Ah! Ne demeli daha başka? Ne yapmalı?
Bilmiyorum artık ama peki ne işe yarar
böylesine aşâğılık bir çağda ozanlar?*

FREDERİCH HÖLDERLİN

“Brot und Wein, VII” (Ekmek ve Şarap, VII)

Pipo içiyorum durmadan sabahtan bu yana
bir dursam güller sarılacak bana
dikenleriyle, dökülen taçyapraklarıyla boğacaklar beni,
eğri sürgün veriyor hepsi, hepsi de pembe,
bakıyorlar, birini gözetliyorlar, geçmiyor kimse;
pipomun dumanları arasında bakıyorum onlara
bezgin ve kokusuz sapları üzerinde.
Bir kadın, “bu ele dokunabilirsin,” derdi bana, öteki yaşamda,
“senindir bu gül, senin, alabilirsin,
şimdi ya da sonra, canın istediği zaman.”

Hep pipo içerek iniyorum basamakları,
benimle birlikte iniyorlar, kızgın güller,
ve haykırmamın köklerine özgü bir ses vardı tavırlarında:
Hani insan “Anneel!” ya da “İmdat!” diye bağırmaya başlar ya,
ya da küçük, o beyaz çığlıkları sevişmenin, böyle bir şey işte.

Güllerle dolup taşan küçük bir bahçe,
ben basamakları inerken benimle birlikte alçalan,
gökyüzünden yoksun birkaç metre kare;
şöyle derdi ona teyzesi: “Jimnastiği unuttun bugün Antigoni,
korse takmazdım ben senin yaşındayken, zamanında.”
Damarları kabarmış acıklı bir gövdeydi teyzesi
bir kırışık tarlası şakaklarının çevresinde ve can çekişen bir burun;
ama bilge mi bilgeydi sözleri.
Bir gün dokunurken gördüm onu Antigoni’nin memelerine
tıpkı elma çalan bir çocuk gibi.

Böyle inerken rastlayacak mıyım acaba yaşlı kadına?
“Kim bilir ne zaman görüşeceğiz bir daha!” demişti ben giderken
ve sonra ölümünü öğrendim eski gazetelerden
sonra Antigoni’nin düğününü ve Antigoni’nin kızının
düğününü daha sonra,
ama ne merdiven basamakları bitti, ne de pipomun dumanı:
Dudaklarımda bir hayalet gemi tadı bırakan tütün
ve dümende çarınha gerilmiş bir denizkızı, hâlâ güzel.

Koriça, 1937 yazı

Bayan Donogo'ya

Bu ışııyla, işte seviyorum sonunda bu dağları:
Yaşlandıkça gözleri küçülen fillerin karnı gibi
kırış kırış derileri.

İşte seviyorum bu kavakları
güneşin altında omuz silken seyrek kavakları.
Uzun boylu Gegler, kısa boylu Tosklar⁷⁵
yazın tırpanlarla, kışın baltalarla
hep aynı şeyler, hep tekrarlanan, hep aynı davranışları
aynı vücutların: Bozuldu tekdüzelik.

Ne diyor minarenin tepesinde müezzin? Dinle!
Eğildi oyuncak bebeği kucağına almak için komşu balkondaki sarışın,
gökyüzüne sallıyor iki pembe kolunu
kendine el sürdürmüyor bebek.

Ama eğiliyor minare, balkon da eğiliyor, tıpkı Pisa kulesi gibi
fısıltılar duyuluyor yalnızca, ne yaprakların sesi, ne de su sesi,
“Allah! Allah!” Esinti sesi de değil, tuhaf bir yakarış.

Bir horoz öttü, sarışın olmalı,
hey doruklara uçmuş olan âşık ruh!

İşte sonunda seviyorum bu yumak yumak dağları,
kırışıklıklar içinde kocayan sürü,
el falma bakar gibi dağların çizgilerini okumayı düşünen oldu mu acaba,
hiç düşünen oldu mu acaba?... Ah bu sürekli, bu
bir boş kutuya kapatılmış inatçı düşünce
zorlar kapağı durmadan, bütün gece,
tıpkı döşemeyi kemiren fare.

Bozuluyor tekdüzelik, hey yükseklere uçmuş olan sen,
bak işte seviyorum

Makedonya ovasının şu sabırlı mandasını bile

hiç kimsenin bir yere asla varamayacağını bilircesine acelesiz mandayı
başı, savaşçı Vercigéntorix'in küstah yüzünü anımsatan mandayı.⁷⁶

*Tel qu'en lui-même enfin l'éternité le change.*⁷⁷

Koriça, 1937

*"Longtemps je me suis couché de bonne heure"*⁷⁸

Güvensizlik

ve pancur doludur ev, şöyle dikkatle bakacak olsan karanlık köşelerine
"Yıllarca erken yattım" diye fısıldar,
"İlas'ın ve Meryem Ana'nın ikonalarına bakardım"⁷⁹
iyi geceler dilemeden önce herkese, ak ışıklı avizeye bakardım,
parıldayan ev eşyalarına ve güçlükle ayırdım
günün son seslerinden."

Dikkatle bakacak olsan eski kornişlerin arasından
annenin adınıyla uyanır ev merdiven basamaklarında,
yatak düzelir ve cebinliği katlarken el,
mum alevine üflerken dudaklar, uyanır ev.

Artık kimseyi ilgilendirmeyen eski öykülerdir bunlar,
bağladık yüreklerimizi ve büyüdük.
Kendi kendine konuşan ve saatlerimizi sayan
ve avluya gelince öğleden sonra
Trofimoviç soyundan gelme Darya Dimitrovna teyze
ortaya çıkan çan kulesinden daha aşağı inmez asla dağın serinliği.
Aya Nikola'nın güçlü eline ulaşamaz asla dağın serinliği,
ne de taş kesilmiş bir transatlantik gibi
bir kırmızı küre ile bir yeşil kürenin arasından bakan eczacı beye.
Çan kulesinden ve Aya Nikola'nın elinden daha yukarı çıkmalısın
dağın serinliğini bulmak istiyorsan eğer,
yetmiş ya da seksen metre kadar, fazla değil.
Ama sen fısıldarsın orada erken yatıp
uykunun kolaylığı sayesinde kaybolurken ayrılık acısı
çok az sözcük iki ya da üç sözcük yeter,
madem ki akmaktadır durulma korkusu olmadan sular.
Fısıldarsın bir dostun omuzuna başını dayayarak
sanki büyümemişsin gibi sessiz evde
ağırlaşmış ve bizleri şaşkın yabancılara dönüştüren yüzlerle çevrili.

Ama, an kulesinden biraz yüksekte yaşamın
başka olur bununla birlikte.
Yukarı çıkmak hiç de g değil ama değişmek çok zor
ev taş kilisenin içindeyse eğer
ve kararan evdeyse yireğin eğer
kilitlemişse eğer bütün kapıları Aya Nikola'nın kocaman eli
yukarı çıkmak işten değil ama çok zor değişmek.

Bilyo-Koriça, 1937 yazı ve sonbaharı

Benim ve senindir bu güneş, bölüştük onu.
Acı çeken kim gümüş renkli ipeğin arkasında, ölen kim?
Haykırıyor bir kadın vurarak kurumuş göğüslerine:
“Korkaklar,
elimden alıp parçaladılar çocuklarımı,
siz öldürdünüz onları
kör bir düşüncede yitmiş durumda
tuhaf nazarlarla bakarak ateş böceklerine akşamları.”
Kanın kuruduğu bir elde yeşil ışığı bir ağacın;
belinde parıldayan bir süngüyü sıkarak uyuyordu bir savaşçı.

Bizimdi bu güneş, bir şey göremiyorduk altın işlemelerin arasından,
haberciler geldiler daha sonra, soluk soluğa, kir pas içinde
anlaşılmaz sözcükler geveleyen ulaklar,
üzerinde dikenden başka bir şey bulunmayan bir toprakta
yirmi gün - yirmi gece,
atların kana bulanmış bağrımları duyumsayarak
yirmi gün - yirmi gece,
ve bir an olsun mola vermeden, bir yudum yağmur suyu içmeden,
“Önce dinlensinler, sonra konuşsunlar,” dedin,
ışık kamaştırmıştı gözlerini,
“Vaktimiz yok” diyerek teslim ettiler ruhlarını.
Unutmuştun kimsenin hiç dinlenmediğini.
Bir kadın uluyordu, “Alçaklar!” diye, geceleyin, köpekler gibi,
bir zamanlar belki de senin kadar güzeldi,
dudakları taze, damarları kıpır kıpır derisinin altında
ve âşık.

Bizimdi bu güneş, el koydun hepsine ve izlemek istemedin beni.
Gümüşün ve ipoteğin arkasında öğrendim bütün bunları.
Yoktu vaktimiz ve yanılmamıştı ulaklar.

—Eski dostum ne arıyorsun?
Kendi yurdundan uzak
yabancı gökler altında
yaşattığın hayallerle
gurbetten döndün yıllar sonra.

—Eski bahçemi arıyorum;
ancak belime geliyor ağaçlar
ve tepeler sanki birer taraça
oysa çocukken ben
otların üzerinde oynardım
kocaman gölgelerin altında
ve saatlerce soluk soluğa
koşardım yamaçlarda.

—Eski dostum, dinlen
yavaş yavaş alışacaksın;
ikimiz birlikte tırmanacağız
bildiğin patikalardan
ikimiz birlikte oturacağız
kavakların kubbesi altında
sana sokulacak yavaş yavaş
bahçelerin ve yamaçların.

—Sarmaşığın kararttığı
eski evimi arıyorum
yüksek pencereli,
eski sütunu arıyorum
denizcilerin bildiği.
Girmemi nasıl istersin bu ağıla?
Omuzuma geliyor damı
ve ne kadar uzaklara baksam da
diz çökmüş insanlar görüyorum
sanki yakarıyorlar.

—Duyuyor musun sesimi eski dostum?
Yavaş yavaş alışacaksın,
bu gördüğündür evin,
dostların ve akrabaların
seni candan karşılamak için
bu kapıya vuracaklar.

—Sesin neden uzak böyle?
Ne dediğini anlayayım
kaldır da azıcık başımı,
boyun kısalıyor sanki
sen konuştuğça,
gömülüyorsun gibi sanki toprağa.

—Dur biraz, eski dostum, düşün,
yavaş yavaş alışacaksın
olmayan bir ülke yarattı özlemin
dünyanın ve insanların dışında
bir ülke yarattı özlemin.

—Bir fısıltı bile duymuyorum artık,
son dostum da yok olup gitti,
tuhaf, nasıl da alçalıyor
durmada çevremdekiler
oraklı bir savaş arabası
biçerek geçiyor etrafı.

Atina, Bahar, 1938

Kutsal Cuma

Durmadan paralar düşüyor ülkenin üzerine bugün
toprağa düşen damla gibi her düğümün arasına
yeni bir ülke açılıyor: Beklenen an geldi, kaldırın beni.

Sevinçliydik bütün o sabah boyunca,
Tanrım, nasıl da sevinçliydik!
Taşlar, yapraklar ve çiçekler parlıyordu önce
sonra Güneş
diken dolu kocaman bir güneş ve gökyüzünün yücelerinde.
Kuşkularımızı toplayıp bir peri
ağaç dallarına asıyordu bir erguvan ormanında.
Oynaşp şarkı söylüyordu Satirler ve genç Aşklar³¹
kol ve bacaklar görüyorduk, pembe, kara defneler arasında,
küçük çocuk gövdeleri.
Sevinçliydik bütün o sabah boyunca;
bir kapalı kutuydu boşluk
körpe ayağı vuruyordu üzerine bir genç geyiğin.
Gülüştünü anmıyorsun musun onun? Nasıl da sevinçliydik!
Sonra bulutlar, yağmur ve ıslak toprak
gülmez oldun kulübede uzanınca
ve kocaman açıp gözlerini
baktın Azrail'e, ateşten bir kılıçla çalışan,
"Açıklanmaz," dedin, "Açıklanmaz,
Anlamıyorum insanları:
İstedikleri kadar oynasınlar renklerle,
renklerin hepsi kara."

Pendeli, İlkbahar

Öylesine titriyordu ki yel alıp götürdü
öylesine titriyordu ki nasıl alıp götürmesin yel
taa uzaklara
bir deniz
taa uzaklarda
güneşte bir ada
ve kürekleri sıkan eller
ölen eller limanın görüldüğü anda
ve kapalı gözler
deniz lalelerinde.

Nasıl da titriyordu
nasıl da aradım onu
ökaliptüslü sarmıçta
baharda güzde
bütün çıplak ormanlarda
Tanrım aradım onu.

Oradadır o, değiştiremem,
dalgaların gerisinde iki kocaman gözle,
kuş kanatlarını izleyerek gökyüzünde
rüzgârın estiği yanda
oradadır o iki kocaman gözle
hiç değişen oldu mu acaba?

Ne arıyorsun? Değişerek ulaşıyor gemiye
gönderdiğiniz haberler;
kine dönüşüyor sevdanız
tedirgin oluyor dinginliğiniz
ve geri dönemiyorum
yüzlerinizi görmek için deniz kıyısında.

Oradadır o kocaman gözler
ben mıhlanmış dururken burunda
ya da yıldızlar düşerken ufukta,
oradadır onlar, boşluğa bağlı
yazgımdan daha yakın bir yazgı gibi bana.

Kulağın alışkanlığı gibi sözcükler
gemi direklerinde uğuldayıp geçerler
inanabilir miyiz hâlâ varlığınıza,
yargılı dostlarım, varlıksız gölgeler.

Rengini yitirdi artık bu dünya
geçen yılın yosunları gibi, kıyıda,
külrengi, kurumuş, rüzgâra oyuncak.

Kocaman bir deniz iki göz
rüzgâr gibi durgun ve civelek
ve yelkenlerim, ne kadar dayanırlarsa ve Tanrım.

Bulutlu bir gündü. Karar veremiyordu kimse hafif bir rüzgâr esiyordu: “Poyraz değil, keşişleme” dedi biri. Bayırda çakılı birkaç çelimsiz selvi ve külrengi deniz, ırsık gölleiyle, biraz uzakta. Selam duruyordu askerler yağmur çiselemeye başladığında. “Poyraz değil, keşişleme,” tek karardı duyulan. Biliyorduk gene de her şeyin uçup gideceğini ertesi sabah, ne yanıbaşımızda uykuyu içen kadınlar, ne de bir zamanlar erkek olduğumuzun amısı, hiçbir şey kalmayacak ertesi sabah.

“Akla baharı getiriyor bu rüzgâr” diyordu, uzaklara bakarak, yanımda yürüyen kız arkadaş, “Kışın, kapalı denize yakın bir yerde, birden gelen baharı. Beklenmedik baharı. Bunca yıl geçti. Nasıl öleceğiz?”

Bir cenaze marşı dolaşıyordu ince yağmurun içinde. Nasıl ölür bir insan? Tuhaf, kimse düşünmemiş bunu. Düşünenler de Haçlı Seferleri ya da Salamin deniz savaşı anılarıyla birlikte düşünürler ölümü. Ama vardır ölüm gene de. Nasıl ölür bir insan? Ama kazanır herkes kendi ölümünü, kimsenin olmayan kendi ölümünü ve işte bu oyundur yaşamı.

Alçalıyordu ışık kapalı gökyüzünde, karar veremiyordu kimse.
Her Şeyden yoksun kalacaktık ertesi Şafakta,
her Şeyi teslim etmek gerekecekti,
ellerimizi bile,
ve su taşıyan tutsak kadınlarımız
ve taşocaklarında çalışan ocuklarımız.¹¹²
Kırık-dökük bir Şarkı söylüyordu yanımnda yürüten kız arkadaş:
“Baharda... yazın... reayalar...”
Yaşlı öğretmenleri anımsıyorduk, bizi öksüz bırakan.
Bir ift geçti konuşarak:
“Bıktım artık akşamlardan, evimize gidelim,
evimize gidelim, yakalım ışığı” diyordu biri.

Atina, Şubat 1939

Açık renkler giyindi
yeniden baharla
ve uçar gibi
yeniden baharla
yeniden yazla
gülümsüyordu kadın.

Yeni tomurcuklar arasında
damarlara dek çıplak memeler
kuru gecenin ötesinde,
en iyi çözümün ne olacağını
fısıldayarak tartışan
ak saçlı yaşlıların ötesinde:
Anahtarları teslim mi etmeli
yoksa ipi çekip asılmalı mı
boş bedenleri bırakarak geride
artık ruhların dayanamadığı yerde
usun yetişemediği yerde
dizlerin çöktüğü yerde.

Yeni tomurcuklar mevsiminde
pusulayı şaşırdı yaşlılar
ve teslim ettiler her şeyi,
torunları, torun çocuklarını,
ve derin tarlaları
ve yeşil dağları
sevgiyi ve hayatı
acımayı ve sığınağı
ırmakları ve denizleri;
ve gitiler heykeller gibi
arkalarında bırakarak
hiçbir kılıcı kesmediği
hiçbir dörtünlü
hiçbir yeniyetme çılgınının götüremediği
sessizliği
arkalarında bırakarak;
ve geldi yüce yalnızlık
ve geldi yüce yoksunluk
bu baharla aynı zamanda
yayıp oturdu, kaldı
sabahın çiyi gibi
tutundu en yüksek dallara
süzüldü ağaçların arasından
ve ruhlarımızı sardı.

Ama gülümsedi o
canlı renklerle donatıp kendini
çiçek açmış bir badem ağacı gibi
sarı alevler içinde
ve yürüdü süzülür gibi
açarak pencereleri
biz bahtsızların yokluğunda
gülün gökyüzüne
ve çıplak memelerini gördüm
kalçalarını ve dizlerini,
tıpkı işkenceden kurtulan
gökyüzüne ağan
yenilmez kurban
yenilmez ve tertemiz
kalabalığın karmakarışık
fısıltılarının dışında
uçsuz bucaksız arenada
kara sırtmanın dışında
ve terli boynunun dışında
durmadan havayı dövdüğü için
öfkelenen celladın.

Bir göl oldu yalnızlık
bir göl oldu yoksunluk
erden ve kırıksız bir göl.

15 Mart 1939

İster karanlık olsun
ister aydınlık
yasemin her zaman
ak kalır.

Ağlayarak yürüyor bu adam
kimse bilmiyor neden ağladığını
kimi yitik sevgililer için diye düşünüyor
yazın deniz kıyısında gramofonlarla
bize nice çile çektiren sevgililer benzeri.

Kendi gündelik işleriyle ilgileniyor kimileri:
Eksik kâğıtlar, büyüyen çocuklar,
güçlkle yaşlanan kadınlar.
Onunsa iki gelincik gözü var
baharda toplanmış gelincikler gibi
ve göz kıyılarında iki kaynak.

Sokaklarda yürüyor hiç uyku girmiyor gözlerine
arşınlıyor dünyanın sırtındaki ufacık dörtgenleri
artık hiçbir anlamı kalmayan
sınırsız bir acıyı yaşama makinesi.

Onu konuşurken duymuş kimileri
geçerken yapayalnız
yıllarca önce kırılan aynalardan söz ediyormuş
artık kimsenin onarıp diriltemeyeceği
aynaların içindeki kırık yüzlerden.
Uykudan söz ettiğini duymuş kimileri
uykunun eşliğindeki korkunç hayallerden
sevecenlik yüzünden dayanılmazlaşan yüzlerden.

Alıştığ onay, d r    , sakın bir insan
durmadan ağlayarak y r     yaln    
trends g rd ğ      rmak kıyısındaki s ğ    r gibi
bulutlu bir sabah keyifsiz uyanınca.

Alıştığ onay, hi bir anlamı yok artık,
t     alıştığın        ş   r gibi
size ondan s   ediyorsam eğ r, bu,
alışmamış olduğumuz bir ş   bulamamamdandır;
saygılarımla.

Aç gözlerini ve ser baştanbaşa
kara örtüyü ve ger onu
iyice açıp dik gözlerini
bir noktaya topla dikkatini, biliyorsun
artık kara örtünün serilebildiğini
uykuda değil, ne de sularda
ne de karışık gözkapakları düşüp
deniz kabukları gibi yan yana batarken
şimdi davulun kara derisinin nasıl
baştanbaşa örttüğünü biliyorsun ufkunu
gözlerini açınca dinlenmiş halinle, öyle.
Bahar ve güz gündönümleri arasında
buradadır akar sular, buradadır bahçe
burada uğulduyor arılar dallarda
ve uğulduyor bir çocuk kulağında
ve işte güneş! ve cennetin kuşları
bir yüce güneş, ışıktan da yüce.

Henry Miller'a

Tout à coup Louis cessa de frotter ses jambes l'une contre l'autre et dit d'une voix lente: "Les anges sont blancs".

BALZAC, "Louis Lambert"¹¹³

Gemi direklerinden kayan bir denizci gibi kaydı Yengeç Dönencesi ve
Oğlak Dönencesi boyunca
ve durmadı önümüzde, insan boyunda, doğal olarak,
ve ateşböceği ya da çam ağacı yüksekliğinden baktı bize
derin derin soluk alarak yıldızların serinliğinde ya da tozunda dünyanın.
Çevresinde bronz incir yapraklarıyla örtünmüş çıplak kadınlar,
koca ülkenin kirlî sargı bezlerini dalgalandıran sönmüş sokak fenerleri
saçları Samanyolu'na değerken
durmadan Sentavr ve Amazon doğuran devsel karınlar.

Ve günler geçti başını çıkarıp demir masaya dayayarak
bizi selamladığı o ilk andan bu yana,
tıpkı bir kurutma kâğıdındaki mürekkep gibi biçim değiştirirken Polonya
ve çıplak kıyılı adalar arasında dolaşıyorduk kumsalda
bir balık iskeleti gibi tuhaf
ve bir sessizlik ritmiyle vuran kocaman bir güvercin kanadıydı,
bomboş ve bembeyaz bütün gök
ve koyu lekelerdi yunuslar rengârenk suyun içinde
tıpkı ruhun devinimleri gibi
tıpkı imgelemin devinimleri gibi, birbirlerini el yordamıyla
öldürenlerin elleri gibi, uykularında,
bizi saran uykunun kocaman kabuğunda, biricik ve eksiksiz,
ortak mezarımız,
sürüngenlerin devinimleriyle paramparça olmuş küçük
ve parlak billûrlarla.
Ama beyazdı her şey, çünkü büyük uyku beyazdır,

ve yüce ölüm, sakın, sessizlik içinde tek başına
ve beç tavuğunun gıdaklamaları şafakla ve dipsiz bir kuyuya
düşerken öten horoz
ve kükiirt parmaklarını, sonbahar yapraklarını savuran
dağ yamacındaki ateş
ve ilk sevgilimizle yatarken aldığımız hazdan da hoş
açık omuzlu yelkenli,
şürden bile tek başına şeylerdi bunların hepsi:
Tırnaklarla, baltalarla vuruşurlarken bile kanamayanların
gündelik geçitini örtmek için nöbetler içinde açtığın
örtüler ve körlerin beyaz gözbebekleri arasında
başka bir şey bilmeksizin
son sözcüğüyle birlikte beceriksizce düşerken terkettiğin
şürden bile tek başına şeylerdi bunların hepsi;
ayrı bir yere konulmuş şeylerdi ve kireç boyalı merdiven basamakları
inerdi geçmişin eşliğine kadar, orada keşfederdi sessizliği
ve her zaman kapalı kapıyı.
Derler ki, bütün güçleriyle vururmuş kapıya dostların unutsuzca,
sen de onlarla birlikteymişsin,
ama hiçbir şey duymuyormuşsun sen ve çevrende
dilsiz yunuslar yükselirmiş yosunların içinde.
Ve yeniden diktin bakışlarını ve derisinde Dönenceler'in
ısıklarını taşıyan adam
oksijen kaynağıyla çalışmak istercesine siyah gözlükler takarak
şöyle diyordu lafı dolandırmadan, her sözcüğün üzerine basarak:
"Melekler aktır, akkor beyazlıkta ve kör olur onlar
karşıdan bakan gözler,
yok başka yolu, taş gibi olacaksın ilişki kurmak istersen,
kanımı ekeceksin yelin dört bir yanına eğer tansığı arıyorsan,
çünkü başka yerde değildir, insanların damarlarında dolaşır tansık."

Hydra-Atina, Kasım 1939

Unutma kararını kim hesaplayacak bize?

Y.S.

Dur yolcu durgun gölün önünde;
kıvırcık deniz ve acı çekmiş gemiler
dağları saran ve yıldız doğuran yollar
her şey, geniş yüzeyde son bulur burada.

Şimdi rahatça bakabilirsin kuğulara
bak onlara, hepsi gecenin uykusu gibi bembeyaz
hiçbir yere değmeden onları suyun üzerinde tutan
ince bir bıçak ağzında kayıyorlar.

Sana benziyor yabancı bu uslu kanatlar ve sen anlıyorsun onları
sana bakarken aslanların mermer gözleri
ve göklere yazılmadan kalıyor ağacın yaprağı
ve deliyor kalem zindanın duvarlarını.

Ama bunlardan başkası değildi köy kızlarının boğazladığı kuşlar
ve kızıla boyuyordu sütü kaldırım taşlarında kan
ve yalakların içine okunmaz şekiller fırlatıyordu
erimiş kurşun gibi sessizce atları

Ve ölüme giden yol olmadığı için şarkı söyleyemeyen
kıvrık boyunlarını durmadan sıkıyordu gece
vuruyordu insanların kemiklerini biçerek körlemesine.
Ve kanatları serinletiyordu dehşeti.

Ve tıpkı gördüklerin gibi durgundu bütün bunlar
aynı durgunluktaydı çünkü kimse yoktu düşüneceğimiz
belleğin altındaki derinliklere şimdi dokunan
taşların üzerine işaret kazıyacak güçten başka.

Onlarla birlikte biz de uzakta, çok uzaklarda; dur yolcu
usunda beyaz paçavralar benzeri yol alan
ve yaşadığın, anımsadığın şeyleri uyandıran
lekesiz kuğuların durgun gölü önünde dur.

Taşların üzerindeki harflerimizi okurken de anımsıyorsun;
ama hayran kaldın gene de
yünleriyle gövdeni büyüten kuzularınla birlikte
şimdi damarlarında bir kurban sesi duyumsarken.

*Asinin te...*⁸⁴
İlyada, II, 560

Bütün sabah boyunca dolaştık kalenin çevresinde¹⁵
gölgeli taraftan başladık işe: Yeşil
ve öldürülmüş tavusun göğsü parıltısız denizin
bizi zaman gibi aralıksız karşıladığı yerden...
Çok yükseklerden iniyordu kayamın damarları:
Suyun donuşuyla canlanıyordu çıplak asmalar
sarmaşık dallı; ve gittikçe yitirerek gücünü
kurtulmaya çalışıyordu bıktırıcı salmıştan
göz izlerken onları.

Güneşli yanda upuzun geniş bir deniz kıyısı
ve yüksek duvarlarda onun elmaslarını sınırlayan ışıık.
Tek canlı yok, gitmiş bütün yaban güvercinleri
ve iki yıldır aradığımız, kimsenin bilmediği,
herkesin, dahası Homeros'un bile unuttuğu,
İlyada'da tek bir, o da belirsiz bir sözcükle anılan Asini kralı
buraya altın bir mezar maskesi gibi atılmış.
Dokunmuştu ona, anımsıyor musun çıkardığı kof sesi?
Kazılmış toprakta kuru bir küp gibi gün ışığında;
ve aynı ses küreklerimizin daldığı denizde,
maskenin altında bir boşluk Asini kralı,
hep yanımızda, hep bizimle birlikte, bir adım arkasında:
Asinin te... Asinin te...

ve çocukları, yontular,
ve istekleri, kuşların kanat çırpması ve rüzgâr
düşüncelerinin boşluklarında ve gemileri,
yitik bir limana demirli,
bir boşluk, maskenin altında.

Hayatımızın altın kapağına kazınmış
iri gözlerin, kıvrık dudakların, saç lülelerinin ardında
bir balık gibi yol alan bir karanlık nokta
denizin şafak sessizliğinde, görüyorsun onu:
Bir boşluk, artık bizden ayrılmayan.
Ve kırık kanadıyla giden kuş
geçen kış,
yaşamın sığmağı,
ve oynamak için çekip giden genç kadın
köpek dişleriyle yazın,
ve bağırıp çağırarak yeraltı dünyasını arayan ruh
ve güneş selinin sürüklediği iri bir çınar yaprağı gibi bu ülke,
eski anılarıyla ve güncel acılarıyla birlikte.

Taşlara bakakalıyor, soruyor kendi kendine ozan:
Var mı acaba
bu yıkık çizgiler, bu tepeler, bu yamaçlar, bu kıvrımlar,
bu çukurlar arasında,
var mı acaba
rüzgârın, yağmurun ve yıpranmanın yollarının buluştuğu bu yerde,
var mı acaba yüz devinimi, sevgi gölgesi
garip bir biçimde yaşamımızdan eksilenlerin ve geriye
dalgaların gölgesi, enginin sonsuzluğundaki
düşünceler olarak kalanların?
Ağırlıktan başka bir şey kalmadı belki de
yaşayan bir varlığın ağırlığının özlemi
şimdi, uzun bir umutsuzlukta üstüste yığılmış
uğursuz söğüdün dalları gibi sarkmış
varlıksız kaldığımız bu yerde
sökülmüş sazları ağır ağır sürüklerken sarı akıntı
sonsuz bir acının kararlılığında mermerleşmiş bir yüzün görüntüsü.
Ozan, bir boşluk.

Savaşarak yükseliyor kalkanlı güneş
ve mağaranın derinliğinden ürkmüş bir yarasa
zırha çarpan bir ok gibi çarpıyor ışığa:
“*Asinin te... Asinin te...*” Bu muydu acaba
bu kalede bunca dikkatle aradığımız Asini kralı,
parmaklarımızla okşayarak bazen onun dokunduğu taşları?

Asini, yaz 1938 - Atina, şubat 1940

SEYİR DEFTERİ II

Maro'ya

Bazen bu yazdıklarımın, tutukluların ve denizcilerin vücutlarına yaptırdıkları dövme resimlerden başka bir şey olmadığını düşünüyorum.

Y.S.

Eskisini kucağında tutarak
İskenderiye’de doğdu yeni ay
ve biz üç arkadaş yüreğin karanlığında
yöneliyoruz Güneşin Kapısı’na.¹¹⁶

Kim yıkanmak ister şimdi Proteus’un sularında?¹¹⁷
Gençliğimizde aramıştık değişimi
büyük balıklar gibi sıçrayan isteklerle dolu
birdenbire çekilen denizlerde;
sonsuz erkine inanmıştık gövdenin.
Şimdi yeni ay doğdu kucak kucağa
eskisiyle; güzel yaralı ada
kanlar içinde, sakın ada, güçlü ada, masum ada.
Ve kırık dallar gibi gövdeler
sökülmüş kökler gibi.
Suskunluğumuz,
atlı nöbetçi, taş kesilmiş
güneşin karanlık kapısında¹¹⁸
bilmiyor bir şey istemesini: Gizleniyor
buralarda yad ellerde
İskender’in mezarına yakın bir yerde.

*Girit-İskenderiye-Güney Afrika
Mayıs-Eylül 1941*

Ama gözleri onların bembeyaz, kirpiksiz,
ve kamışlar gibi zayıf kolları.

Tanrım, bunlarla değil! Tanıdım
çocukların sesini, gün doğarken
arılar gibi, rengârenk kelebekler gibi mutlu
dolaştıkları yeşil yamaçlarda.
Tanrım, bunlarla değil! Ağızlarından bile
çıkıyor sesleri
yapışıp kalıyor sarı dişlerine.

Senindir deniz ve gökkubeye
asılı bir yıldızla rüzgâr;
Tanrım, bilmiyorlar
ne olabileceksek yalnızca onu olduğumuzu.
Burada, uzaklarda değil buracıkta
yeşil yamaçlarda topladığımız otlarla
yaralarımızı sardığımızı,
ve elimizden geldiğince soluk aldığımızı
belleğin çatlaklarında yol alarak
deniz kıyısına ulaşan
bir ürkek yakarıyla her sabah.
Tanrım, bunlarla değil! Başka olsun buyruğun.

11 Eylül 1941

*Yüreğimizde söylenmiş masallar
gümüüş bir yelkenli gibi
bir boş kilisenin mihrabı önünde,
Temmuz ayında adada.*

Y.S.

Bir çocuğun doğumu üzerine eğilmiş Yazgı'nın yüzü,
yıldızların dönüşleri ve rüzgâr karanlık bir Şubat akşamı
ellerinde kocakarı ilaçları gıcırdayan merdivenleri çıkıyor yaşlı kadınlar
ve asmanın kuru dalları avluda çırılçıplak.

Bir çocuğun beşiği üzerinde Yazgı'nın kara başörtülü yüzü
gizemli bir gülümseme, inmiş kirpikler, süt gibi ak bir gerdan
açılan bir kapı ve denizin hırpaladığı bir gemici
kara bir sandık üzerine ıslak başlığını atan.

İzlerdi hep seni bu olaylar, bu yüzler
ağlarını sererken sen deniz kıyısında
ve denizlerde dolaşırken gözlerini dikip dalgaların çukuruna
bütün denizlerde, bütün körfezlerde
senin yanındaydılar, güç yaşamdılar ve kıvançtılar.

Daha ilerisini okuyamıyorum şimdi,
neden zincire vurdular, neden süngülediler seni
neden bir gece ayırdılar seni
o gözlerini dikip bakan ve artık konuşmayı bilmeyen kadından
neden yoksun bıraktılar ışıktan seni, açık denizden ve ekmekten.
Nasıl düştük yoldaşım korkumun lağımına?

Ne senin, ne de benim alınımıza yazılmıştı bunlar
biz ne aldık, ne de sattık bu tür malları;
buyuran ve öldüren kim bizim arkamızda?
Vazgeç, sorma; harman yerinde harmanlıyor
insan kemiklerini üç kırmızı at, gözleri bağlı;
vazgeç, sorma, sabırlı ol; kan, kan,
at üzerinde dikilecek Aya Yorgi gibi bir sabah⁹⁰
mızrağıyla çivilemek için toprağa canavarı.

1 Ekim 1941

Menekşe rengi kar yağdırırdı ayaklarının çevresine
çalpara çalarak, rakederek jakarantlar.⁹¹
Geriye kalan her şey ilgisiz ve bu
bürokrasinin çifte kuleli
çifte altın saatli Venusburg'u
mavinin içinde su aygırı gibi iyice uyuşmuş.
Ve parlak sırtlarını göstererek yunuslar gibi
hızla geçerdı otomobiller.
Kafesinin içinde yolun sonunda
tembel tembel dolaşarak beklerdi bizi
Çin'in gümüş sülünü,
Euplocamos Nychtemerus derlerdi ona.

Ve bir düşünsen, nasıl çıkmıştık yola,
yüreğimiz kurşun saçmayla dolu,
esenleşerek - hani şu
üzerinde tepinilmiş bir başbakanı andıran
Kahire hayvanat bahçesindeki kaşıkçı kuşuyla.

Ekim 1941

Ne girişotu var, ne menekşe, ne de sümbül.
Nasıl konuşacaksın ölülerle?
Yalnızca çiçeklerin dilini bilir ölüler
susmaları da işte bu yüzden
gezerler ve susarlar, katılaşırlar ve susarlar
“Düşler ülkesinden ötede, düşler ülkesinden ötede”.⁹³

Bağıracağım şarkı söylemeye başlarsam
ve bağırısam
sessizlik ister zambaklar
havaya kaldırarak
bir Arap bebeğin küçük mavi elini
ya da bir ördeğin ayak izlerini.

Zahmetli ve zordur, diriler yetmiyor bana;
ilkin konuşmadıkları için sonra
ölülere danışmam gerektiğinden
daha ileriye gidebilmek için.
Başka bir yolu yok; daha bu uykuya dalar dalmaz
gümüş sicimleri kesiyor arkadaşlar
ve boşalıyor tulumu rüzgârların.⁹⁴
Dolduruyorum boşalıyor, dolduruyorum boşalıyor;
uyanıyorum
yüzen gümüş balığı gibi
yıldırımın uçurumu içinde,
ve rüzgâr ve tufan ve insan gövdeleri
ve yazgının okları gibi zambaklar
saplanmış susuz toprağa
umutsuz devinimlerle tedirgin,
yüklemişler sanki
bozuk yollarda, delik değişik sokaklarda
sarsılan eski bir arabaya,
zambaklar, zencilerin girişotları:

Nasıl öğrenebilirim bu dini?
İlkin sevgiyi yarattı Tanrı
sonra kanı
ve gövdenin spermasının
tuz gibi uyardığı kan tutkusunu.
İlkin uzun yolculuğu yarattı Tanrı;
bekler o ev
mavi dumanıyla
ve ölmek için dönüşü bekleyen
yaşlı köpekle birlikte.⁹⁵
Ama kılavuzluk yapmalı ölüler bana;
deniz mağaraları gibi ya da bardaktaki su gibi
suskun zambaklardır onları konuşturmayan.
Ve dostlar Kırki'nin sarayında kalırlar;⁹⁶
sevgili Elpinor! Zavallı, budala Elpinor!
Yoksa görmüyor musun onları?
"İmdat!" istiyorlar
kapkara doruğunda Psara'nın.⁹⁷

Transvaal, 14 Ocak 1942

Circirböceği doldu ev
düzensiz saatler gibi çalıyorlar
soluk soluğa. Böyle vuruyor
içinde yaşadığımız yıllar da
susarken doğrular
söyleyecek bir şeyleri yokmuşçasına.

Bir zamanlar Pilyo'da duymuştum
gecenin içinde ağır ağır kazdıklarını
bir mağarayı. Ama şimdi
çevirdik artık yazgının yaprağını
ve tanıdık sizi, siz de tanıdınız bizi
en kuzeyde yaşayanlardan
gövdesi olup da aklı olmayan
ve canı yanınca bağıran
ekvator zencilerine kadar.

Benim de sizin de canımız yanıyor
ama ne çılglık çıkıyor ağzımızdan
ne de bir fısıltı, çünkü
acelesi var makinenin
dehşet ve horgörüde
ölümde ve yaşamda.
Circirböceği doldu ev.

Pretorya, 16 Ocak 1942

Nani Panayatopulos'a

Nasıl ilerleyeceğimizi hesaplamalıyız yine de.
Yetmez duyumsamak, düşünmek, devinmek de yetmez,
ne de canımı tehlikeye atmak eski mazgallar önünde
kızgın yağ ve erimiş kurşun
duvarları oyarak akarken.

Nereye ilerleyeceğimizi hesaplamalıyız yine de.
Acımızın, aç çocuklarımızın istediği gibi değil
ne karşı kıyıdaki dostların davet uçurumu gibi
ne de bir derme çatma hastanenin mürekkep rengi
kandilinin fışıldadığı gibi,
ya da öğleyin ameliyat olmuş delikanlının başucundaki ilaç parlıtısı;
ama bir başka türlü
bir zamanlar Tanrı, sonra yol, bağışçı ve yargıcı ve delta olan,
eski bilgelerin bize öğrettiği gibi hiçbir zaman aynı olmayan,
ama gene de hep aynı gövde, aynı yatak
aynı im
aynı yön olarak kalan
şu Afrika'nın göbeğindeki kapalı göllerden çıkan
upuzun ırmak gibi, demek istiyorum belki.

Tek istediğim yalın konuşmak, yalnızca bu bağışlansın bana.
Çünkü öylesine müzik yükledik ki ağır ağır batmakta artık şarkımız
ve öylesine süsledik ki sanatımızı yüzünü aşındırdı yaldızlar
ve şimdi tam zamanı şimdi söyleyeceklerimizi söylemenin,
çünkü yarın yelken açacak ruhumuz.

İnsana özgü acı, ama salt acı çekmek için gelmedik dünyaya;
işte bu yüzden son günlerde durmadan düşünüyorum büyük ırmağı,
çahlarm ve otlarm arasında ilerleyen bu anlamı,
otlayan ve su içen hayvanların, eken ve biçen insanların arasında,
büyük mezarların ve ölülerin küçük evleri arasında ilerleyen bu anlamı.
Kendi yatağında ilerleyen ve insanların kanından
pek farklı olmayan bu ırmak,
yürelerinde korku duymaksızın, ne de o küçük ve
dahası büyük şeyler için duyulan o gündelik ürperti olmadan
yolunu yıldızlarla bulmaya alışmış gezginler gibi
hep ileriye bakan insanların gözlerinde de farklı olmayan;
ve geçen gün kafesli pencerenin arkasından uyuklayan
Arap evinin kapalı bahçesine,
biçim değiştiren, küçülen ve büyüyen serin bahçeye bakan
bizler gibi değil;
baktıkça biz de değişiyorduk tutkumuzun ve yüreğimizin biçimini,
öğlenin doruğunda, bizi yanıltan, bizi yoğuran bir dünyanın sabırlı
hamuru olan bizler,
bir zamanlar doğru olan ve sonra küle dönüşüp kumlara gömülen,
arkasında çok güzel bir hurmanın o dile gelmez,
o başdöndürücü salmışını bırakan
bir yaşamın süslü ağlarına yakalanmış olan bizler,
baktıkça biz de değiştiriyorduk tutkumuzun
ve yüreğimizin biçimini.

Kahire, 20 Haziran 1942

*Bazen söylenceî yörelerde yapılan küçük kiliselerle,
burayla ilgili olarak İngilizce İncil'den aktarılmış bir yazı
görürsün ve altında şu sözler vardır: THIS IS THE PLACE
GENTLEMEN.*

(S.T.'nin Kudüs'ten yazdığı mektup.)

Kudüs, yönetimsiz kent
Kudüs, göçmenler kenti.

Yolun asfaltında sürüklenen
bir sürü kara yaprak görürsün
bazen öğle vakti.
Göçebe kuşlar geçer güneşin altından
ama kaldıramazsın başını.

Kudüs, yönetimsiz kent!

Babil'in bilinmeyen dilleri,
sandallarını bağlarken balıkçılar dalgakırana
güzün heceleyle heceleyle öğrendiğin
Azizlerin Hayatı'yla, İlahiler Kitabı'yla,
dilbilgisiyle ilgisi olmayan diller,
çatlak dudaklara bir izmarit gibi yapışmış
bilinmeyen diller.

Kudüs, yönetimsiz kent!

Ama hep aynı sözü tekrarlar gözleri,
insana dönüşen sözü değil —Tanrım bağışla beni—
yeni yerler görmek için yapılan gezileri değil
ama bebeklerin anababalarının pisliği ve günahlarıyla beslendiği,
yetişkinlerin, yaralı bir deve gibi geride kalan gövde ile
ruhum tükenmez cesaretinin —öyle derler arasında—
giderek büyüyen uçurumu duyumsadıkları
kaçışın karanlık trenini.
Bir de gemiler var,
bir akşam dokunmak için
usulca dipteki yosunlara
mumyalanmış metropolitler gibi
ambarlarında ayakta yolculuk ettikleri gemiler var onların.

Kudüs, yönetimsiz kent!

Bir kırmızı kayak
getirip üç keşiş
bağladılar
Erden ırmağı kıyısına.
Aynaroz'dan üç keşiş
üç ay yol alıp
bağladılar bir dala
göçmenin adağını
Erden kıyısında.
Üç ay aç kaldılar
üç ay susuz kaldılar
üç ay uykusuz
Aynaroz'dan geldiler
Selanik'ten geldiler
bu üç keşiş, bu üç köle.

Lut Denizi gibiyiz hepimiz
Ege'nin yüreğinin bunca kulaç altında
benimle gel manzarayı göstereyim sana.

Balık yok
yosun yok
denizkeşanesi yok
Lut Denizi'nde
hayat yok.
Acıkmak için
midesi olan
acı duymak için
sinirleri olan
canlı yok.

THIS IS THE PLACE, GENTLEMEN!

Ölüdeniz'de
kimsenin işi değil
horgörü
ne de kimsenin umurunda.
Yürek ve düşünce
pıhtılaşır
acı tuzda,
kavuşurlar
deniz dünyasına.

THIS IS THE PLACE, GENTLEMEN!

Lut Denizi'nde
boş yere arama
dost ve düşman
karı ve çocuklar
ve akrabalar
boş yere arama!
Hepsi Gomora'da
dipte, en dipte
çok mutlu hepsi
beklemedikleri için
hiçbir kitabı.

GENTLEMEN,
şimdi devam ediyoruz gezimize
Ege'nin yüzeyinin bunca kulaç altında.

Haziran, 1942

Nil, "Güvercinler Casinosu"

Nil'de yelkenler,
sessizce eksik olanı arayan
tek kanatlı ötmeyen kuşlar
bir genç mermer gövde peşinde
yok gökyüzünü dolaşan;
bir görünmez mürekkeple
bir umutsuzluk çılgılığı yazarak mavinin üzerine.

Borozanlar, tramvaylar, küfürler, fren sesleri
usunu kloroforma boğarlar sayı saydıkça
dayanabildiğin kadar ve sonra yitersin
uyku dehlizlerinde ve cerrahın insafında.

Dikkatli yürüyor yollarda, düşmesin diye
kaygısız bir Arap'ın ya da göçmen politikacıların
attığı kavun kabuğuna basıp kayarak,
dikkatle izliyor durumu ötekiler:
Basacak mı yoksa basmayacak mı?
Papatya falına bakar gibi;

devam ediyor yoluna
kocaman bir işe yaramaz anahtar demetini sallayarak;
Yunan Kıyı Denizyolları'nın solmuş reklamlarını
anımsatıyor kuru mavi,
sevgili yüzlerin üzerine sürgülenen pencereleri
ya da o azıcık temiz suyu bir çınarın kökündeki.

Yoluna devam edip işe gidiyor
paçalarını parçalarken
soyarken onu bir köpek.
Yoluna devam ediyor, tökezleyerek,
parmakla gösteriyorlar onu,
çevresinde yoğun bir yel
süprüntü ve gübre savuruyor, pis koku ve iftira.

Kahire — Saria Emad-el-Din
24 Haziran 1943

Tiyatrolar kuruyor, dağıtıyoruz sonra
nerede dursak, nerede olsak
tiyatrolar kuruyor, dekorlar yapıyoruz
ama yazgımız kazanıyor hep sonunda

onları da bizleri de savuruyor
oyuncuları ve yönetmenleri
suflörü ve çalgıcıları fırlatıp
atıyor azgın rüzgârların kucığına.

Vücutlar, abalar, tahtalar, makyaj,
ritimler, duygular, peçeler, mücevherler,
maskeler, günbatımları, hıçkırıklar, haykırımlar
hayret sesleri ve gündoğuşları

bizlerle birlikte karmakarış bırakılmışlar
(nereye gidiyoruz, nereye gidiyoruz, böyle?)
tenimizin üzerinde çıplak sinirlerimiz
yabaneşeginin ya da zebranın çeşitleri gibi

çıplak ve sergilenmiş, kavurucu kuru sıcakta
(ne zaman doğurdular, ne zaman gömdüler bizi)
ve telleri gibi gerilmişler
durmadan vızıldayan bir lirin. Bak

gör yüreklerimizi de; sürükleniyor
bir sünger yollarda ve pazar yerinde
kanımı ve safrasımı emiyor
hırsızın ve valinin...

Ortadoğu, Ağustos 1943

Kemikler arasında
bir müzik:
Aşar kumu
aşar denizi.
Kemikler arasında
kaval sesi
uzaktaki davulun sesi
ve bir ince zil çingirtısı
geçer kurak ovaları
geçer yunuslu denizi.
Hey yüksek dağlar, duymuyor musunuz bizi?
İmdat! İmdat!
Yüce dağlar, eriyeceğiz
biz ölümler arasında ölümler.

Kahire, Ağustos 1943

Azdır sevmiş olduğum mehtaplı geceler.
Daha açık seçik okuyabilirsin
sona eren günün yorgunluğunun elverdiği ölçüde
heceleye heceleye içinde bir başka anlam
ve başka umutlar keşfettiğin yıldızlar alfabesini.
Şimdi işsiz oturmuş hesaplarken¹⁰⁰
görüyorum ki çok az mehtap kalmış aklımda;
Yaslı Meryem Ana renginde adalar, son dördünde, geç saatte,
ya da bazen kuzey kentlerinde
coşkun yollara, ırmaklara ve insan bedenine
ağır bir uyuşukluk bırakan ay ışığı.
Ama dün gece burada
ufukta dönüş saatini gözlediğimiz
bu son iskelede
tıpkı eski bir borç gibi, yıllarca bir cimrinin
kasasında bir köşede kalmış para gibi
nasıl ödeme saati gelir de sonunda
duyulursa para sesi masada,
bu Etrüsk köyünde, Salerno denizinin gerisinde,
dönüş limanlarının arkasında
bir sonbahar borasının ucunda
bulutların arasından belirdi ay ve evler
mine gibi parıltadı karşı yamaçta.
“Amica silentia lunae.”¹⁰¹

Bu da bir çağrışım, bir yolu
güçlkle itiraf ettiğin şeylerden konuşmanın;
açılır gibi gizlice kaçıp gelmiş
evden ve dostlardan
haberler getirmiş bir dost:
Elini çabuk tutup değıştirmeden onu gurbet
yüreğini ona açmaya can atar insan.
Arabistan'dan Mısır'dan, Filistin'den, Suriye'den geliyoruz;
bir kandil gibi sönen
küçük Kommagene Krallığı
geliyor sık sık aklımıza
ve binlerce yıl yaşadıktan sonra
mandalara otlak olan
şekerkamışı ve mısır tarlaları olan büyük kentler.
Çölün kumlarından, Proteus'un denizlerinden geliyoruz¹⁰²
kamusal günahların duygusuzlaştırdığı ruhlar,
hepsi makam sahibi, kafesinde kuş gibi,
yaralarımızı azdırıyor
bu çukurda yağmurlu sonbahar,
ya da başka bir deyişle ceza ve alınyazısı
ya da kötü alışkanlıklar kısaca, yalan ve sahtekârlık¹⁰³
ya da başkalarının kanından yararlanan bencillik.
İnsan kolayca bozulur savaşta;
zayıftır insan, bir tutam ot,
bir ak göğüs arzulayan dudaklar ve parmaklar
günün yangınında kısılan gözler
ve yorgun bile olsalar
kârim en küçük çağrısına koşmaya hazır bacaklar.

Zayıftır insan, ot gibi susamış,
doymazdır ot gibi, kökleri sinirleridir, dallanırlar,
ve gelince hasat zamanı
başka tarlalarda ıslık çalsın ister oraklar
hasat zamanı gelince
kötü ruhları kovmak için bağırsır kimileri
kimileri debelenir mal mülkte, söylev çeker kimileri.
Ama neye yarar cin koymalar, zenginlikler ve nutuklar
uzaktayken yaşayanlar?
Yoksa başka bir şey mi insan?
Yaşamı ileten şey olmasın sakın?
Ekme zamanı, biçme zamanı.¹⁰⁴

Dostum, “Hep aynı şeyler, tekrarlayan şeyler” diyeceksin bana.
Ama hele bir değiştirmeye kalkış bakalım
göçmenin düşüncesini, ihşanın düşüncesini,
kendisi mala dönüşen insanın düşüncesini,
hele bir değiştirmeye kalkış bakalım, değiştiremezsin.
Belki de yamyamlar kralı kalmak isterdi burada
kimsenin istemediği güçleri saçıp savurarak
zambak tarlalarında gezinmek için
dans ederken korkunç maskeli saraylılar
dümbelek dinlemek isterdi belki bambu ağacı altında.
Ama çam ağacı gibi kesip yaktıkları ülke
aklından çıkmayan, susuz, camları kırık vagonlarda
geceler boyu gördüğün

---

ya da yanan ve istatistiklere göre batacak olan gemide gördüğün ülke,
kök saldı beynimizde, değişmez artık bütün bunlar,
toprakta kök salıp boy veren
yükselip büyüyen ve fersahlarca alan kaplayan
dallarını balta girmemiş ormanlara fırlatan
ağaçlar benzeri hayaller ekti bütün bunlar;
öldürülmüş dostların balta girmemiş ormanı usumuz,
efsanelerle, mesellerle konuşuyorsam sana
daha tatlı dinlendikleri içindir. Ve korku,
canlıdır çünkü söz edilmez korkudan,
çünkü dilsizdir ve ilerler.
Gün boyu damlar, uykuda damlar¹⁰⁵
damla damla
belleği yaralayan acı.

Anlatmalıyım kahramanları, anlatmalıyım kahramanları:
Hastaneden açık yaralarla kaçan Mihalis
kahramanları anlatıyordu belki de, o gece
karartılmış kentte ayağım sürüye sürüye dolaşırken
o gece aramızda rasgele haykırıırken: “Karanlıkta yürüyoruz
ilerliyoruz karanlıkta...”
Karanlıkta ilerler kahramanlar.

Azdır sevdiğim mehtaplı geceler.

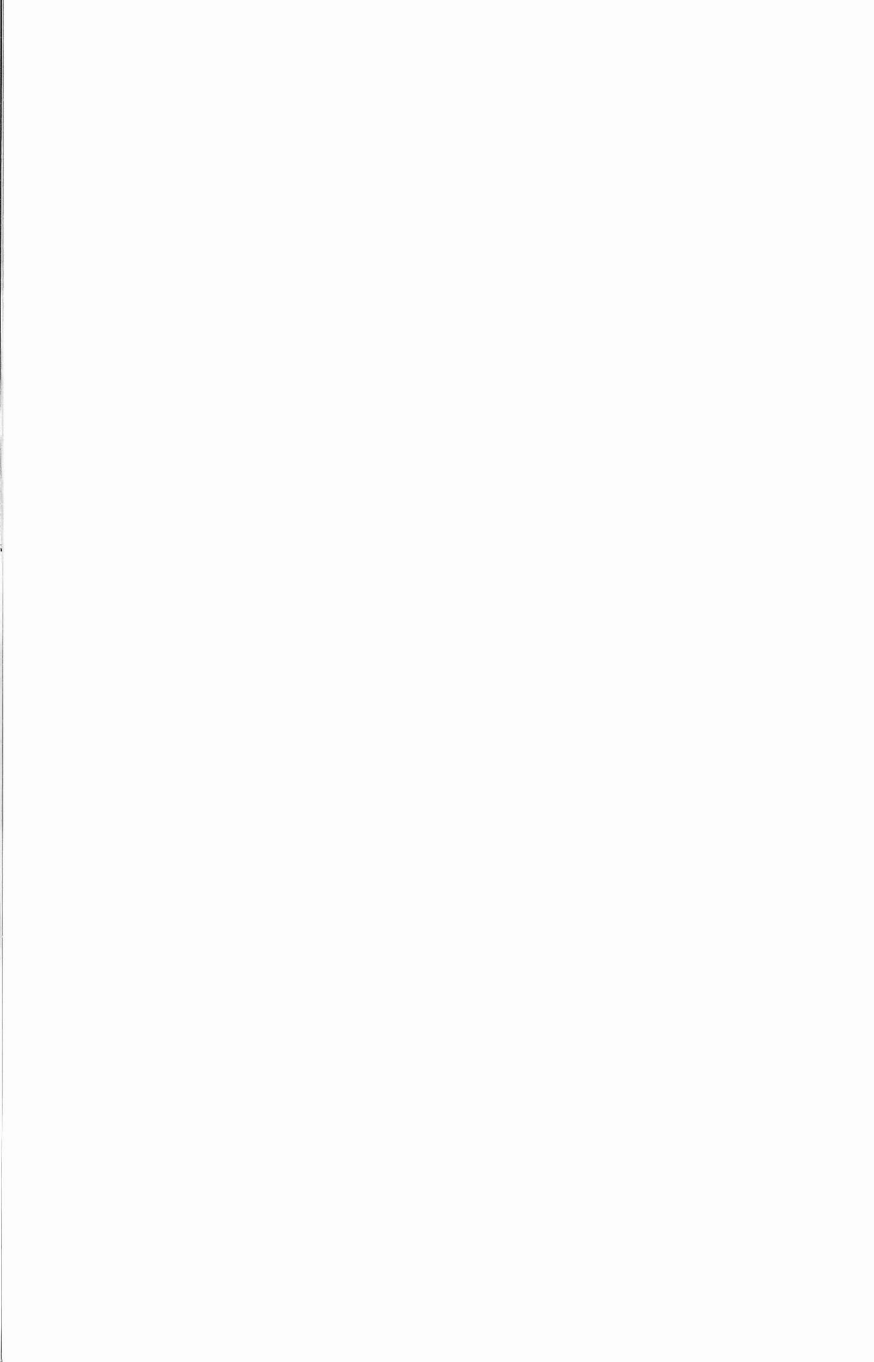
Cava dei Tirreni, 5 Ekim 1944

“ARDIÇ KUŞU”¹⁰⁶

Sen, kötü ruhun ve acı alınyazısının ömürsüz dölü, bilmen gereken şeyleri söylemem için niçin zorlarsın beni?

—SİLİNOS’tan MİDAS’a

Denize Yakın Ev

Elimden aldılar evlerimi. Mutsuz
yıllara rastladık; savaşlar, yıkımlar, gurbet;
avcı bulur bazen göçebe kuşları
bazen bulmaz; av boldu
benim zamanımda, çok kişiyi alıp götürdü saçmalar;
ötekiler durmadan döner ya da çıldırır sığınaklarda.

Bülbülden söz etme bana, ne de tarlakuşundan
ne de kuyruğuyla ışığa sayılar yazan
küçücük çobanaldataan kuşundan;
fazla bir şey bilmem ben evler hakkında
evlerin de bir ırkı olduğunu bilirim, hepsi o kadar.
Henüz yeniyken daha, günün saçlarıyla
oynayan küçük çocuklar gibi bahçelerde,
rengârenk pancurlar, parıltılı kapılar
işlerler günün üzerine.
Değişirler mimarın işi bitince,
büzülürler, ya da gülümserler, hatta inatlaşırlar
kalanlarla, ayrılıp gidenlerle
dönecek olanlarla, dünyanın uçsuz bucaksız
bir otele dönüştüğü bu zamanda.

Fazla bir şey bilmem evler hakkında,
sevinçlerini ve kederlerini anımsarım
bazen durduğum zaman;

bazen

denize yakın, bir tek demir karyolalı
çıplak odalarla —hiçbir şey yok bana ait—
bakarken akşamın örümceğine
gelmek için hazırlandığını düşünürüm birinin, süslerler onu
siyah-beyaz giysilerle, rengârenk mücevherlerle,
ve çevresinde alçak sesle konuşur
kır saçlı, koyu dantelli, saygıdeğer kadınlar,
hazırlandığını düşünürüm benimle vedalaşmaya gelmek için,
bir kadın düşünürüm çevik gözbebekli, geniş kuşaklı,
güney limanlarından dönen bir kadın,
İzmir, Rodos, Sirakuza, İskenderiye'den,
sıcak pancurlar gibi kapalı
altın yemişler ve otlar kokulu kentlerden
dönen bir kadın, çıkıyor merdiveni
basamakların altında uyuyanları görmeden.

Bilirsin, hemen inatlaşır evler, soyarsan onları.

HEDONİST ELPİNOR

Onu dün kapının önünde dururken gördüm
 penceremin altında;
 yedi sularydı, bir kadın vardı yanında.
 Sanki düşüp yıkılmadan önceki Elpinor,
 ama sarhoş değildi.
 Çok hızlı konuşuyordu. Kadınsa
 gramofonlara bakıyordu, dalgın;
 bazen bir şey söylemek için sözünü kesiyordu
 ve balık kızartılan yere bakıyordu
 sonra sabırsızca. Tıpkı bir kedi.
 Fısıldıyordu, sönmüş bir izmarit dudaklarında adam:

—“Ayrıca şunu da söyleyeyim. Ay ışığında,
 bazen yontular, canlı meyveler arasındaki
 bir kamyş gibi eğilirler - yontular;
 ve serin bir zakkum olur alev,
 insanı yakan alev, demek istiyorum...”

—“Işık bu... gecenin gölgeleri...”

—“Belki mavi nar, karanlık göğüs,
 ikiye yarılan gecedir, zamanı kesip
 seni yıldızlarla dolduran.

Ama bazen gene de

eğilir yontular, bölerek isteği
 bir şeftali gibi ikiye; ve alev
 bir öpücük, bir hıçkırık olur bende de,
 yelin alıp götürdüğü bir yaprak sonra,
 eğilirler, hafiflerler bir insan ağırlığına.
 Unutamazsın bunu.”

—“Yontular müzededir.”

—“Hayır, izliyorlar seni, nasıl görmezsin?
kırık kollarıyla, demek istiyorum,
görmediğim ama çok iyi bildiğin
o eski yüzleriyle.

Hani, nasıl

gençliğinin son demlerinde
güzel kalmış bir kadını seversin de
çırılçıplak kucaklarken onu gün ortasında
hep korkarsın kollarının arasında uyanan anılardan;
korkarsın hainlik eder de yöneltir diye seni öpüşün
şimdi unutulmuş olan başka yataklara
ama kolayca, çok kolayca hortlaklara dönüşebilecek
aynada görüntüler yaratabilecek yataklara:
Bir zamanlar yaşamış olan bedenleri
ve yaşadıkları bütün hazları.

Hani, nasıl

gurbetten dönersin de nicedir
kilitli eski bir sandığı açarsın
ve paçavralar bulursun orada
aynalara yansıyan ışıklık bayramlarda,
mutlu günlerde giydiğin giysilerden artakalan,
parıltıları kararmış şimdi,
bir genç yüzün yokluğunun
kokusu kalmış yalnızca.

Doğru, yıkıntı değil

yontular; sensin döküntü,
izliyorlar seni tuhaf bir saflıkla
evde, işyerinde, beylerin kabul salonlarında,
uykunun itiraf edilmez korkusunda,
söz ederler hiç olmasaydı dediğin ya da
ölümünden sonra gerçekleşmesini dilediğin olaylardan,
ama zor bu, çünkü...”

—“Yontular müzededir.

İyi geceler.”

—“...çünkü yıkıntı değil artık yontular,
biziz yıkıntı. Hafifçe iğilir yontular... İyi geceler.”
Ayrıldılar bundan sonra. Kutup Yıldızı’na
giden yokuşa saptı adam,
kadınsa dalganın radyo sesinde boğulduğu
ışıklı deniz kıyısına:

RADYO

—“Yelkenler oynadı rüzgârda
o günden yalnızca bu usta kalan.
Çam kokusu ve sessizlik
hemen kapatacak yarayı:
Çobanaldatan, pisibalgı, sinekyutan
ve gemicinin giderken açtıkları yara...
Ey dokunma duyusundan yoksun kadın
dinle cenaze törenini rüzgârın.

Boşaldı altın figi.
Paçavra gibi sarkıp kaldı güneş
durmadan öksüren
orta yaşlı bir kadının boynunda.
Gelip geçen yaz da avutmaz onu
omuzlarını, kalçalarını altınla kaplayan.
Hey gözlerini yitiren kadın
körün şarkısını dinle.

Karardı hava. Kapat camları;
kaval yap dünkü kamışları,
açma istedikleri kadar çalsınlar,
bağırırılar ama söyleyecek bir şeyleri yok.
Tavşankulaklarını, çam pürenlerini topla
kumdaki zambakları ve denizin manisalâlerini.
Usunu yitiren kadın,
dinle suyun cenaze törenini.

—Atına. Efkârı umumiye tarafından
endişe ile karşılanan
hadiseler inkişaf etmektedir. Muhterem
başvekil açıkladı. Artık vakit kalmadı...
—... tavşankulaklarını... çam pürenlerini topla
kumdaki zambakları... çam pürenlerini...
Hey... kadın...

... sayıca çok üstün.

Savaş...”

CAN BEZİRGÂNI

“ARDIÇ KUŞU”NUN ENKAZI

“Öğle güneşinin damarları tutuşturduğu saatlerde
bir zamanlar alnımı serinleten bu sopa
çiçek açacak yabancı ellerde. Al, senin olsun,
bak, limon ağacındadır...”

Duydum bu sesi

yıllarca önce batmış bir gemiyi
görmek için denize bakarken.
“Ardıç Kuşu”ydu adı, ufak bir enkaz; kırık
direkleri dalgalanıyordu dipte, dokunaçlar gibi
ya da düşlerin anısı gibi, işaret ederek geminin gövdesini,
suda kendinden geçmiş, ölmüş
bir deniz canavarının belirsiz ağzını. Büyük bir dinginlik vardı.

Başka sesler izledi onu, yavaş yavaş;
güneşin öteki, karanlık yüzünden gelen
ince ve susamış fısıltılar
bir damla kan içmek istercesine.
Tamdık sesleri ama bilemedim hangisi hangisi.
Ve yaşlı adamın sesi geldi daha sonra,
onu derinden duydum düşerken günün yüreğine,
sakin, sanki devinimsiz:
“Beni zehir içmeye mahkûm ederseniz eğer, sağolun derim.
Benim de yaşam olacak sizin yasanız. Nasıl dolaşırım
yabancı diyarlarda ben yuvarlak taş?
Ölsem daha iyi, hangi seçim daha iyi onu Tanrı bilir.

Güneşe katlanamayan güneş ülkeleri,
insana katlanamayan insan ülkeleri.

İŞİK

Yıllar geçtikçe
çoğalır seni mahkûm eden yargıçlar;
yıllar geçtikçe ve azalan sesle konuştukça sen
başka gözle görürsün güneşi.
Biliyorsun artık aldatıyordu seni kalmış olanlar;
bedenin sayıklamaları,
çıplaklıkla sona eren güzel dans.
Hani, geceleyin saparken bir ıssız yola
bir hayvanın parıldayan gözlerini görürsün ya ansızın,
—başka yere çevrilen gözler o anda, işte böyle duyumsarsın
kendi gözlerini;
güneşe bakar sonra yitersin karanlığın içinde.
Bir mermerdir gün ışığında
parmaklarının dokunuşuyla dağlar gibi kıvrılan
o Dor giysisi,
ama karanlıktadır başı.
Yaylarını almak için güreş alanını terkedenleri de görürsün
ve yenmek istenciyle dolu maratonecuyu vuranları;
—Ama o kana bulanmış pisti gördü
ay gibi boşaldığını dünyanın
ve solduğunu utku bahçelerinin ;
güneşte görürsün onları, güneşin arkasında.
Ve civadranın tepesinden denize atlayan çocuklar
iplik eğiren kirmenler gibi düşerler hâlâ
dişler arasında para, hâlâ yüzen,
altın iğneleriyle dikerken güneş
yelkenleri, ıslak tahtaları, renklerini açık denizin;
Ve inmekte hâlâ
dipteki taşlara doğru
beyaz testiler yanlamasına.

Işık, melekçe ve kara,
dalğışların gülüşü denizin yollarında
gözyaşlarıyla yıkanmış gülüş,
görünmeyen tarlaları geçerken
sana bakar yaşlı yakarıcı,
seni görür
Eteokles ile Polinikes'i doğuran kanma
yansıyan seni görür.
Melekçe ve kara gün;
hapisteki adamı zehirleyen kadının buruk tadı
damlalarla süslü bir körpe dal gibi çıkaverir dalgalardan.
Şarkı söyle, küçük Antigone, şarkı söyle...
geçmişten değil sevdalardan söz ediyorum sana;
karanlık kız
süsle saçlarını güneşin dikenleriyle.
Battu artık Akrep Burcu'nun yüreği
çıkıp gitti insanın içindeki zorba
ve bütün kızları denizin, Nereidler, Greeler,
parıltısına koşuyorlar derinlerden yükselen tanrıçam;
hiç sevmemiş olan sevecek
ışıkta.

Ve sen

açık pencerelerle dolu kocaman bir evdesin,
odadan odaya koşar
ilkin nereye bakacağını bilemezsin.
Çünkü yitecek hepsi
çam ağaçları, dağların yansıması ve kuşların cıvıltısı.
Boşalacak deniz, bu parçalanmış cam, Kuzey'den Güney'e,
birden susuvermesi gibi bütün ağustosböceklerinin,
boşaltacak gözlerin gün ışığını.

Poros adası, "Galini", 31 Ekim 1946

SEYİR DEFTERİ III¹⁰⁷

---

*Kıbrıs halkına
Anı ve sevgi*

... buyurduğu Kıbrıs'a...

“Ve gün ışığını görüyorsun”, eskilerin dediği gibi.
Bunca yıl gördüğünü sanırdın oysa
dağlarla denizin arasında yürütürken
ve rastlarken tepeden tırnağa zırhlar içinde insanlara;
tuhaftır, yalnızca seslerini gördüğümü farketmemişim.
Kandı onları konuşmaya zorlayan, koçtu,
kesip ayaklarına serdiğim;
ama ışık değildi bu kırmızı halı.
Dokunarak duyumsamalıydım bana söyledikleri her şeyi:
Geceleyin kovalanıp bir ağla saklandığımız gibi
ya da boğucu kokularla dolu bir odada
iri memeli bir kadın vücuduna ulaşabilmişiz gibi sonunda;
kürk ve ipek, her söyledikleri bana.

Gariptir, görüyorum burada onu, güneşin ışığını,
içinde her şeyin balıklar gibi çırpındığı
büyük bir meleşin
balıkçıların ağında çektiği o altın ağı.

Uyuyorum ve sabahlıyor yŭređim;
gŭkteki yıldızlara, dŭmene bakıyor
ve dŭmende iek açan suya.

Ressam Diyamandi'ye

Hep oradaydı küçük baykuş
Aya Mama'nın çatısına tünemiş durumda
güneşin balma körü körüne teslim olmuş
burada ya da başka bir yerde, şimdi, geçmişte:
Tam böyle bir düzünle rakediyordu güz.
Göğü açıp seriyordu melekler
ve bir köşesinde damın
aylakça bakınıyordu çatık kaşlı bir yüz.

Derken, keşiş geliverdi: Başlık, kısa cübbe, meşin kemer
ve süslemeye koyuldu kabağı.¹⁰⁹
Boyundan başladı: Hurma ağaçları, pullar, yüzükler,
sonra tutarak yuvarlak karnı
yerleştirdi kurnaz köylüyü, düzenbaz tüccarı,
sahtekâr değirmenciği ve iftiracıyı;
yerleştirdi çocuk düşmanını ve pişman rahibeyi;
ve neredeyse gizlercesine bir kıyıya uyumayan solucanı.

Güzeldi bütün bunlar, bir gezinti.
Ama neden uyandırmak istedin
kestane ağacının gölgesinde
yarısı toprakta, yarısı suda uyuklayan
o kuyu dolabını?
Bak, nasıl inledi! Ve neden
"Yurdumuzun sesidir" dedin, tahtanın
eski tellerinden çıkan o haykırışa?

Kollarda, bacaklarda yağ
belki de kekre bir koku
küçük kilisenin
yağ cenderesi gibi
dönmeyen taşın
kaba hava deliklerindeki gibi.

İp çelenkli
saçlarda yağ,
ve zengin yoksul
başka kokular
ve parmaklarıyla küçük göğüsler
sunan yontucular.

Güneşte yağ;
yapraklar ürktü
durunca yabancı
ve ağırlaştı sessizlik
dizler arasında.
Düştü paralar:
“Tanrıça adına sesleniyorum sana...”

Omuzlarda yağ
bükülen belde
külrengi benekli çimende
ve güneşte bu yara
çan çalarken ikinci vakti
kilise bahçesinde
bir sakatla konuşurken ben.

*“TEVKROS: ... Apollon’un yaşamamı ve ada ülkemin
anusına kente Salamin adını vermemi buyurduğu
Kıbrıs’a.*

.....
HELEN: Truva’ya hiç gitmedim, bir görüntüydü.

.....
*HABERCI: Ne? Yani bir bulut için miydi bunca
acı yalnızca?*

EURIPIDES, “HELEN”¹¹¹

“Bülbüller uyutmuyor seni Platres’te.”¹¹²

Yaprakların solumasında utangaç bülbül!
Geriye dönemeyeceklerini bilenlerin
ayrı düşmüş gövdelerine ve ruhlarına
ormanların çınlayan serinliğini bağışlayan bülbül!
Belleğin gecesinde ayak seslerini, elin işaretlerini—
öpüşleri diyemiyorum —el yordamıyla arayan kör ses,
ve öfkeli köle kadının acı ürperişini.

“Bülbüller uyutmuyor seni Platres’te.”

Neden Platres? Bilen var mı bu adayı?
Bilinmez adları duya duya geçti yaşamımı:
Yeni ülkeler, yeni çılgınlıkları tanrıların
ya da insanların;
bir Aias’ın son kılıcı ile
bir başka Salamis arasında
dalgalanan yazgım beni buraya getirdi, bu kıyıya.

Afrodit

gibi denizden çıktı ay,

Yay Burcu'nun yıldızlarının ışıklarını kesti, ve

Akrep Burcu'nun yüreğine yöneliyor şimdi, değişiyor her şey.

Nerede gerçek?

Ben de okuydum savaşta,

hedefi vuramayan bir insanın yazgısı yazgım.

Ozan bülbül

böyle bir gece, Proteus'un deniz kıyısında,

Ispartalı köle kızlar duyup seni ağıtlarına başladılar

ve aralarında kim inanır Helen vardı!

o, yıllar boyu Skamandros kıyılarında aradığımız kadın¹¹³

oradaydı, çölün sınırında,

dokundum ona, anlattı:

"Yalan, doğru değil!" diye haykırıyordu,

"Hiç binmedim mavi pruvallı tekneye

hiç ayak basmadım yiğit Truva toprağına."

Geniş göğüs bağıyla, saçlarında güneş, ve bu endam

her yanda gölgeler, gülümsemeler

omuzlarda, dizlerde, kalçalarda;

canlı ten ve gözler

büyük gözkapaklı,

oradaydı o, bir Deltanın kıyısında.

Ya Truva'da?

Hiçbir şey Truva'da —bir hayalet.

Böyle buyurdu tanrılar.

Ve bir canlıyla yatarmış gibi bir gölgeyle yatarı Paris;

Ve biz, tam on yıl, Helen uğruna boğazladık birbirimizi.

Büyük bir acı çöktü Yunan ülkesine.
Nice insan atılmış
denizin ağzına, yerin ağzına;¹¹¹
nice ruh
buğday gibi değirmen taşları arasında.
Ve kanlı çamur akan ırmaklar yükseliyordu
bir bez hışırtısı, bir bulut parçası için
bir kelebek süzülüştü, bir kuğu tüyü için.
Demek ki kardeşim?

Bülbül, bülbül, bülbül,
nedir Tanrı? Nedir Tanrı olmamak?
ve nedir ikisinin ortasında olmak?

“Bülbüller uyutmuyor seni Platres’te.”

Gözleri yaşlı kuş,
denizin öptüğü,
bana yurdumu anımsatmakla yükümlü Kıbrıs’a
böyle geldim, bu masalla, tek başıma,
eğer bu gerçekten masalsa
eğer gerçekse
tanrıların eski oyununa gelmeyecekleri insanların;
eğer gerçekse

yıllarca sonra bir başka Tevkros’un
ya da bir başka Aias’in, bir Priamos ya da bir başka Hekabe’nin
ya da adsız ama gene de
kelle kusan bir Skamandros’u görmüş birinin
alinyazısı olmayacaksa eğer
bir habercinin gelip de
yaşanan bunca acının, yok olan bunca hayatın
bir boş gömlek için, bir Helen uğruna
boş yere harcanmış olduğunu söylediğini duymak.

1156 Bahar¹¹⁵

Müzik için dizeler

Yaşlı akçaağacın altında
kuşlarla, dallarla
bizi umursamadan oynadı
çılgın rüzgâr.

Yolun açık olsun ey ruhun soluğu
bağrımızı, yüreğimizi açtık sana
geri gel, gel iç orada
isteğimizden dilediğin kadar.

Çıkıp gitti rüzgâr
yaşlı akçaağacın altından
poyrazın kalesine
ve bize dokunmadan.

Biberiyem ve kekiğim benim!
sıkıca sar göğsünü,
bir mahzen, bir in bul kendine
ve gizle ışığını.

Vaya'nın¹¹⁶ yeli değil bu
ne de Diriliş'in
ama ateşin ve dumanın yeli
tatsız-tuzsuz yaşamın yeli.

Kupkuru döndü rüzgâr
yaşlı akçaağacın altına
paranın pis kokusunu yayarak
sattı bizi birkaç altına.

*ve artık deniz yok*¹¹⁷

Ve ben ellerimde yalnızca bir kamış;
Issızdı gece, batmaktaydı ay
ve son yağmurla toprak burcu burcu kokmakta.
Fısıldadım: Belleğin neresine dokunsam bir sızı,
azıcık gökyüzü, ama deniz yok, arama,
gündüzün öldürdüklerini arabalarla boşaltıyorlar tepenin arkasında.

Dalgınca oynuyor parmaklarım
“Merhaba!” dediğim için bir çobanın verdiği kavalla
ötekiler umarsamıyor her türlü esenleşmeyi;
uyanıyorlar, traş oluyorlar, çalışmaya başlıyorlar sonra mezbahada,
ağaç budar ya da ameliyat yapar gibi, tekdüze, duygusuz;
acı Patroklos gibi ölü ve yanılan yok.¹¹⁸

Kavalla bir şey çalayım dedim ama utandım öteki dünyadan
beni gecenin ötesinden, ışığının içinden gören dünyadan:
Canlı bedenlerin, çıplak yüreklerin dokunduğu ışığının
ve Semneler’e özgü olduğu kadar¹¹⁹
insana, taş, suya ve ota vergi
ve gelmekte olan ölümün gözlerinin içine bakan hayvana özgü
aşkın argaçladığı ışığının içinden gören dünyadan.

Böylece ilerledim karanlık patikada
ve bahçeme saptım, kazdım toprağı ve gömdüm kamışı
ve yeniden fısıldadım; bir gün
gelecek Diriliş şafakla,
baharla parıldayan ağaçlar gibi kırmızı çiçekler açacak tan ağırtısı,
deniz gene olacak ve doğuracak Afrodit’i;
ölen tohumuz biz. Ve girdim boş evime.

... *Nicosia e Famagusta*
*per la lor bestia si lamenti e garra*¹²⁰
CENNET

... *zinanın şeytanı tüm dünyaya saldırdığı gibi,*
kralı da baştan çıkardı ve iyi kral günaha girdi...

MAHERA'NIN ANILARI¹²¹

Gerçeği yazmıştı Juan Vicconti.
Aracılara nasıl para yedirdi Kont Teruhas
nasıl bir arada yakalandılar kontla kraliçe,
olay nasıl gelişti, nasıl son buldu,
bunları konuşuyordu sokaklarda, alanlarda
tüm gençleri Lefkoşa'nın. Onun
Krala, Frengistan'a gönderdiği mahut mektubun
gerçek olduğunu biliyordu danışmanlar.

Ama şimdi

gelip toplanmışlardı, görüşlerini sunmak için
Kıbrıs ve Kudüs tacına;
şimdi yargılamakla görevliydi
Katalanlar'ın yüce soyundan gelen
Kraliçe Eleanora'yı;
ve bağışlamazdı Katalanlar,
ve olur da bizzat öç alırsa kral
işten bile değildi gelmeleri kuşanıp silâhlarını
ve toptan köklerini kazımaları, Katalanlar'ın.
Sorumluydular, büyüktü sorumlulukları,
kararlarına bağlıydı ülkenin geleceği.

Dürüst ve sadıktı şu Visconti
biliyorlardı bunu elbette; ama acele etmişti,
telaşlı ve kaba davranmıştı hiç düşünmeden.
Çok ters bir insandı kral –nasıl düşünmemişti
bunu Visconti – evet çok tersti
ve tutkusu büyük mü büyüktü Eleanora'ya.
Yanında taşırdı gezilerde karısının gömleğini
ve ona sarılarak yatardı geceleri;
bre Allah'tan korkmaz Visconti, nasıl yazarsın
böyle kuzunun koçun yanında yakalandığını,
bir soyluya böyle bir şey yapılır mı?
Aptallık etti. Anımsasaydı bari kralın da
arada kaçamaklar yaptığını; aşık görünürdü
ama iki de metresi vardı kapının arkasında.
Yer yerinden oynamıştı adada, bunlardan biri –
gebe olanı –Eleanora'nın buyruğuyla yakalanıp
karnının üzerinde ölçek ölçek buğday öğütüldüğü zaman.
Ve en kötüsü –almıyor bunu insanın aklı –
Oğlak Burcu'nda doğduğunu
bildiği halde herkes kralın,
ay Oğlak Burcu'ndayken
be aymaz adamı eline nasıl kalem alırsın?
Hem de neyi yazmak için?
Yok buynuzluymuş, yok koçmuş!
Kışkırtmaz kaderi akıllı insan.
Hayır, kimin haklı olduğunu
bulmak değil bizim görevimiz. Görevimiz
zararların en azını bulmak. Varsın
bir insan ölsün yazgısına uygun olarak
tehlikeye düşeceğine biz ve tüm ülke.

Bunları konuştular bütün gün
ve gittiler güneş batarken,
kralın cteğini pp Don Visconti'nin
bir aşağılık yalanı olduğunu söylediler.

Ve açlıktan öldü zindanda Don Visconti.
Ama dallanıyordu utancın tohumu
kralın yüzünde, yapmak istiyordu başkalarına
kendi başına gelenleri.
Tek bir kadın kurtulmadı onun zina tutkusundan;
hepsinin namusuna leke sürdü.
Korku ve kine boğuyordu tüm ülkeyi
korku ile kin iftleşip.

Böylece alınyazısı yol aldı “en az zarar”la
taa Ay Antonio sabahına kadar, bir arşamba günü,
şalyeler gelip metresinin kucağından kopatarak
lokma lokma doğradılar kralı.
Ve “En sonunda bir Türkopoli geldi¹²²
onu kanlar içinde buldu”
diye yazar tarihi, “Bıağıyla kesti
taşaklarını kamışıyla birlikte ve şöyle dedi:
Bunlar için verdin canını!”

Bu sonu seğti

Kral Pierre için zinanın şeytanı.

(Bir “idil” için taslak.)

*But I'm dying and done for
What on earth was all the fun for?
For God's sake keep that sunlight out of sight.*

JOHN BETJEMAN¹²³

Homer's world, not ours.
W.H. AUDEN¹²⁴

-
- Telgrafla çiçek yolladım ona.
    - Viski? Cin?
  - Gümüş evlenme yıldönümleri bugün.
    - Dikkat edin
    - eteğinize sığramasın köpek;
    - kirletecek; sahip çıkmıyorlar; şımarıyor.
  - Cin lütfen. Şimdi Kent'te yaşıyor. Hep kilisede anımsayacağım onu. Yağmur yağıyordu dışarı çıktığımızda; bir bando vardı karşı kaldırımında, herhalde Kurtuluş Ordusu.
  - Mayıs'tı, Genel Grev'in yılı.
  - Gazeteler bile çıkmıyordu.
    - Dağa bakın;
    - işte böyle tek renkli ve uysal oluyor güneş batınca.
    - Aziz İlarion Dağı. Tercih ederim ay ışığında.
  - Sönmüş bir fenerle dolaşan bir hayalet varmış yazdıklarına bakılırsa.
  - Aziz İlarion mu?

— Hayır, Kent'teki evinde.

— Buraya daha çok yakışır hortlak. Bazen — açıklamayacağım
bunu— daha sert olur anı
bu ışıktaki güneşin
kuruttuğu bir hamur...

— Yani nasıl hamur?

Benim de başım ağrıyor arada sırada.

— Tanıştınız mı ozanla?

Ozan ya da onun gibi bir şey, burada kalıyordu geçen ay.
Yazboz libido diyor duyguya;
çok ilginç, ne demek
istiyor acaba, kimse bilmiyor, edepsiz ve Yunan dostu.

— İçe dönük züppe.

— Bazen gülünç, şimdi kaplıcalarda.

— Duyduğuma göre İtalya'da.

— Evet, "spa"lı bir yer.

Erkeklik gücüne yararlı olduğunu söylüyor.

Horatios'u salık verdim Roma'da.

— Çok geveze, nasıl izin veriyorsunuz?

— Sahi, nasıl?

Belki bizim yaşımızda göz yumuyor insan

belki coşan benliğinden kaçma ihtiyacı

belki başka bir dünyadan göktaş gibi beni doğan bu ada.

— Melankolikleşiyorsunuz Margarita. Oysa her şey öyle güzel ki;
güneş, deniz, bitmeyen yaz...

– Ah, bu manzara,
soran, hep soru soran. Hiç dikkat
ettiniz mi, bazen nasıl gömer suratımızı ayna? Ve o hırsız
güneş nasıl alır makyajımızı her sabah? Yeğdir
güneşin ısı, güneş olmadan; soymayan
bir deniz arıyorum, sesi olmayan bir mavi,
şu terbiyesiz günlük sorgu olmadan.
Dinledirebilirdi beni düşün püsküllerinde sisin sessiz okşayışı:
Bizim değil, Homeros'undur bu dünya,
duyduğum en güzel söz burada.
Rahat dur Reks!

– Hayır, zahmet etmeyin lütfen,
biliyorum yolu. Kırk metre amerikan bezi almak istiyorum
bahçıvanımız Panayi için dükkânlar kapanmadan;
inanmazsınız, bu kadar gerekir diyor bir don için...
Bill'i hatırladım siz konuşurken, bir Cumartesi'di, Thames'da
sandalda... hep atkısına bakmıştım o öğle sonu.
Işık çalıyordu kürek çekerken: "Bir ukuleyle söyle ona."
Ne oldu acaba?...

– Harpte öldü Girit'te.

- Yakışıklıydı, çok yakışıklı... Salı günü gene beklerim.
Nasıl da sakın akardı Thames gölgeler içinde... Tatlı uykular.
- Yazık oldu, keşke yemeğe kalsaydınız.

*Dolgun göğüslü Afrodit'in ve Hermes'in
oğlu olarak tanırırsınız onu ilk görüşte.*

HrİSTODOROS'un "AÇIKLAMA"sından.¹²⁵

Bir genç satıcı geldi Sidon'dan
hiç korkmadan kızgın Poseidon'dan.

Zülüfleri karga rengi, kaftanı kırmızıydı,
omuzlarına bir altın iğneyle atılmıştı,

güzel kokuların, makyajın soluğunu alır bedeni.
Kıbrıs'a Magosa'nın deniz kapısından girdi

ve şimdi Lefkoşa'nın dar sokaklarında varıyor güneşin tadına.
Bir Türk kıızı bir avluda, ve sedef gibi parmağıyla

düzeltiltiği sarmaşık titreyip sarsıldı. Güneşin ırmağını
bir tanrısal korsan gibi gelip geçti satıcı,

"Mendilimde nar..." diye şarkı söyleyerek düş gibi fısıltıyla
vişne rengi dudakları Zeus'un sandallarını ararcasına.

Böylece gidip oturdu bir gotik yontunun yanına:
Marko'nun aslanı korku dolu bir bakışla

mıhlıyordu keçi ve ter kokan, uyuklayan çobanı. Yaslandı,
koynundan lüleci çamurundan bir yontu çıkartıp bakı:

Bir çıplak genç, kararsız, ırmağın yumuşak yatağında,
içbükey Hermes'le dışbükey Afrodit arasında.

(Mastro'ya mektup)

*Ve kraliçe, kocası kral Pierre'in Margarita adlı
şahane katırına bindi ve şahane katırın üzerine
bir kadın gibi bindi ve adı Pucurello olan seyisine
mahmuzları getirmesini ve işaret edince ayağını
atıp kendisini erkek gibi oturtmasını buyurdu.*

MAHERA'NIN ANILARI'ndan¹²⁶

Uyku tutmadığı bir gece Şam'da
hayaletini görür gibi oldum
Peygamberin soylu akrabası Hala Sultan'ın,
Nal sesleri duydum gümüş dinarlar benzeri
sonra gördüm onu, katırına binmiş soylu kadını
tuz tepelerini geçer gibiydi Larnaka yolunda,
murt taneleri çiğneyerek
bekliyordum serin dalların altında;
bir beyazlık içneliyordu gözlerimi
belki tuz, onun hayaleti belki. Ve derken
bir fısıltı çalılıkta:

“Burada

kaydı hayvanım, kırdı boynumu
bu taş
ve teslim ettim ruhumu utkuyla.
Allah'ın iradesiyle doluydum;
bir katır çekemez bu kadar yükü
unutma bunu ve hakkını ver ona.”

Bunları söyledi ve yitti. Ama
otlamakta hâlâ aklımda katırı,
cellatın Kuçoveni'de¹²⁷
haksız yere öldürdüğü o iki kardeşi
küfelerinden indirirlerken
yüreği duruveren öteki katır gibi.

Ama en yücesi, nasıl desem?... Kalelerden
daha aşağılarda yaşamış olanlar
öteki zamanın toprağı gibi unutuldular,
o ise ünün kanatlarımda hâlâ yol almakta
Kraliçe Eleanora'nın şöhretli hayvanı.
Karnına dayalı mahmuzlar
eyerinde doymak bilmez kalçalar
bingıldayan memeler, tırıs kalktığında;
Memeler, narlar gibi cinayet dolu.
Ve Napolililer, Cenevizliler ve Lombardiyahlar
öldürülen kralın kanlı gömleğini
getirip gümüş tepsi içinde
kralın masasına
yok edince aşağılık kardeşi Jean'ı
düşünürüm nasıl da kişnemişti o gece
ırkının vurdumduymazlığından uzak,
köpeğin uluması gibi,
süslerle bezenmiş, sağrısı altınla süslü,
Margarita adlı katır, ahırda.

Meyvelerin ve yaprakların düşüne götürürdü onu uyku;
uyanıklığı bir dut tanesi bile dokundurmazdı ona.
Kol ve bacaklarını ikisi birlikte Bakkhalara dağıttılar.¹²⁹

... Kral İsaakios'u ise Markappos kalesine
hapsediyor. Kral Selaheddin'i karşı da, o
serseri, hiçbir şey yapmadı ve ancak şunu
yapabildi: Ülkeyi Latinler'e bin iki yüz
altına sattı. Onun için acı çoktu ve dayanılmazdı
duman, kuzeyden gelen...

NEOFİTOS ENCLİSTOS, "KIBRIS ÜLKESİ ÜZERİNE"

Kocaman mimari kütleler; Larion, Magosa, Bufavento:

Sahne dekoru hemen hemen.

Başka türlü düşünmeye alışmıştık "İsa Peygamber yener" sözünü,

gördüğümüz bu sözü, çingene çadırlarının ve kuru otların kemirdiği

Başkent surlarında,¹³¹

güçlü ama yenik düşmüş birininmiş gibi yerlere yuvarlanmış

kocaman kaleleri, bu atılmış zarlar.

Başka bir şeydi bizim için savaş İsa inancı için yapılnca,

"Savaşçımız Komutan"ın dizlerine oturmuş insanın ruhu için
savaşılınca,¹³²

Rumluk'un acısını gözüünün mozayığında taşıyanın dizlerine,
iyilik'le dengelenmiş o açık denizin acısını.

Varsın melodramı oynasınlar şimdi Lusignan haçlılarının
dekorunda

varsın boğulsunlar kuzeyden getirdikleri dumanla.

Birbirlerine yesinler bırak, rüzgârlarda dövünsünler yelken toplayan
kadırğa gibi.

Hoş geldiniz Kıbrıs'a efendiler. Keçiler ve maymunlar.¹³³

Englistra, 21 Kasım 1953

EFES

Bir mermere oturmuş konuşuyordu
antik bir kapı kalıntısını anımsatan;
sağda uçsuz bucaksız ve boş bir ova,
dağdan inen son gölgeler solda:
“Her yerededir şiir. Bazen
yolculuk eder sesin onun yanında
güneşin içinde bir alın yelkenliyle
tıpkı kısa bir süre yoldaşlık edip sonra kaybolan
yunus balığı gibi. Her yerededir şiir,
bir an martının kanadına dokunan
yelin kanatları gibi, yelin içinde.
Yaşantımız gibi hem aynı, hem farklı; nasıl ki
değişir ama gene de aynı kalır
yüzü soyunmuş bir kadının. Bilir bunu
sevmiş olan insan; yıpranır dünya
ötekilerin ışığında; ama aynı şeydir
Hades ile Dionisos, sen bunu anımsa.”¹³⁴
Dedi ve yöneldi şimdi çalıkların yuttuğu
o bir zamanların limanına giden
geniş yola. Nasıl da çıplaktı
akşam karanlığı
sanki hazırmuşçasına ölümüne bir hayvanın.

Anımsarım hâlâ,

İyonya kıyılarında dolaşırdı: Şimdi kuru taş üzerinde
yalnızca kertenkelenin süründüğü tiyatroların
boş deniz kabuklarında,
ve “Bir gün gene dolacak mı?” diye sordum ona
ve o yanıtladı: “Belki, ölümün saatinde.”
Ve sahneye koştu haykırarak:
“Bırakın duyayım kardeşimi!”
Ve sertti çevremizde sessizlik
bir çizik bırakmadan mavinin camında.

*... ve anakent
şimdi dertlerimizin kaynağı olan
Salamis...*

ESHILOS, "PERSLER"¹³⁵

Bazen öğle güneşi, bazen avuç dolusu ince yağmur
ve eski küp parçalarıyla dolu deniz kıyısı.
Önemsiz sütunlar; yıkık Ay Epifanios kilisesi yalnızca,
koyu rengiyle, sindirilmiş gücünü açmıyor
altın imparatorluğun.

Genç bedenler âşıklar geçtiler buradan;
yürek atışları, nar rengi deniz kabukları ve suyun
üzerinde korkusuzca koşan ayaklar
ve arzunun çiftleşmesi için açılmış kollar.
"Rab çok sular üstündedir"¹³⁶
burada bu geçitte.

O zaman ayak sesleri duydum çakılların üzerinde.
Göremedim kimseyi, gitmişlerdi o yana baktığımda.
Ama, orada, göğün damarlarında, denizin akışında
orada, hep orada, çakıl taşlarında kaldı
öküz yürüyüşü gibi ağır ses:

"Dünyayı omuzlayıp götürmeye kalksan
kulpu yok,
ve ne denli susarlarsa susasınlar
bir dirhem suyla deniz tatlılaşmaz.
Ve ruhları var
bilmedikleri bir topraktan yoğrulmuş olan
bu bedenlerin.

Alet topluyorlar ruhlarını değiştirmek için;
başaramayacaklar: Yalnızca kurtulacaklar onlardan
eğer bozulabilirse ruhlar.
Yakında yeşerecek başak
çok değil az kaldı
ve acının hamuru kabaracak
meydan okusun diye yıkım,
ve çok zaman istemiyor
cılgnlıkla dolmak için
boşalan hasta us,
işte bir ada...”

Öteki savaşın dostları
bu boş, bu bulutlu deniz kıyısında
gün döndükçe sizleri anarım
Savaşta ölenler ve savaştan yıllarca sonra ölenler
ya da, yıldızların altında korkunç yalnızlıkta,
üzerlerine düşen tüm yıkımın
büyük mavi gözlerini duyanlar;
ve hâttâ dua edenler
gemileri keserken yanan çelik:
“Yardım et Tanrım
anımsayalım bu cinayeti
bu yağmayı, yalamı, bencilliği,
kurumasını sevginin;
Tanrım, yardım et, söküp atalım bunları...”¹³⁶

– En iyisi unutmak şimdi bu çakılların üzerinde;
konuşmayalım;
kim değiştirebilir bunların tavrını, güçle?
Kim duyurabilir sesini?
Ayrı ayrı düş görür herkes ve duymaz ötekinin karabasanını.

– Evet; ama koşmakta haberci
ve ne kadar uzun olursa olsun yolu
duyuracak Salamina’nın korkunç haberini
Elispond’u zincire vurmak isteyenlere.¹³⁹

Tanrı’nın sesi sular üzerinde.
İşte bir ada.

Salamis, Kıbrıs, Kasım 1953

Yaşlandı Truva yangınıyla
Sicilya'nın taşocakları arasında.

Sevdi deniz kıyısındaki mağaraları ve deniz manzaralarını
Tanrıların bizi yaban hayvanı gibi yakaladıkları ağa
benzetti insan damarlarını:
Parçalamaya çalıştı bu ağı.
Huysuz bir insandı, dostu azdı;
zamanı gelince köpekler tarafından parçalandı.¹⁴⁰

Geniş ve düzdü ova; kazan kolların
iniş kalkışları görünüyordu uzaktan.
Gökte, bulutlar bir sürü kıvrım, ve arada sırada
bir altın ve külrengi boroza: Batan gün.
Yağmurun ince soluğu dolaşıyordu
azıcık otun ve dikenlerin üzerinde; yağmur yağmış olmalı
renkleri canlanan o uzak dağlarda.

Ve ben, çalışan insanlara doğru ilerledim,
hendeklerde elde kazma, erkek ve kadınlara.
Eski bir kentti: Kiklopların taşlaşmış kasları gibi
beliriyordu duvarlar, sokaklar ve evler,
harcanmış bir gücün anatomisi, gözleri önünde
arkeoloğun, narkozcunun ya da cerrahın.
Hortlaklar ve kumaşlar, lüks ve dudaklar, tükenmiş,
ve ardına kadar açık acının perdeleri
seriyordu gözlerimiz önüne çıplak ve duygusuz mezarı.

Ve gözlerimle izliyordum çalışan insanları.
Gergin omuzlar, sert ve hızlı bir düzenle
ölü toprağa vuran kollar:
Yazgının dişlisi geçiyordu sanki bu yıkıntıların üzerinden.

Birden, yürüyordum ama yürümüyordum artık;
Uçan kuşlara bakıyordum gökte ama donmuş gibiydiler uçuşlarında
gökteki boşluğa bakıyordum ama buğuluydu
çalışan bedenlere bakıyordum ama devinimsizdiler
ve aralarında yokuşu tırmanan ışığın yüzü.

Enseyeye dökölüyordu kara saçlar, kaşlar
kırlangıcın kanat çırpması, burun delikleri,
gururlu, dudakların üzerinde, ve bu el dalaşından
doğuyordu çıplak gövde; göğüsleri
Bakire'nin körpe göğüsleri;¹⁴²
bir raks, devinimsiz.

Ve çevremde gezdirdim gözlerimi:
Hamur yoğuruyordu kızlar ama hamura değmiyordu elleri
yün eğriyordu kadınlar ama dönmüyordu kirmenleri
su içiyordu koyunlar ama uyurmuş gibi duran
yeşil suların üzerine sarkıyordu dilleri,
ve borusu havada, ayakta duruyordu çiftçi.¹⁴³
Ve yeniden baktım yükselmekte olan bedene;
bir yığın insan toplanmıştı, kârınca gibi,
mızraklarla vuruyorlardı ona, ama yara almıyordu o.
Ay gibi parlıyordu karnı şimdi
ve bir dölyatağı olduğunu düşünüyordum gökyüzünün
önce doğuran ve onu geri alan dölyatağı, ana ve yavrusu.
Hâlâ mermerdendi ayakları
ve yittiler: Bir Yükseliş.¹⁴⁴

Dünya,
dönüyordu her zamanki durumunda, bizim dünyamız,
zamanlı ve mekânlı dünya.

Kaynamaya başladı
sakız ağacı kokuları belleğin eski yamaçlarından,
yapraklar arasında kucaklaşmalar, ıslak dudaklar,
ve birden kurudu herşey ovanın düzlüğünde
umutsuzluğun taşında, yıpranmış güçte
seyrek otlı, dikenli, boş ülkede
bir yılanın kaygısızca kaydığı yerde
ölmek için çok zaman harcanan yerde.

*Yüreğim nasıl da lirsiz söyler
kendi kendine, kimsenin öğretmediği
Erinîsler'in ağdını.
Ah! iyi yürekliliği yok oldu tatlı yurdumun.*

ESHILOS, "ACAMEMNON", 990.

"Kedi Burnu görünüyor" dedi kaptan
göstererek pusun içinde alçak kıyıyı,
bu ıssız sahili Noel arefesinde.
"... ve karayel yönünde, doğurdu Afrodit'i denizin dalgaları;
Rum taşı derler buraya.
Sekiz derece sola!"
Salome'nin gözlerine benzerdi geçen yıl yitirdiğim kedinin gözleri
ve nasıl ölümün gözlerinin içine bakardı Ramazan¹⁴⁵
günlerce Anadolu'nun karları içinde
donmuş güneşe
gözlerinin içine, günlerce, küçük ev tanrısı.
Durma yolcu.
Dümenci "Sekiz derece sola" diye mırıldandı.

... belki de denize açılmamış dostum
duraksıyor şimdi
tabloların arkasında bir pencere arayarak
ikona dolu evde.
Geminin çanı çaldı
yokolmuş bir kentin parası gibi
düşerek ve canlandırarak
sadakalarını eski zamanların.

“Tuhafl” dedi kaptan yeniden,
“Bu çan sesi —böyle bir günde—
anımsattı bana manastırın o eski çanını.
Öyküyü bir yarı deli, hayalpesert
bir keşiş anlatırdı:
“Büyük kuraklık sırasında
yağmur yağmamıştı tam kırk yıl
yok oluyordu tüm ada;
insanlar ölürken yılanlar doğuyordu.
Milyonlarcaydı yılan bu burunda
insan bacağı kadar kalmı
ve zehirli mi zehirli.
Ayo-Vasil keşişleri kalıyordu
Ay-Nikola manastırında o zamanlar,
ama ne tarlaya çıkabiliyorlardı
yılanlar yüzünden, ne de sürülerini otlatmaya;
besledikleri kediler kurtardı onları.
Çan sesiyle birlikte her sabah
toptan savaşa giderdi kediler.
Bütün gün döğüşürlerdi
akşamı tayını çalana dek.
Sonra yeniden çalardı çan
ve gece seferine çıkardı kediler.
Görmeye değerdı, dediklerine göre,
kini kör, kimi topal kedileri,
kulağı kesik, tüyleri yoluk, burunsuz.
Günde dört kez çalardı çan,
aylarca, yıllarca, uzun, çok uzun süre.
Korkunç inatlarıyla ve hep yaralar içinde
yok ettiler yılanları, ama kendileri de
yok oldu; dayanamadılar bunca zehire.

Batan bir gemi gibi tıpkı,
hiçbir şey kalmadı su yüzünde
ne bir miyavlama, ne de bir çan.
Tam yol, ileri!

Ne yapabilirdi zavallılar
savaşıp gece gündüz içmişlerdi
yılanların zehirli kanını.
Yüzyıllarca zehir; kuşaklarca zehir.”
“Tam yol ileri!” diye komutu tekrarladı
ilgisiz dümenci.

Çarşamba, 5 Şubat 1969

ÜÇ GİZLİ ŞİİR

1.

Paslı tenekeden yapraklar
sonu görmüş olan yoksul usa
o birkaç parlıtı.
Kışın kudurttuğu martıarla
savrulan yapraklar.

Kurtulan bir göğüs gibi
ağaca dönuştü oynayanlar:
Çıplak ağaç dolu kocaman bir orman.

2.

Yanıyor akyosunlar
derinlerden çıkan gözkapaksız Greeler¹¹⁶
bir zamanlar rakeden şekiller
mermerleşmiş yalınlar.
Kar altında dünya.

3.

Delirtmişti beni dostlar
teodolitler, sekstantlar, mıknatıslarla
ve nesneleri büyüten teleskoplarla
uzak kalsalardı keşke.
Nereye götürür bizi böylesi yollar?
Ama belki de sönmemiştir daha
o henüz başlamamış olan gün
derin bir geçitte gül gibi bir ateşle
ve hafif bir denizle Tanrı'nın ayaklarında.

4.

“Gerçekte ben bir ılık sorunuyum.”

Yıllar oldu sen bunu söyleyeli.

Ve şimdi bile yaslanırken

uykunun geniş omuzlarına

seni atarlarken hatta

uyuşmuş denizin bağrına

yıprandığı ve dayanamadığı

köşeleri yokluyorsun siyahın

mızrağı arıyorsun el yordamıyla

o belirlenmiş mızrağı kalbini delmek

ve onu açmak için ışığa.¹⁴⁷

5.

Hangi bulanık ırmak aldı bizi?
Diplerde kaldık.
Akar başımızın üstünden akıntı
büker suskun kamışları;

sesler
çocukların attığı çakıllar oldular
kestane ağacının altında.

6.

Hafif bir soluk, bir soluk daha,
bırakırken kitabı bir esinti
ve yırtarken geçmişin yararsız kâğıtlarını
ya da eğilirken, görmek için
kırdı kaygısız, emin, dörtnala koşan sentavrları¹⁴⁸
ya da atlamada ya da güreşte yarışan
bedenlerinin her çizdiği
terli körpe amazonları.

Diriliş'in esintileri bir şafak vakti,¹⁴⁹
o, güneşin doğduğunu sandığın.

7.

Alevle iyileşir alev
damlamasıyla değil anların,
bir parlamayla, birdenbire;
isteğin kavuşması gibi bir başka istekle
ve kenetlenip kalmaları gibi,
ya da orada
ortada bir yontu benzeri kalan
müziğin düzünü gibi

kımıldatılamaz.

Geçiş değil
yıldırımın dümen yöntemidir¹⁵⁰
bu soluk.

1.

Güneş, oynuyorsun benimle
oysa bir raks değil bu
kan hemen hemen
bunca çıplaklık
ya da yabaml bir orman;¹⁵¹
o halde—

2.

Çanlar duyuldu
ve geldi haberciler;
beklemiyordum onları
unutulmuştu sesleri bile;
geldiler, dinlenmiş, taptaze giyinmiş,
sepet sepet meyve taşıyarak.
Hayran kaldım ve fısıldadım:
“Severim anfitiyatroları.”
Bir anda doldu deniz kabuğu
ve ünlü bir cinayeti canlandırırçasına
sahnede ışıklar karardı.

3.

Sen ne arıyorsun? Yüzün çarpık.
Daha yeni kalkmıştın
donsun diye bırakıp çarşafıları
ve öç alan hamamları.
Damlalar akıyordu
omuzlarından ve karnından
ayakların yere basıyordu
biçilmiş ota, çıplak.
Onlar, üçü,
yüzleri gözüpek Hekate'nin.¹⁵²
Yanlarına almak istediler seni.
İki acıklı deniz kabuğu gözlerin
ve vişne rengi iki küçük çakıl
memelerinin uçlarında
sahne gereçleri, yanılmıyorsam.
Bağrışıyordu Hekate'nin yüzleri
sen toprağa kök salmış duruyordun;
bir selvi gibi.
Kınlarından sıyırdılar bıçakları
ve davrandılar sana vurmak için.
Ancak o zaman bağırдың:
“İsteyen gelip yatsın benimle,
ben deniz değil miyim?”

4.

Deniz; deniz nasıl değişti böyle?
Yıllarca oyalandım dağlarda
kör etti beni ateşböcekleri.
şimdi bekliyorum işte
bir insan, bir kalıntı, bir sal
yanaşır diye bu deniz kıyısında.

Ama yangılanır mı hiç deniz?
Bir yunus yarmıştı onu birinde
bir kez de
bir martı kanadının ucu.

Gene de hoştu, çocukken
içine atlayıp yüzdüğüm dalga
ve delikanlılığımda
ezgiler bulmak için
biçimler ararken çakıl taşlarında,
benimle şöyle konuştu Deniz İhtiyarı:¹⁵³
“Ben senin yurdunum;
belki hiç kimse değilim
ama istediğın her şey olabilirim.”

5.

Kim duydu gün ortasında
bıçağın bileytaşına sürtüldüğünü?
Gelen atlı da kim
çalıcırpı ve meşaleyle?
Herkes yıkayıp^{1,54}
serinletiyor ellerini.
Karnını kim değti
kadının, bebeğin ve evin?
Suçlu yok; duman yalnızca.
Kim gitti
nallar yankılanırken taşlarda?
Geçersiz kıldılar gözlerini; kör oldular.
Hiçbir şeye artık tanık yok.

6.

Ne zaman konuşacaksın gene?
Çocuklarıdır birçok insanın bizim sözlerimiz.
Ekilirler, doğarlar bebekler gibi
kök salarlar, beslenirler kanla.
Yelin kalıbına girerler
çam ağaçları gibi
ama gitmiştir yel, orada yoktur artık,
sözler de öyle
insanın biçimini korurlar
ve gitmiştir insan, yoktur artık orada.
Belki de konuşmak isterler
bunca çıplaklığın üzerine basmış olan yıldızlar:
Kuğu, Yay, Akrep Burcu
belki onlar.
Ama sen nerede olacaksın
buraya, bu tiyatroya ışık geldiği anda?

7.

Gene orada, karşı kıyıda
mağaranın kara bakışı altında
gözlerde güneşler, acı çekiyordum,
öteki çileyi ; aşkı
öteki şafağı ; varlığı
öteki doğumu ; dirilişi;
gene de, orada
her an yeniden oluyordun reçine gibi
sarkıt gibi, dikit gibi
kütlesele genleşmesinde zamanın.

2.

Düş görür herkes
ama itiraf etmez hiç kimse;
giderler ve yalnız sanırlar kendilerini.
Hep oradaydı
o büyük gül
başucunda, uykunun içinde, derin
senin ama tanınmadan.
Ama şimdi dudakların değince ancak
en dış yapraklara,
yoğun ağırlığını duydun içinde
zamanın ırmağına düşen, rakeden adamın
korkunç çarpışını suya.

Bu nefesin sana bağışladığı
soluğu saçıp savurma.

1.

Bir yanda en büyük güneş
ve öte yanda yeni ay
o göğüsler gibi uzak anılarda.
Aralarında yıldız dolu gecenin uçurumu
yaşamın tufanı.

Harmanyerinde atlar
dörtnala, ter içinde
serilmiş gövdelerin üzerinde.
Her şey oraya gidiyor
ve sana güzel görünen
bu kadın
bükülüyor bir an
dayanamıyor artık, çöküyor.
Her şeyi öğütüyor değirmen taşları,
yıldız üretiyor.

En uzun günün arefesi.

3.

Gene de bu uykuda
düşün kolayca soysuzlaşıp
karabasana dönüşmesi.
Dalğanın altında bir an parlayıp
dipteki çamura dalan balık gibi
ya da renk değiştiren bukalemun.
Çürümüş tutkuları satar
geneleve dönüşen kentte
pezevenkler ve fahişeler;
ineğin postunu giyinir
dalğanın getirdiği kız
kendisine atlasın diye genç boğa.
Kan damlayan yontuları
görürken ozan
pislik atar ona veletler.
Çıkmahsın bu uykudan
bu kırbaçlanmış deriden.

4.

Çılgın yelin burgacında
sağa sola yukarı aşağı
savruluyor çöpler.
Elden ayaktan kesiyor insanı
ince, öldürücü bir duman.
Bedeni hemen bırakmak
çabasında ruhlar,
susamışlar ama su bulamıyorlar;
şuraya buraya rasgele yapışırlar
ökse çubuğuna kuşlar;
boşuna çırpınırlar
kanatları kalkmaz olur sonunda.

Giderek kurumakta bu ülke
toprak testi gibi.

5.

Sarınmış uyutucu çarşaflarına dünya
sunacak başka bir şeyi yok,
bu sondan başka.

Sıcak gecede
Hekate'nin pörsük rahibesi
memeleri çıplak, yakarır
yüksek damda bir yapay dolunaya,
çocuk yaşıta iki köle kız
esneyerek karıştırırken bakır kaplarda
nefis kokulu iksirleri.
Yarın doyacak
güzel kokuları sevenler.

Bir trajedi oyuncusu gibi
tutkusu ve makyajı,
çoktan dökülmeye başladı alçısı.¹⁵⁶

6.

Defnelerin içinde
ak zakkumların arasında
dikenli kayada
ve ayaklarımızın altında
cam gibi deniz.
Çözülüp çıplak tenin üstünde
süzülürken gördüğün giysiyi anımsa
ayak bileklerinin yanına düşmüştü
cansız —
bu uyku da düşebilseydi böyle
ölülerin defneleri arasına.

7.

Küçük bahçede söğüt,
soluğu saatlerini sayar
gece gündüz;
gökyüzünün doldurduğu kum saati.
Kara ayak izlerini sürerler
ak duvarlara
ayın gücüyle yapraklar.
Sınırdaki birkaç çam ağacı
sonra mermerler ve kentin ışıkları
ve insanlar, yaratıldıkları gibi.
Ama öter karatavuk
gelince su içmeye
ve bazen de kumrunun sesi duyulur.

On adımlık küçük bahçede
görebilirsin güneşin ışığını,
konarken iki kırmızı karanfile
bir zeytin ve bir tutam hanımeline.

Kabullen olduğun gibi kendini.
Şiiri

derin çınarlara gönme
toprağıyla, kayanla besle onu.
Aynı yeri kaz
bulmak için daha fazlasını.

8.

Ak kâğıt sert bir ayna
ne isen yalnızca onu geri verir sana.

Seninle konuşur ak kâğıt,
senin sesinle,
beğendiğin sesle değil;
senin müziğin, senin yaşamındır
boşa harcamış olduğun bu hayat.
Yeniden kazanabilirsin eğer istersen onu
bağlanırsan eğer bu kayıtsız nesneye
o seni geri atan
başladığın yere.

Gezdin, birçok ay, birçok güneş gördün
ölülere, dirilere dokundu ellerin
derinden duydun delikanlının derdini
iniltisini kadının
acılığını olgunlaşmamış çocuğun
dayanaksız, çöküyor bütün duyguların
güvenemezsen eğer bu boşluğa.
Yitirdiğini sandığın şeyleri
belki onda bulursun,
gençliğin filizlenişini, haklı batışını yaşın.

Ne verdiysen odur yaşamın
ne verdiysen odur bu boşluk,
bu ak kâğıt.

9.

Görmedikleri şeylerden söz ederdin
ve gülerdi onlar.

Ama kürek çekmek karanlık ırmakta
akıntıya karşı;
körlemesine ilerlemek
bilinmeyen yolda, inatla,
ve köklü sözler aramak
“budak dolu zeytin ağacı” gibi sözler
varsın gülsün onlar.
Ve öteki insanların da yaşamasını istemek
bugünün boşucu yalnızlığında
bu yıkık zamanda
boşver gülenlere, aldırma.

Denizin yeli, şafağın serinliği
kimse istemedi de vardılar.

10.

Düşlerin gerçekleştiği saatte
gündoğuşunun tatlılığında
açılan dudaklar gördüm
yaprak yaprak.

Onları biçer diye korktum
gökte parlak ince bir orak.

11.

Durgunluk adımı verdikleri deniz
tekneler ve ak yelkenler
çamlardan ve Egina dağından imbat¹⁵⁷
bir nefes soluk soluğa;
onun teninde kayardı tenin
kolay ve sıcak
neredeysen bir düşünce
şekillenmemiş ve o anda unutilan.

Ama mürekkep salar
sığlarda zıpkınlanan bir ahtapot
ve dipte
bir düşünseydin,
nerede son bulur güzel adalar.

Tüm ışık ve karanlığımıyla bakıyorum sana.

12.

Kan şimdi atıyor
artıkça boğucu sıcak
yangılanmış göğün damarlarında.
Ölümden geçmek ister
bulmak için sevinci.

Sanki bir nabız atışı ılık
gittikçe daha ağır daha ağır
sanırsın ki duracak.

13.

Biraz daha ve duracak güneş.
Kuru deniz kabuklarına üflledi
şafağın cinleri;
üç kez öttü kuş, yalnızca üç kez;
kımıldamadan duruyor kertenkele
ak taşın üzerinde
kavrulmuş otlara bakarak
ağaç yılanının kaybolduğu yere.
Derin bir yarık çizer kara kanat
yükseklerde, mavi kubbede
bak, yarılacak.

Diriliş acısı.

14.

Şimdi,
falın eritilmiş kurşunuyla¹⁵³
yaz denizinin parıltısı,
tüm yaşamın çıplaklığı;
hepsi yanmaya hasret çeker
geçiş, duruş, eğilme, atılma
dudaklar, okşanan ten.

Nasıl reçineye boğulmuş
çam ağacı, gün ortasında,
koşarsa alevi doğurmaya
ve dayanamazsa artık sancılara

Çağır çocukları külü toplusınlar
ve eksinler onu.
Doğru geçti ne geçtiyse.

Ve yanmalı
daha geçmemiş olanlar
yüz yapraklı gülün kalbine
güneşin mihlandığı gün ortasında.

Yorgo Seferis, siyasal tavır ve eylem bağlamında, çağdaşları olan Neruda, Nâzım Hikmet, Ritsos, Guillen, Alberti, vb... şairlere benzemez. Hem toplumsal kökeni, hem dünya görüşü ve kişisel trajiği, hem de büyükelçi ünvanıyla sonuçlanacak olan mesleği bu benzemezliğin oluşmasına hiç kuşkusuz yön vermiştir. Bir yaratıcının gündelik konumunu ve yaratısının niteliğini onun bilinç konumu belirler. Ancak bunun dışında, bütün gerçek yaratıcıların birleştikleri bir ortak payda durumu vardır: Özgürlük, demokrasi ve bağımsızlığa olan sarsılmaz ve sürekli inanç, ve bunun yanı sıra, insanın maddi ve manevi varlığının savunulması ve korunması için gerekli olan bireysel ahlak. Tarihsel örnekler, politik bilinç ve bağlanmaları ne olursa olsun, hayattan sorumlu büyük yaratıcıların büyük bir çoğunluğunun bu ortak paydada birleştiklerini kanıtlamaktadır. Bu da, doğal olarak, hayat ile sanatsal yaratımın iç içeliği olgusundan ileri gelmektedir. Çünkü her gerçek sanatçı insan hayatını ve bu hayatın zorunlu gereklilikleri olan demokrasi ve özgürlükleri savunmuştur.

1983 yazında, Karlovassi'deki evinde sohbet ederken Ritsos, çok sevdiği Seferis ile hiç karşılaşmadıklarını söylemişti. Ritsos'a göre Seferis Nobel Ödülü'ne, büyük ümüne, yüce şairliğine karşın, 1969 yılına kadar halkla sıcak ilişkiler kuramamıştı. 1969 yılında ne olmuştu? 1967 yılında bir silahlı darbeyle Yunanistan'da yönetimi ele geçiren Albaylar cuntasının ilk işlerinden biri beş yüz kitaplık bir zararlı yayımlar listesi yayımlamak olmuştu. Bunu yazar ve sanatçıların tutuklanmaları, sürgüne gönderilmeleri izledi ve ardından da çok katı bir sansür geldi. Bunun üzerine yazarlar yayımlarını durdurarak, sansüre karşı gönüllü suskunluğu seçtiler. Bu suskunluk üç yıl sürdü. Bu süre içinde susan yazarların sesini duyurmak için Avrupa'nın birçok ülkesinde antolojiler yayımlandı. O zamana kadar hiçbir siyasal tavır almamış olan Seferis 29 Mart 1969 tarihinde cuntaya karşı bir bildiri yayınladı. Daha sonra yayımlandığı Fransızca ortak kitapta* bildiriye, "Ay Nikola'nın Kedileri" (*Sevîr Defteri III*'te yer alıyor) ve elinizdeki kitabın birinci basımında yer almayan "Kara Çalılar Üzerinde" adlı iki şiiri eşlik ediyordu.

1969 yılı Seferis için bir dönüm noktasıydı. Bu dönüm noktasının aydınlığa çıkmasının sorumluluğunu hissettiğim için, bildiriyle birlikte söz

(*) *Voix Grecques*, Gallimard, NRF, 1973.

---

konusu iki şiiri Varlık dergisinin Temmuz 1984 sayısında yayınladım. Ancak, benim dikkatsizliğim sonucu, söz konusu bildiri ve iki şiir, *Bütün Şiirler*'in birinci baskısında yer almadı.

İkinci basımda, Seferis'in kimliğini tamamlayan bu eksikliği gidermeyi gerekli gördüm.

Özdemir İnce

Yıllar önce, ülkemin siyasal olaylarının dışında kalmaya karar vermiş, bunun neden ve gerekçelerini açıklamıştım. Ama bu, ülkemizin siyasal yaşamına kayıtsız kalacağım anlamına gelmez kesinlikle. Son zamanlara kadar da bu türden sorunlardan uzak durmaya çalıştım. Ancak, 1967 yılından bu yana yazdıklarım ve daha sonra aldığım tavır (özgürlüklerin ortadan kaldırılmasından sonra bütün yayınlarımı durdurdum) konumumun ne olduğunu, sanırım, açıkça göstermiştir.

Bilindiği gibi iki yıla yakın süredir, dünyamızın –ve ulusumuzun görkemli bir şekilde–, İkinci Dünya Savaşı'nda uğruna savaştığı ideallerle her alanda çelişen bir rejime boyun eğmek zorunda bırakıldık. Nice emek ve acılar pahasına canlı tutulmuş olan bütün tinsel değerlerin, gerçek bir bataklıkta durgunluğunda yok olup gittiği zorla kabul ettirilmiş bir uyuşukluk dönemi yaşıyoruz. Böylesine bir çöküşün kimi kişileri pek çok etkilemediği kanısındayım. Ne yazık ki tehlike yalnızca bununla sınırlı değil. Bugün herkesin bildiği gibi, tarih ve deneyim, diktatörlük rejimlerinde başlangıçta her şeyin yolunda gidermiş gibi görüldüğünü, ama ardından gelen acımasız trajedinin kaçınılmaz olduğunu kanıtlamıştır. Bilinçli ya da bilinçsiz, bu sonun dramı, Eshilos'un (Aiskhylos) trajedilerindeki o eski korolar gibi bizi tedirgin etmektedir. Bozukluk ve mantıksızlık sürdükçe, kötülük de katlanarak büyüyecektir. Her türlü siyasal bağlanmalar karşısında tamamen özgür ve bağımsız bir insanım ve bu gerçeği hiçbir tutku ve korkuya kapılmaksızın söyleyebilirim. Ülkemize egemen olan baskının bizi götürdüğü önümüzdeki uçurumu görüyorum. Bu doğal olmayan durum sona erdirilmelidir. Bir ulusal zorunluluk, bir buyruktur bu.

Şimdi, tekrar kendi sessizliğime dönüyorum. Dilerim Tanrı'dan bu sessizliği tekrar bozmak zorunda kalmam.

YORGO SEFERİS

29 Mart 1969

Hava güzeldi Sounion'da
Cebrail'in Meryem Ana'ya gebe kalacağını bildirdiği gün.
Bir kez daha ilkbahar.
Pas rengi taşların çevresinde
birkaç yeşil yaprak,
kırmızı toprak, dikenli katırtırnakları
ve iri dikenleri, sarı çiçekleri onların.
Uzakta sütunları Tapınağın
bir harpın telleri tıpkı, çınlıyorlar hâlâ...

Sessizlik,
Söylencenin Ardica'sını anımsatan ne bana?
Platon'un bir sözü sanırım
bellegin bir köşesine takılmış bir sözcük:
Sarı çalının adı değişmedi o zamandan bu yana.
Bir akşam buldum sonunda:
"Zincire vurup
elini, ayağını, boynunu, dedi bize,
fırlatıp yere attılar onu,
derisini yüzüp yerlerde sürüklediler yol boyunca
dikenli çalılardan üzerinde yuvarladılar,
götürüp Tartaros'un dibine fırlattılar: Enkaz gibi."¹⁵⁹

Cehennemle ödedi günahlarının bedelini
Pamfilyalı Ardica, o iğrenç zorba.

31 Mart 1971

1. *Kayra*: Yüksek tutulan veya sayılan birinden gelen iyilik, lütuf, ihsan, atıfet, inayet. Eski Yunanca: "Sin Harin".
2. *Erotokritos*: Viçenços Kornaros'un yazdığı 10.052 dizelik bu epik yapıt 17. yüzyıl Girit rönesansının temel taşlarından biridir.
3. "Son şölen", İsa'nın havarileriyle birlikte olduğu son akşam yemeğini anımsatıyor.
4. *İdra*: Başları kesildikçe yerine başkası çıkan dokuz başlı mitoloji canavarı; aynı zamanda yılan olarak gösterilen bir yıldız topluluğu.
5. Homeros, *Odyseia* 1, 8-9.
6. *Fog*: (İng.) Sis.
7. 1920 yıllarında moda olan bir şarkı.
8. "Mutsuz gemide bir tek insanın bile yaşamadığını açıkça gördük."
9. Şiirde yer alan *Erotokritos*'tan alınma dizelerden biri.
10. *Dominikos Teodorakopulas*: 1541 yılında Girit'te doğup, göçtüğü İspanya'da ünlü bir ressam olan El Greco. Seferis'in kullandığı not onun "Toledo'nun Görünüşü ve Haritası" adlı tablosuyla ilgili yazısından alınmadır.
11. Kutsal Cuma günü İsa'nın "naaş"ı kilisenin çevresinde dolaştırılır. İşlenmiş bir örtünün İsa simgesi olarak kullanıldığı bu törene "Epitalf" denir.
12. *Roman* ya da Yunancası ile *Mitistorima*. *Mitistorima* iki sözcükten oluşur: "Mitos", mit ya da destan demektir, "İstoria" ise tarih ya da öykü anlamına gelir. Seferis bu konuda şunları yazar: "*Mitos*, çünkü oldukça açık bir şekilde mitolojiden yararlandım; *istoria*, çünkü belli bir tutarlılıkla bir romanın kahramanlarına özgü bir bağımsızlık gösteren kişilerden söz etmeye çalıştım.
13. Rimbaud'nun "Fêtes de la faim" (Açlık Şenlikleri) adlı şiirinden: "*Düşkünlüğüm varsa eğer, bu ancak, Toprağa ve taşlara yalnızca.*"
14. Söz konusu ozan Solomos'tur.
15. Eshilos'un (Aiskhylos) tragedyasından. Orestos, Agememnon'un mezarı başında konuşur ve babasının Klitemnestra tarafından hamamda nasıl öldürüldüğünü anımsatır.
16. *Argonotlar*: Mitolojiye göre "Argo" adlı gemiyle serüven dolu uzun yolculuğa çıkanlar.

17. Platon'un *Alkibiyades* adlı yapıtından yapılan bu alıntıyı Seferis eski Yunanca yazmıştır. Sokrates bu sözleri Alkibiyades'e söyler.
18. M.R.: Fransız kompozitör Maurice Ravel.
19. Mitoloji ve Homeros'a göre ölümler çirioşotları arasında yaşarlar.
20. Ortodoks düğünlerinde gelinle damat yüzüklerini ve başlarında bulunan çelenkleri değıştokuş ederler.
21. *Simpligades*: Mitolojiye göre, Argonotlar'ın geçmek zorunda oldukları, İstanbul Boğazı'ndaki açılıp kapanan ve gemileri ezen kayalar.
22. Homeros'un *Odyseia* adlı yapıtında, Odysseus'un en genç yoldaşı Elpinor, Kirki'nin (Kirke) adasında ölür.
23. *İdra* (Hydra): Mora'nın kuzeydoğusunda bir ada.
24. *Nasıralı*: İsa Peygamber.
25. Plinus, *Mektuplar*, 1,3.
26. Sofokles, *Elektra*; Orestes'in Delfi'de araba yarışlarına katılımı anlatan bölüm.
27. *Eumenisler*: Mitolojiye göre, ceza veren kadın görünüşlü yaratıklar.
28. *Astianaks*: Hektor ile Andromahi'nin oğlu. Truva savaşında öldürölür.
29. *Andromeda*: Aithiopia kralı Kepheus'la Kassiepeia'nın kızı. Anası, Nereus kızlarının tümünden daha güzel olduğunu ileri sürerek öğünmüş. Nereus kızları da Poseidon'a dert yanıp öç almasını istemişler. Poseidon'un ülkeye saldığı ejderden kurtulmak için Andromeda'nın kurban edilmesi şart koşulmuş...
30. Eshilos'un (Aiskhylos) *Agamemnon* adlı yapıtından. Klitemmestra'nın, halının üzerinde ağır ağır yürüyerek saraya giren Agamemnon'u anlatan konuşmasından.
31. *Erebus*: Mitolojiye göre, yeraltı dünyasına göçmeden önce varılan yer.
32. *Thira* (*Sandorini*): Ege denizinin güneyinde, Girit'in kuzeyinde bir ada.
33. *Mykene*: Mora'nın kuzeydoğusundadır. M.Ö. 1400-1100 yıllarında ünlü bir uygarlık merkezi.
34. Mitolojiye göre, Herakles'in acı çektirerek öldüren gömleği.
35. *Erinis* ya da *Semnes*: Yunan mitolojisine göre adalete yardım eden kadının görünüşlü yaratıklar. Heraklitos şöyle der: "Güneş ölçüyü aşamaz, aşarsa eğer adalete yardım eden Erinisler onu yakalar." Bununla, insanın belirlenmiş doğa sınırlarını aşamayacağını belirtmek ister. Seferis de 1936 yılında şöyle yazmıştı: "Destanın toplumsal bir duygu olduğu çağda, bir sözcük insanların ruhlarını korku ya da unutulı doldurabilirdi. Eshilos'un zamanındaki 'Semnes' sözcüğüyle, önem, bütün-

- lük ya da duygu zenginliği bakımından karşılaştırılabilecek bir sözcük yoktur günümüzde.”
36. *Alıştırma Defteri*’nin ilk baskısında Seferis’in şöyle bir notu vardır: “Bu kitap, daha önce yayınlanmamış ya da dostlara verilmiş şiirlerden oluşmuştur.”
37. *Kıfısa*: Atina’nın sekiz kilometre kuzeyinde bir mahalle.
38. *Edipso*: Evia (Eğriboz) adasının kuzeyindedir. Kaphcalarıyla ünlüdür.
39. *Armodios* ile *Aristoyiton*, M.Ö. 514 yılında Pisistratos’un oğlu İparhon’u öldürerek Atina’daki tiranlığına son verdiler.
40. *Pantum*: Yapısı belli kurallara bağlı bir şiir türüdür. Şiirin ilk ve son dizeleri aynıdır.
41. Yorgo Teotoka (1905-1966) roman yazarıdır. 1929 yılında yayınladığı *Özgür Ruh* adlı romanıyla Singru Bulvarı’nı keşfetmiştir. Zeus Tapınağı’ndan deniz yönünde Falıro’ya doğru uzanan o dönemin en geniş bulvarı için şöyle der: “Singru Bulvarı, güçlü ozanları arayan, yeni doğmuş ve hâlâ dile gelmemiş güçlü bir lirizmi gece gündüz Falıro kıyısına taşır.”
42. Yunan mitolojisine göre Tiseus, Girit kralı Minos’un labirentine girer. Burada bir canavarla –Minotavr’la– döğüşmesi gerekmektedir. Onun gün ışığına çıkışını Ariadne sağlar. Tiseus, Ariadne’nin verdiği sicimin ucunu tutarak ilerler, Minotavr’ı öldürdükten sonra bu sicim sayesinde yolunu bulur.
43. 16. yüzyıl Fransız şairi Joachim du Bellay’nin *Les Regrets* adlı kitabından: “*Heureux qui, comme Ulysse, a fait un beau voyage*” (Ne mutlu Odysseus gibi güzel bir yolculuk yapana.)
44. Kiklops, Sirenler, Skila ve Harivdi, Odiysseus’un karşısına çıkan zorluklardır: Devler, insanı yoldan çıkartan güzel sesli kadınlar, gemileri yutan canavarlar.
45. Bk. not: 2.
46. *Aretis*: Erotokritos destanının kadın kahramanıdır. Ailesi ve sevgilisine olan bağlılığı yüzünden zorluklara katlanır.
47. *Düşünceler*, Cilt III, 1. 10.
48. Bk. Not: 35.
49. *Persefoni* (*Persephone*): Zeus’la Demeter’in kızı, yeraltı tanrısı Hades’in (Pluto’nun) karısı. Yer altına iniş Sonbahar’ı, yeryüzüne çıkışı ise İlkbahar’ı simgeler.
50. Bk. Not: 21.

51. *Proteus*: Her kalıba girebilen Mısırlı. “Deniz İhtiyarı”, Homeros’a göre Proteus’tur. Doğu Akdeniz bir zamanlar Proteus Denizi adıyla bilinirdi.
52. *D.I. Andoniu*: Ticaret gemilerinde çalışmış çağdaş bir Yunan şairi. Şiirin adı “Siroko 7 Levante” bir rüzgâr yönüdür: Doğu-güneydoğu.
53. *Pilyo, Mikine, Samdorini, Poros, Mikono, Atik*, Yunanistan’ın ada ve bölgeleridir. Sentavr, mitolojiye göre, buralarda yaşamış olan yarı at, yarı insan bilge bir yaratıktı.
54. Bu konuşma, şiirde eski dilde (şimdi ağdalı ve yapmacık bir dile dönüşen Katareusa dilinde) yazılmıştır. Seferis bir yerde şöyle der: “Gerçekten de bu basit insanlar bir zamanlar böyle konuşurdu. Katareusa’nın günümüzde nasıl bayağı bir dile dönüştüğü açıktır.”
55. Ortodoks düğünlerinde mutlaka şeker dağıtılır.
56. Eshilos’un (Aiskhylos) *Agamemnon* adlı yapıtından.
57. AG ONİA (doğrusu Agonia), Yunanca heyecan, endişe, kaygı demektir.
58. *Stratis Telasinos*: “Denizci Stratis” anlamına gelir. Stratis adı “yol” anlamına gelen “strata” sözcüğünden türetilmiştir.
59. Ölü Deniz ya da Lut denizi. Ancak şair büyük harfle yazmamıştır.
60. Eshilos’un (Aiskhylos) *Ermenides* adlı yapıtından. Öç alan dışı yaratıklar Klitemnestra’nın ruhu tarafından uyandırılırlar ve Orestes’in peşine düşerler.
61. *Aya Yani* (Aziz Yahya, Saint Jean, Yuhanna) yortusunda yakılan ateşler. 24 Haziran günü kutlanan yortuda kökeni çok eskilere dayanan, fal ile ilgili törenler yapılır; bunlara “klidonizma” denir. Bir çocuk kuyudan gizlice su getirir; yolda kimseyle konuşmaz, sorulan soruları yanıtlamaz. Bu suya “dilsiz su” denir. İçine eritilmiş kurşun dökülür ve kurşunun alacağı şekillere göre gelecek okunur. Bu bayramın arefesinde güneşin batışıyla birlikte ateşler yakılır ve çevresinde el ele oynanır. Ateşin üzerinden atlanırken “Ateşten atlarım hastalığı yenerim” gibi tekerlemeler söylenir. Uğur getirdiği inancıyla kadınlar bu ateşin külünü toplayıp evlerine götürürler. Seferis’in çocukluğunu geçirdiği İzmir dolaylarıyla ilgili bir kitaba (G.A. Megas, “Halk İnançları ve Yunanların Yortu ve Gelenekleri” 1963) göre, evlenmemiş kızlar gece yarısı soyunup çıtırçıtlak aynanın karşısına geçerler ve Aziz Yahya’ya (Aya Yani) evlenecekleri erkeğin adını sorarlar. Sabahleyin ilk duyacakları olası kocalarının adıdır.

62. Herostrates, dünyanın yedi harikısından biri olan Artemis (Efesos'da) tapmağını yakan kişidir; kötü ünün simgesidir.
63. Ünlü Rus bale sanatçısı.
64. Homeros'un Odysseus'unun günümüz halk dilinde söylenişi Odiseas'tır.
65. *Artiko vios: Agamemnon* adlı trajediden. Eshilos'un (Aiskhylos) bu trajedisinde Cassandra şöyle der: "Gideyim...; benim ve Agamemnon'un kara bahtı için... ölümüne değin... inliye hıçkırı varayım: Bu hayat yeter olsun. (Artiko vios). (Dize: 1314)
66. *Agamemnon*'dan Klytaimestra'nın sözleri (959): "Deniz var, deniz! Onu kim tüketebilir."
67. "Salı" ve "Çarşamba" başlıklı şiirleri ozanın ölümüne kadar Yunanistan'da yayınlanmadı. Bu nedenle ilk kez 1940 yılında yayınlanan bu kitaba alınmamışlardır. 1968 yılında İtalyanca çevirileriyle birlikte ilk kez Milano'da yayınladılar.
68. (Nasırâh) İsa çoğunlukla yarasını gösteren biri olarak resimlenir.
69. Midia (Medeia) efsanenin ve tragedyanın kadın kahramanları arasında en güçlü, en çarpıcı bir tiptir. Kolkhis kralı Aietes'in kızı, tanrı Helios'un torunu ve tanrıça Hekate'nin yeğeni olan Midia (Medeia) kendi kardeşini kesip parçalarını yola atan, kendi doğurduğu çocukları öldürüp babalarının önüne seren büyücü kadındır.
70. Bk. Not: 60
71. Bk. Not: 65. "Bu hayat yeter olsun! İö, İö!" *İö*: Argos kralının kızıdır. Zeus bu güzel kıza âşık olur. Hera bunu öğrenince, Zeus kızı ineğe çevirir. İstanbul Boğazı'nın adı olan Bosforos, İnek Geçidi anlamına gelir.
72. Bk. Not: 41
73. *Epifania*: İsa'nın vaftiz edilisinin kutlandığı Ortodoks yortusu.
74. E.A.P.: Edgar Allan Poe. *Raven*: Poe'nun "Kuzgun" başlıklı şiiri.
75. *Gegler* ve *Tosklar*: Arnavutluk halkları.
76. *Vercingétorix*: Galya kralı Averni'nin oğludur. M.Ö. 52 yılında Sezar'a başkaldırması ve yenilince idam edilmişti.
77. Fransız şairi Stéphanie Mallarmé'nin "Edgar Allan Poe'ya Ağıt" (Le Tombeau d'Edgar Poe) başlıklı şiirinin ilk dizesi: "Tıpkı sonsuzluğun onu (şairi) değiştirmesi gibi artık".
78. Marcel Proust'un *Geçmiş Zaman Peşinde* (*Swannlar'ın Semtinde*) adlı yapıtının ("A la Recherche du Temps Perdu-Du Côté de chez Swann") başlangıç cümlesi: "Erkenden yattım uzun süre."

79. *İlas (Hylas, Hyllas)*: Herakles'in gönül verdiği yakışıklı genç. Onunla birlikte Argonotlar seferine katılır.
80. *Hora Ahoritu*: Kutsal Cuma; Paskalya'dan önceki haftanın cuması. Yunanca anlamı "Sığmayan'ı kapsayan, yani İsa'yı karnında taşıyan"dır. Sonsuzluğun anası Meryem Ana'ya verilen sıfatlardan biri. Kariye (Chora) Camii bu deyimden kaynaklanır.
81. *Satirler ve Aşklar*: Mitoloji yaratıkları.
82. Homeros, *İlyada*, VI, 457 ve Thukydides, VII, 87.
83. *Les anges sont blancs*: Melekler beyazdır. "Louis birdenbire ayaklarını birbirine sürtmeyi bıraktı ve yavaşça söyledi: Melekler beyazdır."
84. Homeros, *İlyada*, II, 560. "Derin bir körfezin ta ucunda Asine'de, Hermione'de oturanlar". Argos bölgesindedir. *Asinin te*: Eski Yunanca, "Asini'de" anlamında.
85. Argolis kıyılarında, bugünkü Tolos kasabası yakınlarında. Ancak, *İlyada* çağının görünümü ile bugünkü görünüm çok değişiktir.
86. *Güneş Kapısı*: İskenderiye'de kale kapısı. Öteki kapı: Ay Kapısı.
87. Bk. Not: 51.
88. Bk. Not: 86.
89. *Yazgı*: Moira. Moira pay ya da pay veren anlamına gelir. Hesiodos'a göre "yaşama paylarımızı düzenleyenler" üç Moira'dır; yani üç Yazgı (Kader) tanrıçası.
90. Aziz ya da Aya Yorgi, at üzerinde mızrağıyla bir canavarı öldürürken temsil edilir.
91. *Jakarant*: Tropikal bir ağaç. Efplokamus Nihtimerus ya da Euplocamus Nychtemerus.
92. Seferis Yunanca "Agapanthi" sözcüğünü kullanmıştır. Bu, "Sevgi Çiçeği" anlamına gelen Afrika Zambağı'dır.
93. Homeros, *Odysseia*, XXIV, 13. "Güneşin Kapılarını geçtiler ve Düşler Ülkesini". Seferis sürekli olarak Homeros'a gönderme yapmaktadır.
94. Homeros, *Odysseia*, X, 19-50. Hippotesoğlu Aiolos'un tulumu, "Yüzü dokuz yaşında bir sığırın derisini, bir tulum yaptı, bağladı tulumun içine azgın yellerin yollarını"; "çözdüler tulumu, fırladı dışarı tek mil rüzgârlar".
95. Odysseus evine döntünce, kendisini tanıyan köpeği hemen ölür.
96. *Kirki (Kirke)*: Büyücü tanrıça. *Odysseia*, X, 135'ten sonra. *Elpinor (Elpenor)*: Odysseus'un arkadaşlarından biri. Kirki'nin konağında yiyip içer ve Odysseus gitmek üzere yola çıkar gece fazla şarap içmiş olan Elpinor sızdığı damdan aşağı düşer ve ölür.

97. "Psara'nın kapkara sırtlarında", Solomos'un "Psara'nın Yıkılışı" adlı şiirinin bir dizesidir. Şiir 1821-1829 Yunan Ulusal Devrimi'ni yüceltir.
98. *Ölüdeniz*: Lut Denizi. THIS IS THE PLACE, GENTLEMEN: O yer burasıdır, bayım.
99. O.D.: Orta Doğu.
100. "Şimdi işsiz oturup hesaplarken": Makriyanis'in anılarından. Yunan Devrimi'nin (1821-1829) önderlerinden olan Makriyanis, okuma-yazmayı devrimden sonra öğrenmiş ve Yunan halk dilinin en güzel örneklerinden olan *Anılar*'ı yazmıştır.
101. *Amica silentia Lunae*: Mehtabın sevgili susuşları. Vergilius, *Aeneid*, II, 55.
102. Bk. Not: 51.
103. Makriyanis'ten, II, 258.
104. İncil'den.
105. Eshilos (Aiskhylos), *Agamemnon*, 180-183.
106. "Ardıç Kuşu" için gereken dipnotlarının çokluğu nedeniyle, onların yerine bir açıklayıcı yazı koymayı daha uygun gördük. Bu yazı, "Ardıç Kuşu" üzerine bir deneme değildir, Seferis'in şiirine, dünyasma yaklaşmamızı sağlayacak uzun bir dipnotudur:
Seferis, "Ardıç Kuşu"nu 1946 yılında Poros Adası'nda (Mora'nın doğu kıyılarında bir adadır), Galini (Sakinlik) otelinde yazdı. İkinci Dünya Savaşı yeni bitmiş, ama Yunanistan'da bir içsavaş denizi yükselmeye başlamıştı: "Mutsuz yıllara rastladık".
"Ardıç Kuşu"nda anılarını, yaşama bakışını, dünya görüşünü, geçmişe ve geleceğe karşı duygularını buluyoruz. Seferis, İtalyanlar'ın Poros kıyılarında batırdıkları "Kihli" (Yunanca "Ardıç Kuşu") adlı gemiden yola çıkarak, yaptığı gönderme ve çağrışımlarla Odysseus'un, Sokrates'in, Oidipus'un serüvenlerine uzamır, bunları günümüze bağlar, geleceği sezmeye çalışır.
"Ardıç Kuşu" genel başlığının altında eski Yunanca şu sözleri okuruz: "Sen, kötü ruhun ve acı alınyazısının ömürsüz dölü, bilmen gereken şeyleri söylemem için niçin zorlarsın beni?" Bu sözler Plutarkhos'un *Consolatio ad Apollonium* (*Apollonium'a Avunma*) adlı yapıtından alınmıştır. Plutarkhos bu cümleyi, Aristoteles'in bize ulaşamayan bir yapıtından (*Evdimos*) aktarmıştır. Plutarkhos'un metninde bizi ilgilendiren bölüm özetle şöyledir: Kral Midas, insan için en yüce amacın ne olduğunu söylemesi için Silinos'u sıkıştırır. Silinos, Seferis'in alıntılıdığı

cümleyi söyledikten sonra ekler: Yaşam bilgisizlikten gelen kötülöklere karşı acımasızdır. İnsanların amacı en iyiye, en üstüne yönelmek olamaz, çünkü en yüce değer hiç doğmamış olmaktır. Doğmuş olanlar ise bir an önce ölmeye bakmalıdır.

Her kullandığı sözcüğü büyük bir titizlikle seçen, büyük bir edebiyat bilgini olan Seferis'in bütün metnin anlamını kavramadan alıntı yaptığı düşünölemez. Etkili ve yetkin bir metinlerarası ilişki kuran Seferis dünya görüşü olarak Silinos'un karşısındadır.

I.

Şiir, "Elimden aldılar evlerimi" dizesiyle başlar. Seferis için *ev*, bağlandığı, sevdiği *çevre* ve *ortam*'dır. Ev, Seferis'in sık sık kullandığı bir simgedir. "Evler", İzmir ve Yunanistan olmalı. 1922 Anadolu bozgunu ve Hitler istilasını iki kez kovaladı Seferis'i evinden. Yaşamını tasasız, temel bir ahlak ilkesinden yoksun, rastlantıların içinde çalkalanarak sürüp gitmektedir; kuşların rastlantı sonucu ölmeleri bunu anımsatmaktadır. Sığınağa sığınanlar bile döner (kendi çevresinde ya da "geriye", bu belli olmuyor şiirde) ya da çıldırır. Avlanan kuşlar ve vurulan insanları birlikte yazar; bu yıllarda süre belirsizdir, önemsizdir insan yaşamını.

"Bölböl" edebiyatını duymak istemiyor. Bölböl önemsiz bir ayrıntıdır evlerin büyük dramının yanında. Evlerin tarihi, ırkı, soyun, ulusun tarihi gibidir, belki de aynı ve tek şeydir bu iki tarih. Sürüp giden savaşlar, kaybolan evler, sürgün. Soluk soluğa göçler. Geride yalnızca evlerin *sevinç* ve *elem* anısı.

*"Fazla bir şey bilmem evler hakkında,
sevinçlerini ve kederlerini anımsarım
bazen durduğum zaman."*

Seferis'in bir düzyazısına başvuralım: "Evlerin huyu, evlerin de soyu var. Belki Poros Adası'dır bunun nedeni. Burada her şey sanki biraz hortlamış. Sanırım, buna uzun süre katlanılamaz. Burası, Kalipso'nun adası; bir gün İtaka'ya o taştan adaya yönelmek gerekecek. Bunu yazar yazmaz içinde isyancı bir duygu ordusu kıpırdanmaya başladı: Anibal Kapui'de... Ama Poros eskiden beri benim için Yunanistan'ın en Hedonist* (bu sözcüğü özellikle seçtim) yeridir: Limon ağaçlarıyla, kanalları ve karşıda bo-

(*) Hazcılık, zevkperestlik, zevk felsefesi.

gücü ve kösnül Mora kıyılarıyla... Adaya kızdım bazen, karşı çıktım, ona 'büyük fahişenin yatağı' diyecek kadar ileri gittim. Böylesine Anti-Elpinor oluyorum bazen işte..."

Seferis, Poros'ta "Ardıç Kuşu"nu yazarken bunları yaşıyordu. Anibal'ın sert ve katı eğitilmiş ordusu İtalya'nın Kapui kentinde bir kış geçirir ve rahata alışır. "Anibal Kapui'de" hedonizme alışmak anlamını taşır. Odysseus da büyücü Kirke'nin adası Kalipso'da bir süre zevke dalar.

"Ardıç Kuşu"na dönelim: Çıplak oda ve örümcek ürkütücü tabloyu tamamlıyor. "Biri" gelmek için hazırlanmaktadır: Elpinor olmalı. İkinci bölüm, "Hedonist Elpinor" "Onu" diye başlar. Yani bildiğimiz, daha önce sözünü ettiğimiz biridir "o": Odysseus'un yoldaşı Elpinor. Odysseus arkadaşlarıyla birlikte büyücü Kirke'nin adası Kalipso'da kahr; Odysseus, Kirke'nin cazibesinden kurtulur, adasına, yalın kayaların adası İtaka'ya doğru yola çıkar. Ama genç Elpinor Hedonizmin kurbanı olur. Sanki Elpinor'un cenazesi hazırlanmaktadır: Alçak sesle konuşmalar, kırılmış saçlar, koyu renkli danteller ve "Çevik gözbebekli, geniş kuşaklı" bir kadın. Düşünülen bir kadın.

Seferis, Kirke'den genelleme yaparak günümüze geliyor. Herhangi bir "Kirke"dir bu kadın. "Çevik gözbebekli" (kıvrık kirpikli), "geniş kuşaklı" diye çevirdiğimiz sıfatlar Yunanca'da "elikovlefaki" ve "vatizoni"dir. İlkini Hesiodos aşk tanrıçası Afrodit için kullanır, ikincisini ise Homeros ve Eschilos (Aiskhylos).

"İzmir, Rodos, Sirakusa, İskenderiye"

Seferis şöyle yazmıştı: "İzmir, çünkü çocukluğum orada geçti; Sirakusa, çünkü usa uzak, karmaşık bir anlam. Büyük Yunanistan (Antikçağda güney İtalya Sicilya), hedonist* evren gibi kavramlar getirmesinden başka, Homeros Kirke'sinin ülkesine de yakındır; Rodos'a gelince 'Stratis Talasinios Bir İnsan Tanımıyor' adlı şiire bakın, bir İstanbul genelevindeki kızı anımsayın..."

II.

HEDONİST ELPİNOR

İkinci bölüm ikiye ayrılır. Hedonist Elpinor'u bize gene Odysseus anlatır. Güneş batarken —yedi suları— ağzında umutlanmış bir izmarit, tek eğ-

lenceyle, kızaran balıklarla ilgilenen kadına –Kirke’ye ya da zamanımızın bir Kirke’sine– dert anlatmaya çalışmakta. Tiyatro diyalogunu andıran bir tartışmanın devamı... Seferis, “Yontular, duygusuzluğun sertleştirdiği, aşkın eğdiği ya da zamanın yıkımlarının kol ve bacıklarını kırdığı insan bedenleridir” der. *Eğilmek* sözcüğü Yunanca’da bükülmek, dayanamayıp çökmek anlamlarına da gelir.

*Bir gece diri sıcaklığın içinde
alçakgönüllü eğildin, çıplak karış:
Sürünün üstünde ak kanat
alna değen bir yeğni avuç gibi.*

“Sarmış” şiiirinden alınan yukardaki dizelerdeki “eğilmek” sözcüğünde güzel, yumuşak bir davranış, aşkın sarhoş edici acısıyla kıvrılmak anlamı da seziliyor, bir dans figürü, belki aşağılanma ya da bir aşk kışkırtısı...

“Zakkum”un Yunancası “pikrodafni”dir. “Pikro” *acı*, “dafni” ise *defne* anlamındadır. Defne zaferin simgesidir.

Ve Elpinor’un heyecanına, acısına ve “saflık”ma Kirke’nin karşılığı kesin: “Işık bu... gecenin gölgeleri...” Alay edercesine kesiyor sözünü. “Belki” diye devam eder erkek, bocalar. Ama gene de aşktan söz eder. Gece ve karanlık göğüs, mavi nar, zamanı keserek içimizi yıldızlarla dolduran gece ya da aşk...

*“... bölerek isteği
bir şeftali gibi ikiye”*

Aşkın iki kişiye paylaştırdığı istek gibi şeftali: İnsan teni izlenimi uyandırır dokununca. Ve alev hem öpücük olur, hem de hıçkırık ve hafifler yontular belki de “insanlaşarak”.

Yontular eski görüntüleriyle –gençlik– kovalar bizi. Ve ozan canlanan eski anılarını dile getirir. Ancak bunları söyleyen Elpinor olmamalı. Elpinor çok genç, oysa bunlar yaşlı bir kişinin anıları.

RADYO

Burada, dokunma ve görme duyularını, düşünce yeteneğini yitiren kadına sesleniyor. Uyaklı bir bölüm. İkinci sekiz dizede yaşlılığı, gecenin öz-

lenini, doğanın yıpranışını insan açısından söylüyor “kör”. Ozanın sesi-
dir “körün şarkısı”. Homeros da kördü.

Radyodan haberleri dinliyoruz. Zorlama, eski, ağdalı dilde haberler.
Ve iç dünyamızla nasıl da çelişkili! Savaş sesini duyuyor şair ve büyük
harflerle CAN BEZİRGANI sözünü ekliyor: Yunancası “Psihamivos”. Es-
hilos’un (Aiskhylos) Agamemnon’unda “hrisanivos”, yani altın bezirgani
sözcüğü geçer. Savaş tanrısı Aris ölüm tacirliği yapmaktadır: İnsanların
küllerini altın karşılığında satmaktadır.

III

“ARDIÇ KUŞU”NUN ENKAZI

*“Öğle güneşinin damarları tutuşturduğu saatlerde
bir zamanlar alnımı serinleten bu sopa”*

Yunanca “ksilo” hem sopa hem de tahta anlamındadır. Buradaki sopa
Kirke’nin büyüülü sopasıdır. Sonra zehir içmeye mahkûm edilen Sokra-
tes’in sesi duyulur. Sokrates yasaya boyun eğcr. Yalnızca Sokrates midir
bunu yapan? Ama saygıdan değil, başka türlü davranmak olanaksızdır
onun için: “Nasıl dolaşırım yabancı diyarlarda...” Bu sözler Eflatun’un
Sokrates’in Savunması’ndandır. Savunma şöyle biter: “Ayrılmak zaman
geldi artık, yolunuza gidelim: Ben ölmeye, sözler de yaşamaya. Hangisi
daha iyi? Tanrıdan başka kimse bilmez bunu.”

IŞIK

Bu ışık çıkar yol mu?

“Yıllar geçtikçe” dostlar azalır, yalnızlık ve karşı çıkanlar çoğalır. Aşk
da, bedeninin sayıklamaları da sonunda yokluğa varır.

Gece, korku, korkan hayvanın ürkek gözleri ve gözlerin, güneş ve ka-
ranlığın eşitliği. Yiğitliğin, maddi gücün simgesi Dor dönemi giysisine, sa-
vaşının giysisine dokunabildin, varlığına inandın, ama o an “bükülüver-
di”, “çöktü”, dağlar da öyle. Her şey öylesine gerçek mermer gibi ve
apaçık ama öylesine de “karanlıkta”... Kişisel dramın yanında onları da,
güneşin içinde, güneşin arkasında görürsün: “Yaylarını almak için güreş
alanını terkedenleri...”

Seferis'in bir 1941 yılı anısını kendi kaleminden okuyalım: "Mehtap ışığı güçlendikçe uçakların sayısı da artıyordu; ayın ışığı gibi evler de ölüm demekti. O gecenin içinde tek çıkar yol ağaç gölgeleriydi. Portakal ağaçlarının çiçekleri çılgn kokularıyla savaşı yok ediyor ve ayaklarının altında adanın toprağı kayıyormuş gibi bir duygu veriyordu insana. Manolis usta yambaşında bir zamanlar makinesiz yapılan savaşları sayıklıyordu. 'O yıllar başkaydı', diyordu, gökteki sivrisinekleri göstererek, 'o zamanlarda senin de elinde bir tüfek vardı...'. Erotokritos'la Aristo'nun o eski düellosunu anımsadım:

*Ve durmadan ayrılıp yeniden saldırdılar,
ellerinde bıçaklar
Kısa silâhları kaptılar, büyükleri atarak..."*

Güreş alanını terkedenler de göğüs göğüse mücadeleden kaçanlardır. Devirler değişiyor, suç belki kimsede değil. Ama "istenci maratoncu"nın, maddi hiçbir çıkar düşünmeden çabalayan koşucunun sonu gelmiştir. Bir okla vururlar onu...

"Ve civadranın (bastonların) tepesinden denize atlayan çocuklar" ...Baston ya da civadra, yelkenli gemilerin önündeki yatay direktir. Yunanca'da Türkçe'den alınma sözcük kullanılır: Bastuni.

Güneş yelkenleri diker; çocuklar, dişlerinin arasında para, kara ışığa gömülür.

Işık, melekçe ve kara

Bu çelişki, bu ikilem bütün şiir boyunca görülür. Yaşlı yakarıcı Oidipus'tur. Gözlerini kör etmiştir. Kör Oidipus kanında taşıdığı ikilemi görür, tarlaları geçip ülkesinden uzaklaşırken: Oğulları Eteoktes ve Polinikes hem kardeş, hem de düşmandırlar.

"Gözyaşlarıyla ıslanmış (nemli) gülüş" Homeros'tan alınmıştır; "körpe dal" Erotokritos'tandır. "Görünmeyen tarlalar", Antigone'nin *Oidipus Kolonos*'taki sözleridir: "Ne savaş ne deniz öldürdü onu, kendini belli etmeyen ölüme giderken görünmeyen tarlalar aldı onu."

Hapisteki adam herhangi bir kimsedir, ozanın kendisi de olabilir. "Bazen, diye yazmıştı Seferis birinde, "yazılarının hapishanelerdeki insanların ya da denizcilerin derilerine işlettikleri resimlerden ayrı bir şey olmadıklarını düşünürüm."

*Şarkı söyle, küçük Antigone, şarkı söyle
Batı artık Akrep Burcu'nun yüreği*

Akrep Burcu'nun yüreği Antaris yıldızıdır (corscorpionis). Ama zehirli bir hayvanda canlandırılıyor bu görüntü. Seferis, "Ardıç Kuşu"nun notlarında, I.A. Richard'ın *Mencius on the Mind* adlı yapıtından şu bölümü aktarır: "İstek (Mencius'a göre) bir devlet adamı gibidir; ve ideal bir devlet adamı da, Konfüçyus anlayışına göre, iyi niyetli, yönettiği kişilerin izniyle gene onların çıkarlarını gözeten kimsedir. Halkıyla savaşıması kötü yöneticinin (tiranın) göstergesidir... Çin anlayışına göre, ruh ile beden arasında bir savaş durumu yoktur." Bu görüş, ruh ile beden arasındaki savaşı temel kabul eden Hristiyan anlayışına karşıdır.

"Hiç sevmemiş olanlar sevecek...", Latince "Pervigilium Veneris" (M.S. 200) adlı şüirdendir. Ak saçlı Greeler ise denizden yükselen Afrodit'i karşılamak için koşmaktadırlar.

Seferis, "Ardıç Kuşu"yla ilgili bir mektubunda şunları yazar: "Ya ışık birden Orestes oluverseydi! Öylesine kolay ki bu, düşün: Eğer günün ışığı ile insanın kanı aynı şey olsaydı... Uzaklara varacaktık; duracağım şimdi. Vardık ışığa. Ve ışığı kinise anlatmaz, görür yalnızca. Bu dekordan geri kalanı da okur tamamlasın —o da bir şeyler yapsın, yapmalıdır. Ama önce Antiklia'nın oğluna söylediklerini anımsasın:

*Düş gibi kanat çırpır ruh, gider
ama sen hemen ışığa çevir istediğini
ve unutma bütün bunları."*

107. Seferis *Seyir Defteri III*'ün önsözünde şöyle der: "İkisinin dışında ("Am I" ve "Am II") bu şüirleri 1953 güzünde Kıbrıs'a gittiğimde yazdım... 1954 yılında gene gittim adaya... Ve Kıbrıs'ta bunca çekicilik buldumsa bunun nedeni, sanırım, Kıbrıs'ın duygunun uçup yok olmayacak kadar dar bir çerçeve sunmasından —büyük ülkelerin başkentlerinde tersi olur— ve mucizenin sığacağı kadar da geniş olmasındandır. Şaşırtıcıdır günümüzde bunu söylemek: Kıbrıs'ta tansık (mucize) hâlâ geçerlidir. Euripides'in *Helen*'inde Tевkros şöyle der: "Apollon'un yerleşmemi ve ülkenin anısına kente Salamina adını vermemi buyurduğu Kıbrıs'a..."

108. *Ayanapa* (Aya Napa): Kıbrıs'ta Famagusta (Magosa) yakınlarında, deniz kıyısında bir yöre.

109. Seferis'in notu: "Kap olarak kullanılan kabaklar; kabakların işlenip süslenmesi Kıbrıs halk sanatları arasında en ilginç olanıdır; şekiller, kahramanlar gerçekçi ya da alaycı biçimde resmedilirler. Yalnızca yaşlılar bilgi verebildi bana bu konuda..."
110. Bk. Herodot I, 199: "... Babillilerin en yüz kızartıcı âdetleri de şudur: Her kadın ömründe bir kez Afrodit tapınağında oturmalı ve kendini yabancı birine vermelidir. Parasına güvenen ve kalabalığa karışmak istemeyen kadınlar, tapınağın yanına kadar araba ile giderler ve peşlerinde bir sürü hizmetçi olduğu halde beklerler. Ama çoğunluk için şöyle olur: Afrodit duvarları içerisinde, başları kurdele ile çatılmış birçok kadın oturur; kimileri gider, yenileri gelir; yerler gerili iplerle bölünmüştür; yabancılar önlerinde dolaşır, istediklerini seçerler. Bu duvarlar içerisinde oturan kadın, bir yabancı gelip de tapınağın dışında onunla çiftleşmek için dizleri üzerine para atmadıkça evine dönmeyiz; parayı atarken aynen şunları söylemek zorundadır yabancı: 'Senin şahsında tanrıça Mylitta'yı çağırıyorum'. Mylitta, Afrodit'in Asurcasıdır. Erkeğin kaç para verdiği önemli değildir; kadının kabul etmemesi korkusu yoktur; din bunu yasaklamıştır; çünkü bu para kutsal paradır. Kadın, kendine ilk para atanın peşinden gider ve kim olursa olsun geri çevirmez. Kadın, birleşmeden sonra, evine tanrıçanın gönlünü yapmış olarak döner; ve bundan sonra ona ne vererseniz verin, artık bir daha onu baştan çıkartamazsınız. Yaradışın güzel bir yüz ve güzel bir endam vermiş olduğu kızlar çabuk dönerler evlerine; ama öyle olmayanlar, yasanın gereğini yerine getiremedikleri için, tapınakta uzun süre beklerler, üç-dört yıl bekleyenleri olur. Kıbrıs'ta da adanın kimi yerlerinde buna benzer bir âdet vardır."
111. Euripides'e göre Helen'in yalnızca görüntüsü Truva'ya gider. Hermes, Helen'i Mısırlı Proteus'un sarayına götürür. Helen orada, Truva savaşının bitiminden çok önce kocası Menelaos'a kavuşur.
112. Platres, Kıbrıs'ta Troodos dağına yakın bir yazlık.
113. *Skamandros*: Küçük Menderes çayı; Ksantos, yani kızıl su, Irmak tanrı.
114. Asinu (Kıbrıs) kilisesindeki bir freskoden.
115. Fransız Renaud de Châtillon 1156 yılında Kıbrıs'ı savaşarak aldı. Tüm altın ve gümüşü ele geçirdikten sonra ada halkını zorla deniz kıyısına topladı. Yüksek fidye aldıktan sonra serbest bıraktı.
116. *Vaya*: Hristiyanların bayramıdır; İsa'nın Kudüs'e girişi kutlanır.
117. İncil, *Vahiy*, 21, 1.

118. *Patroklos*: Menoitios'un oğlu ve Akhilleus'un can yoldaşı, en yakın arkadaşıdır. İkisi Peleus'un sarayında birlikte büyümüşlerdir. İlyada'da Patraklos her an Akhilleus'un yanındadır.
119. Bk. Not: 35.
120. Dante, *Cennet*, XIX, 146-147. "Lefkoşa ile Magosa'nın, benzerlerinden/hiş ayrılmayan başlarındaki/hayvandan yakınp sızlanmaları". Dante, 1285-1324 yılları arasında Kıbrıs ve Kudüs krallığı yapan acımasız II. Henri de Lusignan'dan söz etmektedir. Seferis'in şiiri ise 1359-1369 yılları arasında Kıbrıs ve Kudüs krallığı yapan I. Pierre de Lusignan'la ilgilidir.
121. Şiirin tarihsel geri planı için bk.: Leontios Makhairas, *Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled 'Chronicle'* (Oxford, 1932), I, 215-69 (pars. 234-81).
122. *Türkopoli*: Frank haçlılarının hafif süvari olarak kullandıkları ve Türkopol ("Türk çocuğu") adı verilen Arap ve Türk kökenli savaşçıların komutanına verilen ad. "Türkopoli" her zaman bir Frank'tı.
123. "Ama ölüyorum işim bitik, Bütün bu eğlence ne içindi Allah aşkına? Çekin şu ışığı gözümün önünden Allah aşkına."
124. "Bizim değil Homeros'un dünyası."
125. *Hristodoros*: Bizans imparatoru I. Anastasios döneminde Mısır'ın Thebes kentinde yaşamış bir ozandır. "Açıklama"sında, İstanbul'un Zeuxippos adlı jimnaziumunda bulunan seksen heykeli anlatmıştır.
126. Şiirdeki olaylar Mahera'nın (Leontios Makhairas) *Anılar*'ından alınmadır. Hala Sultan ya da *Umm Haram* (M.S. 694) tekkesi Larnaka yakınlarındadır.
127. Mahera şöyle yazar: "Kral James taç giydikten sonra Kuçoventi'deki kalesine yerleşti ve onların (Perot ve Wilmot Montoli'in) kellelerini kestirip küfelere koydurdu ve bir katıra yükleyerek Kara'ya getirtti; ve katır öldü ve onları gömdüler."
128. *Pentheus*: Agaue'nin oğlu, Kadmos'un torunu ve şarap tanrı Dionysos'un teyze oğludur. Ne var ki Bakkhos dininin Yunanistan'a ve özellikle de Thebai'ye girmesine yobazca direndi. Nasıl bir ceza gördüğü, öz annesinin elleriyle nasıl parçalandığı Euripides'in *Bakkhalar* trajedisinde anlatılmıştır.
129. *Bakkhalar*: Tanrı Dionysos-Bakkhos'un dinsel törenlerini kutlayan kadınlar alayı.
130. *Neofitos Englistos*: 12. yüzyılda Kıbrıs'ta yaşamış bir keşiş.
131. *Başkent*: Bizans'ın başkenti İstanbul.

132. “*Savaşımız komutan*”: Bizans döneminde İstanbul’u koruduğu inancıyla Meryem Ana’ya verilen sıfat.
133. “You are welcome, sir, to Cyprus. Goats and monkeys!” Shakespeare, “*Otello*”.
134. Bk. Herakleitos, Diels, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, B 15.
135. Eshilos’un (Aiskhylos) *Persler* trajedisinden. Persler, Salamin deniz savaşından sonra yıkıntının acısını dile getirirler.
136. Tevrat, *Mezmurlar*, 29, 3.
137. Eshilos’un (Aiskhylos) *Persler* trajedisinden.
138. Seferis’in notlarından: “Bir Güney Afrika gazetesinden (Şubat 1941) bir savaş gemisi kaptanı olan Lord Hugh Beresford’un şu duayı okuduğunu öğrendim:...”
139. *Elispond* (Hellespont): Çanakkale Boğazı.
140. Euripides’in, Makedonya kralı Arkeleus’un sarayında av köpekleri tarafından parçalanarak öldürüldüğü söylenir.
141. *Engomi*: Kıbrıs’ta bir yer.
142. *Bakire*: Meryem Ana.
143. İncil. *Yakub’un Mektubu*, (Apokrif) 18: 2 ile karşılaştırılması ilginç olur: “Ben Yusuf yürüyordum ve yürümüyordum. Ve havaya baktım ve havayı şaşarak gördüm. Ve göğün tepesine baktım ve durduğunu gördüm ve cennetin kuşları kımıldısızdı. Ve dünyaya baktım... ve yemeği kaldırıyorlardı ama kaldırmıyorlardı, ağzlarına koyuyorlardı yemeği ama koymuyorlardı... Ve koyunlar vardı, ilerliyorlardı ama yol almıyorlardı ve çoban elini kaldırdı onlara vurmak için ama eli havada kalakaldı... Ve ırmağa baktım, çocukların ağzı suyun üzerindeydi ve su içmiyorlardı. Ve birden her şey yoluna devam etti.” (Meryem’in İsa’yı dünyaya getirişi).
144. *Yükseliş*: Meryem Ana’nın göğe kabulü anlamındadır. 15 Ağustos.
145. *Ramazân*: Kedinin adı.
146. Mitolojiye göre Greeler ak deniz köpüğünün tanrıçalarıydı. Hesiodos’a göre doğuştan ak saçlıdılar.
147. Seferis “lonhi” sözcüğünü kullanıyor. *Lonhi* mızrak ucu ya da süngü demektir. İncil, çarınha gerilen İsa’nın “lonhi” ile süngülendiğini yazar. İsa’nın yaşamı ve ölümü önceden “belirlenmiş”tir. Ölümü, insanlığın kurtuluşu içindir.
148. *Sentavrlar*: Mitolojiye göre Tesalya’da yaşayan, bel’den yukarı insan, belden aşağı at olan bilge yaratıklar.

149. *Diriliş*: Yunancası: Anastasis. İsa'nın yeniden hayata dönüşü, kıyamet günü ya da mutlu bir bayram, bir kutlama anlamına kullanılır.
150. Herakleitos şöyle der: "Yıldırım herşeye bir dümen gibi yön verir."
151. Seferis bir denemesinde şöyle yazar: "Bizi dosdoğru şiire çıkartacak... bir yol yoktur. Büyük yapıtları tanıdıktan sonra, onlarla yakınlık kurduktan sonra ve onları kendisinin bir parçası haline getirdikten sonra, şiir duyarlılığını geliştirip güçlendirdikten sonra, bilinmelidir ki, şairin yapayalnız kalacağı an gelecektir; ne insanların, ne de tanrıların bir yardımı olacaktır ona.

'Bir kudurmuş denizden ya da yabancıl bir ormandan
geçmeye zorlanan kişi gibi'

Bu karanlık orman duygusunun yüzyılların üstün bir şiirinde ve hemen başlangıcında yer alması anlamlıdır. Çünkü bu duygu her şiir deneyinin başlangıcıdır."

Seferis burada Girit rönesansının (17. yüzyıl başı) büyük yapıtı *Erotokritos*'tan söz etmektedir.

152. *Hekate*: Ay ve Yeraltı tanrıçası. Güçlü ve yardımseverdi; büyü ve ruhlarla ilgiliydi. Büyülü sayılan yol kavşaklarında tapılması bu yüzden.
153. Bk. Not: 51.
154. İncil'e göre, İsa'nın idamını isteyenler onu Romalı vali Pilatus'a götürürler. O da "ben karışmam" anlamında ellerini yıkar. Sorumluluktan kaçan bu davranış yüzünden İsa idam edilir.
155. *Yaz gün dönümü*: Yunanca "Yazlık güneş durması" olarak tanımlanır. Yılın en uzun günü. 22 haziranda kuzey yarı kürenin en kuzey noktasına varan güneş, bu günden sonra güneye inmeye başlar. Ayrıca bk. Not: 61.
156. Eski Yunan'da trajedi oyuncularını maske takardı.
157. Egina dağı, Saronikos körfezindeki Egina adasıdır. Atina'dan görülebilir.
158. Seferis fal sözcüğü yerine "klidonizma"dan türetilen "klidona" sözcüğünü kullanıyor. Bk. Not: 61.
159. Platon (Eflatun), *Devlet*, 616.

ÖLÜMSÜZ ZEYTİN AĞACI	5	12.	68
SEFERİSİN YAŞAMINDA		13.	69
ÖNEMLİ OLAYLAR	9	14.	70
YORGOS SEFERİSİN YAPTI	14	15.	71
DENİZ KABUKLARI, BULUTLAR	21	16.	72
DÖNEMEÇ		17.	73
DÖNEMEÇ	23	18.	74
AĞIR AĞIR KONUŞURDUN	24	19.	75
ÜZGÜN KADIN	25	20.	76
OTOMOBİL	26	21.	77
YADSIMA	27	22.	78
HADESTE DOSTLAR	28	23.	79
FOG	29	24.	80
BİR GÜNÜN RUH HALİ	31	YİMNOPEDYA	
YORUM	32	I. SANDORİNİ	83
ROKET	33	II. MYKENE	85
UYAK	34	ALİŞTIRMALAR DEFTERİ	
ANISINA	35	MATYOS PASKALİNİN MEKTUBU	91
HALK TÜRKÜSÜ	36	PANTUM	93
I.	39	SINGRU BULVARI, 1930	95
II.	40	BİR YABANCI DİZE ÜZERİNE	96
III.	41	ON ALTI HAİKU	98
IV.	43	KAÇIŞ	104
V.	44	TANIMLAMA	105
SARNIÇ		SİROKO 7 LEVANTE	106
ROMAN		Y.S. GİBİ	107
1.	55	YAŞLI ADAM	109
2.	56	S. TALASİNOSTAN BEŞ ŞİİR	113
3.	57	STRATİS TALASİNOS	
4.	58	BİR ADAMI TANIMLIYOR	120
5.	60	I.	120
6.	61	II. ÇOCUK	120
7.	62	III. YENİYETME	121
8.	64	IV. DELİKANLI	122
9.	65	V. ADAM	123
10.	66	BİR "HAFTA" İÇİN NOTLAR	125
11.	67	BRITISH CROWN DAFFODILS	125

YAZ İÇİN BİR SÖZ	139	BURADA KEMİKLER ARASINDA	200
EPIFANIA, 1937	142	SÖN DURAK	201
RAVEN	144	ARDIÇ KUŞU	
SEYİR DEFTERİ I		I.	207
MATYOS PASKALİS		II.	209
GÜLLER ARASINDA	151	III.	213
GÜZEL BİR SONBAHAR SABAH	153	AYANAPA I.	219
PIAZZA SAN NİCOLO	155	DÜŞ	220
BİZİM GÜNEŞİMİZ	157	KIBRIS'TA AYRINTILAR	221
GURBETTEN DÖNEN ADAM	158	TANRIÇA ADINA	
"HORA AHORITU"	161	SESLENİYORUM SANA...	222
SEVİNÇ ARALIĞI	162	HELEN	223
KAVAK AĞACININ YAPRAĞI	163	AYANAPA II.	226
DAYANIŞMA	164	ANI, I.	227
SON GÜN	165	ZİNANIN ŞEYTANI	228
BAHAR, İSA'DAN SONRA	167	GİRNE DOLAYLARINDA	231
YASEMİN	170	SİDON'DAN GELEN SATICI	234
ANLATI	171	ÜÇ KATIR	235
SABAH	173	PENTHEUS	237
LES ANGES SONT BLANCS	174	NEOFİTOS ENGLİSTOS KONUŞUYOR	238
UNUTMA KARARI	176	ANI, II.	239
ASİNE KRALI	178	KIBRIS SALAMINASI	241
SEYİR DEFTERİ II		ATİNALI EURİPİDES	244
1941 HAZİRAN GÜNLERİ	183	ENGOMİ	245
HAŞİYE	184	AY NİKOLA'NIN KEDİLERİ	248
YAZGININ YÜZÜ	185	ÜÇ GİZLİ ŞİİR	
KERK STR. OOST,		BİR KIŞ IŞINI ÜZERİNE	253
PRETORIA, TRANSVAAL	187	SAHNE	260
STRATİS TALASİNOS		YAZ GÜNDÖNÜMÜ	267
ZAMBAKLAR ARASINDA	188	YORGO SEFERİSİN BİLDİRİSİ	281
CİRCİRBÖCEKLERİ	190	BİLDİRİ	283
IRMAK KIYISINDA BİR YAŞLI ADAM	191	KARA ÇALIĞAR ÜZERİNDE	284
SRATİS TALASİNOS ÖLÜDENİZ'DE	193	NOTLAR	285
HÜSNÜHAT	197		
NİSAN 1943 GÜNLERİ	198		
OYUNCULAR, O.D.	199		

Varlık Şiir Dizisi: 53

Varlık Yayınları: 578

Çeviri hakkı: Varlık Yayınları AŞ.

İstanbul, 2. basım: Haziran 2000

ISBN 975-434-035-8

Dizi editörü: Enver Ercan

Dizi tasarımı: Nazlı Oğan

Ofset hazırlık: Varlık Yayınları

Baskı: Mart Matbaacılık

Varlık Yayınları AŞ., Cağaloğlu Yokuşu 40/2 34440 İstanbul

Telefax: (0212) 522 6924 – 512 9528

YORĞO SEFERİS
BÜTÜN ŞİİRLERİ

VARLIK ŞİİR

ISBN 975-434-035-8

9 789754 340358